

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

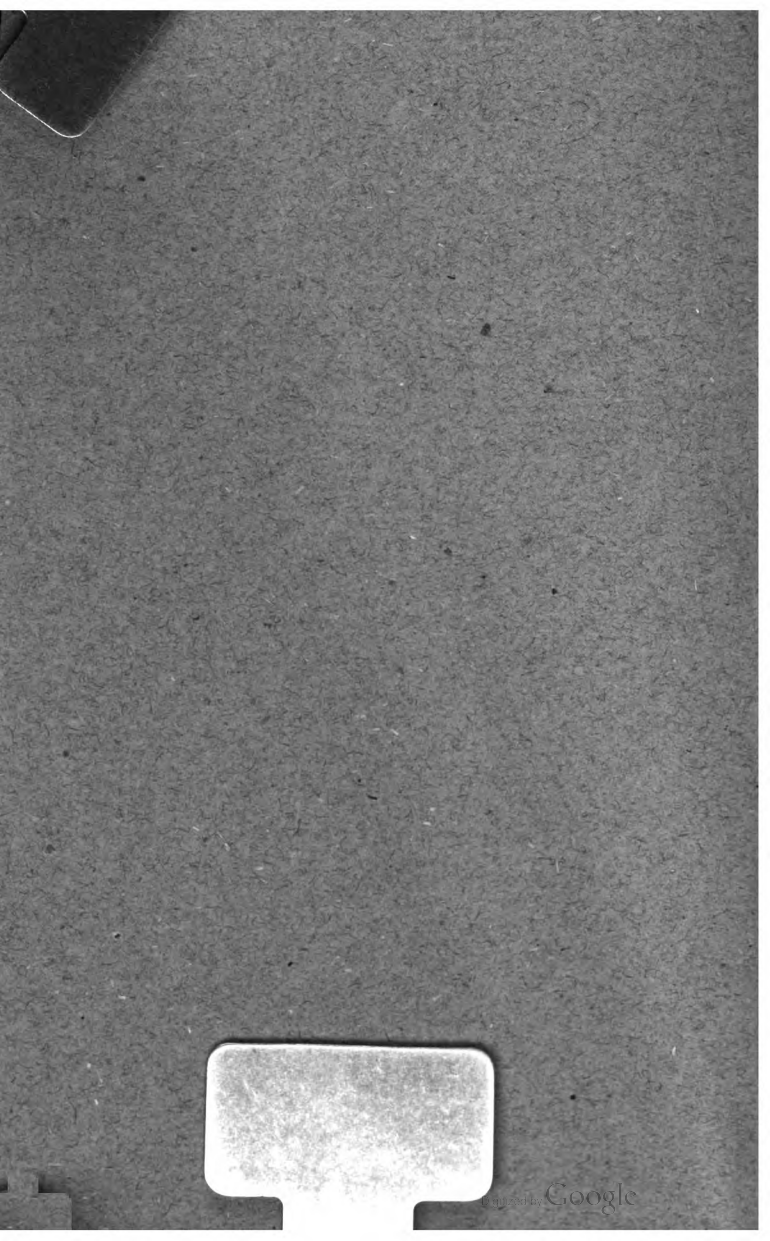
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

5.
JOANNIS OLIVÆ
RHODIGINI 12169
IN MARMOR ISIACUM
Romæ nuper effossam
EXERCITATIONES,
A D
REVERENDISS. P. MAGISTRUM
F. ANTONINUM
C L O C H E
TOTIUS DOMINICANÆ FAMILIÆ
GENERALEM.

Philol. 138.
pièce 5.

R O M Æ M. DCC. XIX.
Apud Jo: MARIAM SALVIONI Typographum VATICANUM.
In Archigymnasio SAPIENTIÆ.

SUPERIORUM FACULTATE.

REVERENDISSIMO PATRI MAGISTRO

F. ANTONINO C L O C H E

Totius Dominicanæ Familiæ Generali.

JOANNES OLIVA F.

ARMOR Isidi sacrum re-
pertum in tuo , PATER
REVERENDISSIME , & a
nobis qualicumque hac
Dissertatione in tuo pa-
riter illustratum tibi de-
dicandum jure censui-

mus , secuti leges , quibus rectissime sanc-
tum est , ut qui in loco domini thesaurus ef-
foditur , totus ille ad dominum deferatur .

Illud igitur tibi offero libens, & offero cum ornamentis conjunctum, quæ ex celeberrima Hieronymi Casanatæ Cardinalis amplissimi Bibliotheca licuit mihi per otia, quibus fruor in domo Illustriss. ac Reverendiss. Josephi Mariæ Feroni, ornatissimi ac eruditissimi Præfulis, derivare. Neque ulla oboritur mihi suspicio dubitandi, quin nunc me, & ea quæ sunt à me profecta tenuiter excipiat benigne natura illa tua mitis cognita omnibus probeque perspecta. Hæc enim tuos detinet tam mirifice captos atque illectos, ut te cum in longæva ætate, tum in imperio diuturno omnes saluum & incolumem semper velint: atque ejusmodi in aperto ac propatulo audiantur de te dicta laudabiliter, de illustri scilicet Dominicana Familia vel minimi privati causa doloris mutata adhuc voluntate erga te esse neminem, displicere te nemini: imo acceptissimos omnes tibi se, te omnibus probare carissimum: tamque mutuis benevolentiae significationibus tuorum pectora obligari tuo, atque obstringi, ut tu, REVERENDISSIME PATER, in felicitatis eorum, **Alumni vero Opti-**

mi in tuæ æternitatis vota conspirent. Nec ignoro amorem Principum quoque te tibi conciliasse maximorum per hæc omnia solida ac vera permista doctrina; cui, quamvis per ævum ingravescens iusta donare vacatione te ipse deberes, das tamen sedulam operam atque anxiam, insigne omnibus documentum, sed præsertim delicatissimis, corporis habitudinem studiorum contentione deteri, vitæque cursum imminui posse credentibus, cum tu nonaginta & eo amplius natus annos in matura verferis lectione divinorum quam firmissima incolumitate. Demeruerunt certe virtutes tuæ magnæ omnes, omnes a gravitate, prudentia, ac lenitate profectæ magnum Hieronymi Casanatæ animum, qui una causa tua Cœnobium Minervitanum delegit ornandum quam plurimis & iis quidem lectissimis voluminibus, censu addito, ut alii compararentur in annum: legato ære pariter, ut sex Theologi ex variis electi nationibus Sedis Apostolicæ imperio addicerentur: ut implerentur etiam Theologiæ Cathedræ doctissimis Professoribus; ex quibus omni-

bus cuivis legenda, audienda gratis suppetarent: atque inter ea, quæ suspicimus Romæ opera, Bibliothecam totius Europæ facile principem Itali transalpinique admiraremur. Hæ profecto fuerunt præclaræ laudes, propriæ tuæ: ex quibus si fructum jucunditatis incredibilis tum primum cepisti, cum ab Eminentissimo dignitate Viro ad te sunt illæ delatæ, nunc tibi est multo uberiore lætitia exultandum, quod ingentem ædificii molem, te rem Dominicanam moderante sapienter, multis ante annis excitatam, infinitoque propemodum librorum numero hoc tempore laborantem, te item sospite, nova loci adjunctione ampliata intuebimur. Atque hoc beneficium à nobis recolendum memoria temporum omnium sempiterna debemus

ALEXANDRO ALBANO CLEMENTIS XI. Fratris Filio, qui cum lectissima polleat eruditione, conquisitis undique antiquitatis Romanæ monumentis, & cum Sanctissimi Pontificis amorem in literas æmuletur, retulit publice de illis ædibus amplificandis, & retulit tam studiose, tam graviter, tamque ex ve-

ris, quibus eminet etiam Jurisprudentiæ institutis, ut illi sit assensus Clementissimus Princeps, multa de te, PATER REVERENDISSIME, multa de Ordine tuo, multa de Bibliothecæ munificentissimo Auctore, magna Purpuratorum Virorum adstante frequentia, honorifice pronuntiando. Voluit CLEMENS XI. quemadmodum, tot Urbis ædificia ab extremo occasu vindicata in formam prisce ævi redegit, ita hoc publicum opus in majorem longitudinem splendoremque restitutum cum ipsa vetustate certare. Huc vero beneficium animum cum flecteret, eo opinor illum flexisse facilius, quod duo agerentur, quæ non tam aliena, aut urbis decora universæ, quam propria sua putaret unice. Agebatur ejus Bibliothecæ celebritas, quam sub gloriosissimi Pontificatus initia eductam in altum, statuit sæpius honestandam præsentia sua, & augustis auspiciis tuendam; de qua sunt ab eo tam multa decreta magnifice, ut non tam Casanatensis, quam CLEMENTINA dici posse videatur. Ille quoque agebatur, qui erupit ab ortu primo ex animo ejus erga

optima studia irrequietus ardor, relictis nobis Græcæ Latinæque facundiæ gravissimis ac doctissimis monumentis, quæ fuerunt linguis ac literis omnium celebrata. Neque enim is impetus, qui ad scientiarum bonarumque artium gloriam incitabat sua sponte currentem, postquam illum Pontificem veneramus, ex ejus pectore est solum effusus. Hic ignis etiam antequam in Cardinalium numerum cooptaretur, exarsit. Dubitabimus? Jamtum ab illo istæ audiebantur præclarissimæ voces, si, quod ipsius doctissimo Patruo contigerat, in Vaticana Bibliotheca consenescere potuisset, adepturum se fuisse satis ad vitæ suavitatem, satisque ad immortalitatem nominis consequendam. O animi moderationem inauditam, o virtutem incredibilem, ac dignam non quæ in privato loco delitesceret, sed quæ exerta, & publice proposita omnibus proximas à Deo in terris occuparet diutissime sedes, unde Christiana Respublica, Senatus Populusque Romanus, literæ, earumque cultores fructus quam amplissimos obtinerent! Quamquam horum

præcipue amat dici Pater, & Custos: his ad se aditus patefactos jubet esse frequenter: hos in magna gloria ponit tueri patrocinio posse, atque fovere. Vidi ego, vidi, ubi ejus Archiater, tertium ab Hippocrate, & Galeno lumen Medicæ artis totius Europæ clarissimum, primusque docens cum scientiis eloquentiam conjungi posse, Joannes Maria Lancisius ad tantam Majestatem deduxit me novum hominem, nulla doctrinæ commendatione florentem, affixurum oscula pedibus; vidi, inquam, quam non sit me explicata fronte intueri dedignatus: appellare humanissime: variis me percunctari de rebus, hortari ad studia impensius, meamque erga illa voluntatem amantissimis verbis constabilire. Sciant igitur omnes talem ac tantum esse CLEMENTEM XI. sciant Collem Quirinalem evasisse Sapientiæ Arcem, ac domicilium literatissimorum, cum ipse tamquam Dux doctissimus ac sapientissimus Battellum, Alemannum, Lancisium, Majellum, Fontaninum, Blanchinum, Luchesium, Bertorum quasi signo dato illuc acciverit, qui

contra quodvis genus barbarorum feliciter pugnam capeſſant , feliciffimeque aliquando conficiant. Tu quoque ſcito, REVERENDISSIME PATER , Pontificem hoc animo præditum magno ſcilicet , & in te tuosque propenſo , conſiliis tuis, quæ ad Bibliothecam Caſanatenſem amplificandam , ornandam, ac defendendam pertinebunt , nullo unquam tempore defuturum . Perge quidem de Ordine tuo Religiſſimo , uti facis , benemereri. Aut enim hac via ad famæ claritatem , quam præclare factis abunde es conſecutus , aut nulla alia, præterea contendimus . Quod autem hoc Emporium bonarum artium jubet Pontifex in majorem amplitudinem excreſcere , tanti ejus facere immortale beneficium debes , quanti illius , qui res ab exiguis initiis profectas ad perfectum cumulatūque incrementum verenda auctoritate perducit . Hac igitur de cauſſa illi a te non ſolum erunt gratiæ nunc agendæ , ſed habendæ ſemper in poſterum: habendæ etiam pro hoc effoſſo Marmore Iſidis , quod niſi de indulgentia Optimi Principis opus ſuſcipiendum curaffes , perpetua

tua oblivione obrutum eruditorum ordo desideravisset. Sed jam finis sit, REVERENDISSIME PATER, te a divinis studiis promisso sermone ulterius avocandi. Inspice potius, & tuum agnosce Isiacum Lapidem, & ea quæ illius explicationem circumstant. Me vero jam nunc primum tibi sistentem in fidem tuam ita recipe, ut de hac mea mediocri facultate tamquam tua de re ad voluntatem constituas. Vale Romæ Non. Aug.

INDEX CAPITUM

C A P U T I.

Scribendi occasio. *Joannes Benedictus Joannellius, Thomas Maria Minorellius Casanatenfis Bibliothecæ Praefecti. Quando, & quo in loco Marmor Isidis effossum. Venia petitur, si quæ ad Isidis cultum spectant, potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum retractantur. Isaci Marmoris Tabula.*

C A P U T II.

Isidis, atque Osiridis fabula paucis perstricta. Tempia passim his Numinibus extructa. Quo tempore sacra Isiaca Romam immigraverint. De Fato horum sacrorum Ab. Cl. Benedictus Bacchinus citatus. Paulina in templo Isidis compressa. Supplicium a Tiberio sumptum de Sacerdotibus Isidis. Templum eversum. In pompa Isiaca Anubis statua gestabatur. Exemplum Commodi.

C A P U T III.

Situs in quo Marmor Isidis repertum. Regio nona pulcherrimis ædificiis illustris. De Septis. V. Cl. Joannes Vignolius vera sentit de loco Se-

ptorum . Septis vicinum templum Isidis . Atbanafius Kircherus notatur . Quid sentiat de Iseo, atque ejus situ . Ex duobus templis Iseo ac Serapeo unum inepte facit .

C A P U T IV.

Quid sit Marmor . An Ara votiva? Ara Apollinis, Jovis Conservatoris . An basis? Est Marmor Votivum . Isis omnia feminina Numina continet . Dii apud veteres masculo-femina . Isis atque Osiris inter Signa Panthea relati .

C A P U T V.

Queruntur causæ quare hoc Marmor Isidi positum . Isis præerat navigationi . Item Dea salutis . Numina quare variis nominibus invocata .

C A P U T VI.

Conjecturæ de Vase unde eminet serpens in primo Marmoris latere . Isis eadem ac Ceres . Cereri serpentes tributî . De Cista . Bacchus idem atque Osiris . Καρφόροι quid .

C A P U T VII.

Apulejus de Urnula quadam nostræ simili locutus est . Serpentes quare sacri . De Marmoris serpente . Ægyptii Thermutin præsertim colebant .

*Movere caput quid . Quare Isidi atque Osiridi
sacri serpentes .*

C A P U T VIII.

*Isidem sub Urnula nostra figura contineri . De
Diis informibus mentio .*

C A P U T IX.

*De Luna quæ in Urnula nostra . Ea est Isis . Mul-
ta de Luna ab Ægyptiis culta ; & quare . Luna
in amatoriiis rebus invocata .*

C A P U T X.

*De Osiridis Capite . Ipse cum Iside bonæ valetudi-
nis Præses . Ægroti in templum Serapidis ducti .
De Ave , quæ in Marmoris fastigio spectatur .
De Accipitre atque Ansere Isidi atque Osiridi
sacris .*

C A P U T XI.

*Alterum Lapidis Isiaci latus . Anubis . De Palma
& Situla quas gerit . Tertium latus explicatur
ubi Discus , Dolabrum , & Vasculum , & Flos in eo .*

C A P U T XII.

*De Harpocrate pauca . Lotus . Arbor Persica
Isidi , & Harpocrati sacra . Clauditur Differ-
tatio .*

IM-

IMPRIMATUR,

**Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii
Apostolici Magistro .**

Tb. Cervinus Episc. Heracleæ Vicesger.

Joannis Olivæ Rhodigini *In Marmor Isiacum Exercitationes* Reverendissimi P. F. Gregorii Selleri Sac. Pal. Apost. Magistri jussu legi: Quo quidem in Libro nihil deprehendi, quod cum Catholica Religione ac probatis moribus omni ex parte non consentiat. Quamobrem Librum non passim obvia eruditione refertum, eleganterque conscriptum omnibus antiquitatis, & selectioris literaturæ studia merito æstimantibus omnino probatum iri, iisque perquam jucundum futurum, ideoque dignissimum, quod in lucem prodeat meo qualicumque suffragio censeo.

Romæ Cænobio Minervitano Non. Augusti 1719.

*Fr. Thomas Maria Minorellus Ord. Præd. Sac. Theol.
Mag. & Bibliothecarius Casanatensis.*

IMPRIMATUR.

Fr. Gregorius Selleri Sac. Palat. Apost. Magister Ordinis Prædicatorum .

IN MARMOR ISIACUM

EXERCITATIONES;

CAPUT I.

Scribendi occasio. Joannes Benedictus Joannellius, Thomas Maria Minorellius Casanatensis Bibliothecæ Præfecti. Quando, & quo in loco Marmor Isidis effossum. Venia petitur, si quæ ad Isidis cultum spectant, potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum retrahantur. Isiaci Marmoris Tabula.

UM sub vesperam
soleam me in Cœ-
nobium Minervi-
tanum erudiendi
animi gratia sæpe
conferre, ibique
doctissimos Casa-
natensis Biblio-
thecæ Præfectos,

Magistros scilicet Joannem Benedictum
Joannellium Venetum, ac Thomam Ma-

riam Minorellium Patavinum convenire, mirum qua me sentiam ex illorum liberalibus arque eruditis sermonibus voluptate perfundi. Illud enim dicam ingenue plane, quod semper per quos profecerim fateri voluerim, ex eorum me colloquiis nunquam discedere, quin instituta ad vitam recte gerendam opportuna, innumera ad mea quaecumque studia perficienda documenta, ac demum nova plurima ad rem literariam pertinentia summa cum jucunditate perdiscam. Fuerunt illa certe ejusmodi, de quibus nuper me monitum voluerunt, nimirum cum quædam ædificia prope eorum Cœnobium solo æquarentur, ut ingentia illius Bibliothecæ celeberrimæ spatia magis amplificarent, Marmor Isidi sacrum triginta ab hinc diebus effossum esse, quod singula quatuor latera elegantissime figuris distincta præferret. Ubi illud ego sum e propinquo contemplatus, dixi breviter quæ sentirem. Cum vero tum situs, unde erutum fuit, tum signa, quibus nobilitatur, antiquitati quamdam veluti lucem afferre viderentur, meam de illo sententiam ut uberiore sermone explicarem, viri me illi amicissimi perpulerunt. Cessi equidem, sed ferme in-

vitus, cum ea non me præditum erudi-
 tione animadverterem, ut in Urbe præ-
 fertim hominibus literatissimis copiosa ac
 florenti, qui tribus ab hinc mensibus huc
 advenerim, illam viderer aliis importu-
 ne venditare. Præterea quibus de rebus
 acturus essem, iisdem volumina exuberare
 cum intelligerem, verebar ne darem
 sermonem illis, qui cum sint fastidii hoc
 in genere delicatissimi, nisi novis cogni-
 tionibus, atque eis subtili discussis exa-
 mine non delectantur. Verum illi, quæ
 sunt in me egregia voluntate, hilari juf-
 ferunt esse animo atque præfenti, quo-
 niam id notissimum est, similibus studiis
 homines deditos vestigia sequi debere,
 a veteribus impressa semper: non licere
 in hac ratione quæ aliarum cultoribus ar-
 tium, quibus, ut rudia illa sua inventa,
 diligentius expoliant, recentia permitti-
 tur aliunde ornamenta quæritare: nobis
 autem antiquitatem recolentibus immo-
 tam oculorum aciem in exempla inten-
 dendam esse præterita, vetera cum vete-
 ribus comparando. Addebant insuper
 & in argumento inesse novitatem, cum
 Marmor nunc primum repertum sit, atque
 unum, quod certe non tam est in hoc stu-
 dii genere commune, tot signa contineat.

x
contra quodvis genus barbarorum feliciter
pugnam capeſſant , feliciffimeque aliquando
conſiciant. Tu quoque ſcito, REVERENDISSIME
PATER , Pontificem hoc animo præditum ma-
gno ſcilicet , & in te tuosque propenſo , con-
ſiliis tuis, quæ ad Bibliothecam Caſanatenſem
amplificandam , ornandam, ac defendendam
pertinebunt , nullo unquam tempore defu-
turum . Perge quidem de Ordine tuo Reli-
gioſiſſimo , uti facis , benemereri. Aut enim
hac via ad famæ claritatem , quam præclare
factis abunde es conſecutus , aut nulla alia,
præterea contendimus . Quod autem hoc
Emporium bonarum artium jubet Pontifex
in majorem amplitudinem excreſcere , tanti
ejus facere immortale beneficium debes ,
quanti illius , qui res ab exiguis initiis profe-
ctas ad perfectum cumulatamque incremen-
tum verenda auctoritate perducit . Hac igi-
tur de cauſſa illi a te non ſolum erunt gratiæ
nunc agendæ , ſed habendæ ſemper in poſte-
rum: habendæ etiam pro hoc effoſſo Marmo-
re Iſidis , quod niſi de indulgentia Optimi
Principis opus ſuſcipiendum curaffes , perpe-
tua

tua oblivione obrutum eruditorum ordo desideravisset. Sed jam finis sit, REVERENDISSIME PATER, te a divinis studiis promisso sermone ulterius avocandi. Inspice potius, & tuum agnosce Isiacum Lapidem, & ea quæ illius explicationem circumstant. Me vero jam nunc primum tibi sistentem in fidem tuam ita recipe, ut de hac mea mediocri facultate tamquam tua de re ad voluntatem constituas. Vale Romæ Non. Aug.

INDEX CAPITUM

CAPUT I.

Scribendi occasio. Joannes Benedictus Joannellius, Thomas Maria Minorellius Casanatensis Bibliothecæ Praefecti. Quando, & quo in loco Marmor Isidis effossum. Venia petitur, si quæ ad Isidis cultum spectant, potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum retractantur. Isiaci Marmoris Tabula.

CAPUT II.

Isidis, atque Osiridis fabula paucis perstricta. Templâ passim his Numinibus extructa. Quo tempore sacra Isaca Romam immigraverint. De Fato horum sacrorum Ab. Cl. Benedictus Bacchinus citatus. Paulina in templo Isidis compressa. Supplicium a Tiberio sumptum de Sacerdotibus Isidis. Templum eversum. In pompa Isaca Anubis statua gestabatur. Exemplum Commodi.

CAPUT III.

Situs in quo Marmor Isidis repertum. Regio nona pulcherrimis ædificiis illustris. De Septis. V. Cl. Joannes Vignolius vera sentit de loco Se-

ptorum . Septis vicinum templum Isidis . Atbanasius Kircherus notatur . Quid sentiat de Iseo, atque ejus situ . Ex duobus templis Iseo ac Serapeo unum inepte facit .

C A P U T IV.

Quid sit Marmor . An Ara votiva? Ara Apollinis, Jovis Conservatoris . An basis? Est Marmor Votivum . Isis omnia feminina Numina continet . Dii apud veteres masculo-feminae . Isis atque Osiris inter Signa Panthea relati .

C A P U T V.

Quaruntur causæ quare hoc Marmor Isidi positum . Isis præerat navigationi . Item Dea salutis . Numina quare variis nominibus invocata .

C A P U T VI.

Conjecturæ de Vase unde eminet serpens in primo Marmoris latere . Isis eadem ac Ceres . Cereri serpentes tributæ . De Cista . Bacchus idem atque Osiris . Κανηφόροι quid .

C A P U T VII.

Apulejus de Urnula quadam nostræ simili locutus est . Serpentes quare sacri . De Marmoris serpente . Ægyptii Thermutin præsertim colebant .

*Movere caput quid . Quare Isidi atque Osiridi
sacri serpentes .*

C A P U T VIII.

*Isidem sub Urnula nostra figura contineri . De
Diis informibus mentio .*

C A P U T IX.

*De Luna quæ in Urnula nostra . Ea est Isis . Mul-
ta de Luna ab Ægyptiis culta ; & quare . Luna
in amatoriiis rebus invocata .*

C A P U T X.

*De Osiridis Capite . Ipse cum Iside bonæ valetudi-
nis Præses . Ægroti in templum Serapidis ducti .
De Ave , quæ in Marmoris fastigio spectatur .
De Accipitre atque Ansere Isidi atque Osiridi
sacris .*

C A P U T XI.

*Alterum Lapidis Isiaci latus . Anubis . De Palma,
& Situla quas gerit . Tertium latus explicatur,
ubi Discus, Dolabrum, & Vasculum, & Flos in eo .*

C A P U T XII.

*De Harpocrate pauca . Lotus . Arbor Persica
Isidi , & Harpocrati sacra . Clauditur Dissertatio .*

IMPRIMATUR,

**Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii
Apostolici Magistro .**

Tb. Cervinus Episc. Heracleæ Vicesger.

Joannis Olivæ Rhodigini *In Marmor Istiacum Exercitationes* Reverendissimi P. F. Gregorii Selleri Sac. Pal. Apost. Magistri jussu legi: Quo quidem in Libro nihil deprehendi, quod cum Catholica Religione ac probatis moribus omni ex parte non consentiat. Quamobrem Librum non passim obvia eruditione refertum, eleganterque conscriptum omnibus antiquitatis, & selectioris literaturæ studia merito æstimantibus omnino probatum iri, iisque perquam jucundum futurum, ideoque dignissimum, quod in lucem prodeat meo qualicumque suffragio censeo.

Romæ e Cœnobio Minervitano Non. Augusti 1719.

*Fr. Thomas Maria Minorellus Ord. Præd. Sac. Theol.
Mag. & Bibliothecarius Casanatensis.*

IMPRIMATUR.

**Fr. Gregorius Selleri Sac. Palat. Apost. Ma-
gister Ordinis Prædicatorum .**

IN MARMOR ISIACUM

EXERCITATIONES;

CAPUT I.

Scribendi occasio. Joannes Benedictus Joannellius, Thomas Maria Minorellius Casanatensis Bibliothecæ Præfecti. Quando, & quo in loco Marmor Isidis effossum. Venia petitur, si quæ ad Isidis cultum spectant, potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum retrahantur. Isiaci Marmoris Tabula.

UM sub vesperam
soleam me in Cœ-
nobium Minervi-
tanum erudiendi
animi gratia sæpe
conferre, ibique
doctissimos Casa-
natensis Biblio-
thecæ Præfectos,

Magistros scilicet Joannem Benedictum
Joannellium Venetum, ac Thomam Ma-

riam Minorellium Patavinum convenire, mirum qua me sentiam ex illorum liberabilibus arque eruditis sermonibus voluptate perfundi. Illud enim dicam ingenue plane, quod semper per quos profecerim fateri voluerim, ex eorum me colloquiis nunquam discedere, quin instituta ad vitam recte gerendam opportuna, innumera ad mea quaecumque studia perficienda documenta, ac demum nova plurima ad rem literariam pertinentia summa cum jucunditate perdiscam. Fuerunt illa certe ejusmodi, de quibus nuper me monitum voluerunt, nimirum cum quædam ædificia prope eorum Cœnobium solo æquarentur, ut ingentia illius Bibliothecæ celeberrimæ spatia magis amplificarent, Marmor Isidi sacrum triginta ab hinc diebus effossum esse, quod singula quatuor latera elegantissime figuris distincta præferret. Ubi illud ego sum e propinquo contemplatus, dixi breviter quæ sentirem. Cum vero tum situs, unde erutum fuit, tum signa, quibus nobilitatur, antiquitati quamdam veluti lucem afferre viderentur, meam de illo sententiam ut uberiore sermone explicarem, viri me illi amicissimi perpulerunt. Cessi equidem, sed ferme in-

vitus, cum ea non me præditum erudi-
 tione animadverterem, ut in Urbe præ-
 fertim hominibus literatissimis copiosa ac
 florenti, qui tribus ab hinc mensibus huc
 advenerim, illam viderer aliis importu-
 ne venditare. Præterea quibus de rebus
 acturus essem, iisdem volumina exubera-
 re cum intelligerem, verebar ne darem
 sermonem illis, qui cum sint fastidii hoc
 in genere delicatissimi, nisi novis cogni-
 tionibus, atque eis subtili discussis exa-
 mine non delectantur. Verum illi, quæ
 sunt in me egregia voluntate, hilari juf-
 ferunt esse animo atque præsentī, quo-
 niam id notissimum est, similibus studiis
 homines deditos vestigia sequi debere,
 a veteribus impressa semper: non licere
 in hac ratione quæ aliarum cultoribus ar-
 tium, quibus, ut rudia illa sua inventa,
 diligentius expoliant, recentia permitti-
 tur aliunde ornamenta quæritare: nobis
 autem antiquitatem recolentibus immo-
 tam oculorum aciem in exempla inten-
 dendam esse præterita, vetera cum vete-
 ribus comparando. Addebant insuper
 & in argumento inesse novitatem, cum
 Marmor nunc primum repertum sit, atque
 unum, quod certe non tam est in hoc stu-
 dii genere commune, tot signa contineat.

Hortabantur demum me ad opus, ne cum suavissime Romæ conquiescerem, libris omni ex parte suppeditantibus, loco ac tempore per summam imprudentiam abuterer. Eò igitur cum me conclusum vidissem, ut non esset integrum id oneris sine eorum castigatione detrectare, parendum amicorum voluntati decrevi, & quo suscepti ratio negotii verteret, recte ne an secus, qualicunque hac lucubratione tentandum. Qua quidem in re peto veniam a doctissimis viris, quibus est hodie Roma frequens, si post tot scriptores, ac potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum de cæremoniis Isiaticis est a me differendum. Quam profecto impetraturum me non diffido, si attendent, quæ de his sacris sunt sparsim ab auctoribus disputata, ea conjunxisse me, atque in Lapidis nostri explicationem non tenui labore congestisse. Cum enim hæc exararem, illud unice mecum agitabam animo, quod Cicero secum, cum ad Tullium fratrem de Consulatus petitione scripsit, nimirum *non ut aliquid ex iis novi adjicerem, sed ut ea, quæ in re dispersa atque infinita viderentur esse, ratione & distributione sub uno aspectu ponerentur*. Sed quoniam quæ

Menfa
Isiaca.
DeHarpo-
cr.

Palnam, ac Situlam læva manu gerit.

EXERCITATIONES CAP. I. 5

in Marmore sunt efficta , ea ad Ifidis cultum spectant univcrsa , juvat , ut iis , qui sunt mediocriter in ejusmodi studiis versati , consulamus , paucissima quædam ab illis , qui ejus fabulosam Historiam scripserunt , decerpta breviter perstringere . Nam ut quod Pignorius eadem quondam super re pronunciavit , in usum meum convertam ; *Odi si quis alius nimias illas , & a proposito plerumque alienas hujusmodi rerum interpretationes , quas in confirmationem Platonici Præceptoris dogmatum parum memores invenerunt : satiusque duxi ignorantiam fateri , quam erudito lectori fastidio esse .* At ne diutius ab instituto aberremus , Isidem propius adeamus , cujus in Saxo quid contineatur , verbis quam paucissimis accipe .

Mensa
Ifiac. init.

Primum latus , quod præfert verba SIDI SACR , hoc est ISIDI SACRUM Urnula distinguitur , cujus in media parte Luna , & Spicæ intra Lunam inspiciuntur , & ex Urnulæ operculo serpens in orbes bellissime eductus ; atque in summo spatio sinistrorsum caput Osiridis , & Avis Vasculum admodum exiguum aspiciens . Anubim latus alterum exhibet canino capite talaribus ad pedes adhibitis , qui Palmam , ac Situlam læva manu gerit .

ptorum . Septis vicinum templum Isidis . Athanasius Kircherus notatur . Quid sentiat de Iseo, atque ejus situ . Ex duobus templis Iseo ac Serapeo unum inepte facit .

C A P U T IV.

Quid sit Marmor . An Ara votiva? Ara Apollinis, Jovis Conservatoris . An basis? Est Marmor Votivum . Isis omnia feminina Numina continet . Dii apud veteres masculo-feminæ . Isis atque Osiris inter Signa Panthea relati .

C A P U T V.

Queruntur causæ quare hoc Marmor Isidi positum . Isis præerat navigationi . Item Dea salutis . Numina quare variis nominibus invocata .

C A P U T VI.

Conjecturæ de Vase unde eminet serpens in primo Marmoris latere . Isis eadem ac Ceres . Cereri serpentes tributæ . De Cista . Bacchus idem atque Osiris . Κανφός quid .

C A P U T VII.

Apulejus de Urnula quadam nostræ simili locutus est . Serpentes quare sacri . De Marmoris serpente . Ægyptii Thermutin præsertim colebant .

*Movere caput quid . Quare Isidi atque Osiridi
sacri serpentes .*

C A P U T VIII.

*Isidem sub Urnula nostra figura contineri . De
Diis informibus mentio .*

C A P U T IX.

*De Luna quæ in Urnula nostra . Ea est Isis . Mul-
ta de Luna ab Ægyptiis culta ; & quare . Luna
in amatoriiis rebus invocata .*

C A P U T X.

*De Osiridis Capite . Ipse cum Iside bonæ valetudi-
nis Præses . Ægroti in templum Serapidis ducti .
De Ave , quæ in Marmoris fastigio spectatur .
De Accipitre atque Ansere Isidi atque Osiridi
sacris .*

C A P U T XI.

*Alterum Lapidis Isiaci latus . Anubis . De Palma
& Situla quas gerit . Tertium latus explicatur
ubi Discus , Dolabrum , & Vasculum , & Flos in eo .*

C A P U T XII.

*De Harpocrate pauca . Lotus . Arbor Persica
Isidi , & Harpocrati sacra . Clauditur Dissertatio .*

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii
Apostolici Magistro .

Tb. Cervinus Episc. Heracleæ Vicesger.

JOannis Olivæ Rhodigini *In Marmor Isiacum Exercitationes* Reverendissimi P. F. Gregorii Selleri Sac. Pal. Apost. Magistri jussu legi: Quo quidem in Libro nihil deprehendi, quod cum Catholica Religione ac probatis moribus omni ex parte non consentiat. Quamobrem Librum non passim obvia eruditione refertum, eleganterque conscriptum omnibus antiquitatis, & selectioris literaturæ studia merito æstimantibus omnino probatum iri, iisque perquam jucundum futurum, ideoque dignissimum, quod in lucem prodeat meo qualicumque suffragio censeo.

Romæ e Cœnobio Minervitano Non. Augusti 1719.

*Fr. Thomas Maria Minorellus Ord. Præd. Sac. Theol.
Mag. & Bibliothecarius Casanatensis.*

IMPRIMATUR.

Fr. Gregorius Selleri Sac. Palat. Apost. Magister Ordinis Prædicatorum .

IN MARMOR ISIACUM

EXERCITATIONES;

CAPUT I.

Scribendi occasio. Joannes Benedictus Joannellius, Thomas Maria Minorellius Casanatensis Bibliothecæ Præfecti. Quando, & quo in loco Marmor Isidis effossum. Venia petitur, si quæ ad Isidis cultum spectant, potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum retrahantur. Isiaci Marmoris Tabula.

UM sub vesperam
soleam me in Cœ-
nobium Minervi-
tanum erudiendi
animi gratia sæpe
conferre, ibique
doctissimos Casa-
natensis Biblio-
thecæ Præfectos,
Magistros scilicet Joannem Benedictum
Joannellium Venetum, ac Thomam Ma-
A

2 IN MARMOR ISIACUM
riam Minorellium Patavinum convenire,
mirum qua me sentiam ex illorum libera-
libus arque eruditis sermonibus volupta-
te perfundi. Illud enim dicam ingenue
plane, quod semper per quos profece-
rim fateri voluerim, ex eorum me col-
loquiis nunquam discedere, quin insti-
tuta ad vitam recte gerendam opportu-
na, innumera ad mea quæcumque studia
perficienda documenta, ac demum nova
plurima ad rem literariam pertinentia
summa cum jucunditate perdiscam. Fue-
runt illa certe ejusmodi, de quibus nu-
per me monitum voluerunt, nimirum
cum quædam ædificia prope eorum Cœ-
nobium solo æquarentur, ut ingentia il-
lius Bibliothecę celeberrimæ spatia magis
amplificarent, Marmor Isidi sacrum tri-
ginta ab hinc diebus effossum esse, quod
singula quatuor latera elegantissime figu-
ris distincta præferret. Ubi illud ego
sum e propinquo contemplatus, dixi bre-
viter quæ sentirem. Cum vero tum si-
tus, unde erutum fuit, tum signa, qui-
bus nobilitatur, antiquitati quamdam
veluti lucem afferre viderentur, meam
de illo sententiam ut uberiore sermone
explicarem, viri me illi amicissimi per-
pulerunt. Cessi equidem, sed ferme in-

vitus, cum ea non me præditum erudi-
 tione animadverterem, ut in Urbe præ-
 fertim hominibus literatissimis copiosa ac
 florenti, qui tribus ab hinc mensibus huc
 advenerim, illam viderer aliis importu-
 ne venditare. Præterea quibus de rebus
 acturus essem, iisdem volumina exubera-
 re cum intelligerem, verebar ne darem
 sermonem illis, qui cum sint fastidii hoc
 in genere delicatissimi, nisi novis cogni-
 tionibus, atque eis subtili discussis exa-
 mine non delectantur. Verum illi, quæ
 sunt in me egregia voluntate, hilari ius-
 serunt esse animo atque præsentī, quo-
 niam id notissimum est, similibus studiis
 homines deditos vestigia sequi debere,
 a veteribus impressa semper: non licere
 in hac ratione quæ aliarum cultoribus ar-
 tium, quibus, ut rudia illa sua inventa,
 diligentius expoliant, recentia permitti-
 tur aliunde ornamenta quæritare: nobis
 autem antiquitatem recolentibus immo-
 tam oculorum aciem in exempla inten-
 dendam esse præterita, vetera cum vete-
 ribus comparando. Addebant insuper
 & in argumento inesse novitatem, cum
 Marmor nunc primum repertum sit, atque
 unum, quod certe non tam est in hoc stu-
 dii genere commune, tot signa contineat.

Hortabantur demum me ad opus, ne cum suavissime Romæ conquiescerem, libris omni ex parte suppeditantibus, loco ac tempore per summam imprudentiam abuterer. Eò igitur cum me conclusum vidissem, ut non esset integrum id oneris sine eorum castigatione detrectare, parendum amicorum voluntati decrevi, & quo suscepti ratio negotii verteret, recte ne an secus, qualicunque hac lucubratione tentandum. Qua quidem in re peto veniam a doctissimis viris, quibus est hodie Roma frequens, si post tot scriptores, ac potissimum post Laurentium Pignorium, ac Gisbertum Cuperum de cæremoniis Isiatis est a me differendum. Quam profecto impetraturum me non diffido, si attendent, quæ de his sacris sunt sparsim ab auctoribus disputata, ea conjunxisse me, atque in Lapidis nostri explicationem non tenui labore congestisse. Cum enim hæc exararem, illud unice mecum agitabam animo, quod Cicero secum, cum ad Tullium fratrem de Consulatus petitione scripsit, nimirum *non ut aliquid ex iis novi adjicerem, sed ut ea, quæ in re dispersa atque infinita viderentur esse, ratione & distributione sub uno aspectu ponerentur*. Sed quoniam quæ

Mensa
Isiaca .
De Harpo-
cr.

Palnam, ac Situlam laeva manu gerit.

A 2

Ter.

ino aspectu ponere. Sed quomodo
in

in Marmore sunt efficta, ea ad Isidis cultum spectant universa, juvat, ut iis, qui sunt mediocriter in ejusmodi studiis versati, consulamus, paucissima quædam ab illis, qui ejus fabulosam Historiam scripserunt, decerpta breviter perstringere. Nam ut quod Pignorius eadem quondam super re pronunciavit, in usum meum convertam; *Odi si quis alius nimias illas, & a proposito plerumque alienas hujusmodi rerum interpretationes, quas in confirmationem Platonici Præceptoris dogmatum parum memores invenerunt: satiusque duxi ignorantiam fateri, quam erudito lectori fastidio esse.* At ne diutius ab instituto aberremus, Isidem propius adeamus, cujus in Saxo quid contineatur, verbis quam paucissimis accipe.

Mensa
Isiac. init.

Primum latus, quod præfert verba, SIDI SACR, hoc est ISIDI SACRUM Urnula distinguitur, cujus in media parte Luna, & Spicæ intra Lunam inspiciuntur, & ex Urnulæ operculo serpens in orbes bellissime eductus; atque in summo spatio sinistrorsum caput Osiridis, & Avis Vasculum admodum exiguum aspiciens. Anubim latus alterum exhibet canino capite talaribus ad pedes adhibitis, qui Palmam, ac Situlam læva manu gerit.

6 IN MARMOR ISIACUM

Tertium ponit ob oculos Discum, Dola-
bram, & Guttum, seu aliquod Vas, cu-
jus in sacrificiis esset usus; & superius or-
bes quosdam, qui Lunæ instar circumdu-
cuntur. Vides postremo Harpocratem
digitis ori magna cum venustate admotis;
lævo brachio cornucopiam sustinente, in
qua Persicæ Arboris folium apparet.
Hactenus Marmor verbis descripsi. Illud
vero re ipsa in Tabula intueri.

CAPUT II.

*Isidis, atque Osiridis fabula paucis perstri-
cta. Tempa passim his Numinibus ex-
tructa. Quo tempore sacra Istaca Romam
immigraverint. De Fato horum sacrorum.
Ab. Cl. Benedictus Bacchinus citatus.
Paulina in templo Isidis compressa. Suppli-
cium a Tiberio sumptum de Sacerdotibus
Isidis. Templum eversum. In pompa Ista-
ca Anubis statua gestabatur. Exemplum
Commodi.*

Plutar-
chus de
Isid. &
Osir.

JAM illud satis constat Isidem atque Osi-
ridem apud Ægyptios fuisse in summo
religionis loco Numina collocata. Illam
vaccæ figura, hunc bovis cultum. Ex
Rhea genitos vel in alvo matris conclu-
sos miscuisse corpora. Ab Osiride Ægy-
ptios ex agresti feraque vita ad humani-
tatem mansuetudinemque traductos. Eos
invenisse fruges, dedisse leges, Deorum-
que cultum primos instituisse. Ipsum po-
stea cuncta percurrisse terrarum, eadem-
que in universos homines beneficia con-
tulisse carminibus musicaque plectos.
Eundem illum ac Liberum patrem credi-
tum : eandem illam ac Cererem : totque
in humanum genus præclare factis infi-

gnes divinos honores meruisse. A Ty-
 phone occisum, quæsitum ab Iside prope
 Syenem laceratum fuisse repertum. Hu-
 mandum in Insula Abato curavisse Isi-
 dem, atque eò nisi Sacerdotes, & illos
 quidem mitratos accedere noluisse.
 Ægyptiis quadam die in conspectum bo-
 vem dedisse se, quem putantes Osiridem
 Dei loco sunt venerati. Illum Apim no-
 minavisse, quod ita eorum lingua bos ap-
 pellaretur. Apim postea Serapidem nun-
 cupatum, qui responsa longe alia ratio-
 ne ac cetera oracula fertur sciscitantibus
 edidisse. ~~Si~~ oblatum manu pabulum ar-
 ripuisset, portendisse secunda consulen-
 tibus, adversa vero omnia si repudiaffet,
 ut Germanico Cæsari evenisse comper-
 tum est, qui pabulo ab Api rejecto paul-
 lo post occubuit. Hinc opinor præteri-
 re neminem, quam credita sint hæc Nu-
 mina de humano genere bene merita, &
 quot honestata nominibus, quoties con-
 tingeret, ut pro sua quisque egestate seu
 frugum, seu commodæ valetudinis, seu
 quorumvis aliorum precibus, ac votis
 invocaret. Verum impediior pudore quo-
 dam, quo minus plus æquo in labores tum
 veterum, tum recentiorum manus inji-
 ciam, quippe cui veniat in mentem, me

Romæ scribere , in urbe videlicet perspicacissima quanti quisque æstimari debeat, quantique illa, quæ in lucem emittuntur. Itaque parce alienis esse adjumentis utendum existimo , parumque in fabulosa hac Historia immorandum , cum jam Isidis atque Osiridis gestis ac sacris volumina ferme omnia redundant . Præterquamquod cum Marmoris nostri figuras explicabimus , ad firmanda quæ a nobis pro virili conjicientur, quædam inde alia tamquam in auxilium oportebit arcessere .

Tot igitur tantisque hæc Numina in homines clara meritis adeo terras sua veneratione impleverunt , ut Diodoro Siculo teste , eorum causa plurima fuerint templa plurimis in locis extructa . De Ægypto prima hujus superstitionis sede nihil dicam , cum hac de re verba fecerint ante me multi: nihil dicam de aliis regionibus , ne videar nimis diu à suscepto negotio aberrare , dum etiam intra modum de tempore quo id sacrorum genus Romam immigraverit, video mihi esse disputandum .

Quo primum tempore hæc cæremoniæ Romanorum animos occupaverint , nihil videtur certi a nobis posse constitui. Non prius multi illas existimant obtinuisse

Biblioth.
lib. 1.

Romæ quam esset Ægyptus debellata.
 Sunt qui velint hanc religionem post L.
 Calpurnii Pisonis, & M. Gabinii Consu-
 latum, hoc est post annum V.C. DCXCVI. a
 Varronianam sequimur numerandi ratio-
 nem, ibi tantum vigere incœpisse. Atque
 hæc qui defendunt, Arnobii verbis de-
 fendunt. Ille enim ait: *vos Ægyptiaca*
Numina, quibus Serapis atque Isis est no-
men non post Pisonem, & Gabinium Consu-
lem in numerum vestrorum retulistis Deo-
rum? Si Arnobius tantummodo post ho-
 rum Consulatum cultos Romæ primum
 Isidem atque Osiridem sentit, a veritate
 deflectit, dum jam inde a L. Æmilii Paul-
 li consulatu, ab anno scilicet, ut no-
 tat pariter Petrus Josephus Cantelius,
 V.C. DXXXIV. ante Christum CCXVIII. mani-
 festum est a Romanis illis Numinibus
 templa fuisse excitata. Ita habet Valerius
 Maximus. *L. Æmilius Paullus Consul cum*
Senatus Isidis & Serapidis fana diruenda
censuisset, eaque nemo opificum attingere
auderet, posita prætecta securim arripuit,
templique ejus foribus infixit. Animad-
 verte quæso quam alte Romani Populi
 mentibus vesana hæc insederit supersti-
 tio, cum artifices illi ab evertendis Isia-
 cis templis religione quadam deterre-
 rentur.

Lib. 2. ad-
 ver. Gen-
 tes.

Comment.
 in Valer.
 Max. lib. 1
 cap. 3.

EXERCITATIONES CAP. II. 11

At enim solum post Pisonem, & Gabinium Romani Isidem & Serapidem, barbara Numina, in numerum suorum Deorum adsciverunt. Verum ne hoc quidem opportune cadit, cum jam Deos istos tamquam externos, ominosos, quippe in quorum templis de impuris amoribus ageretur, toties ex urbe expulsos accepimus, fanaque eorum æquata solo, ut nisi post Tiberium non potuerint in certa, quietaque sede consistere. Viderunt hunc Arnobii locum ante me omnes, qui hoc de argumento scripserunt: cur vero idem paullo attentius a me perpendi nequeat, planè non video.

Ovid.
Amor. lib.
2. eleg. 3.
& 1. de
Art. Iuv.
Sat. 6. 9.

Abbas Clarissimus Benedictus Bacchinus, amplissimi Casinensis Ordinis illustre decus, in eruditissima de Sistris dissertatione Isidis cultum tum Romæ inchoavisse putat, cum Populus Romanus Ægyptios Reges in amicitiam recipere cœpit, eo videlicet tempore quo Ptolemæus Philopator moriens filium suum Senatus, populique Romani tutelæ subjecit. Et sane ex his Ennii carminibus Isidis sacra Romanis vetustissima colliguntur.

Bacchin,
de Sistris

*Non habeo denique nauci Marsum Augurem,
Non Isiacos conjectores.*

De Vet. Iu-
re Pontif.
lib. 1. cap.
25.

Sed si hac de re etiam Jacobum Guthe-
rium consulemus, multa jucunda scitu
suppeditabunt. Opinor igitur omnino
difficile intra certum quoddam tempus
hanc originem circumscribere, cum to-
ties sint hæc sacra ex urbe eliminata, ut
Cicero non sine iracundia fortasse pro-
nunciaverit; *Quid autem dicis? Si Dii sunt
illi quos colimus, & accipimus, cur non eo-
dem in genere Serapim Isimque numeremus?
Quod si facimus, cur barbarorum Deos re-
pudiemus?* At pergamus porro, & Isidis
ac Serapidis paullo attentius fata ani-
madvertamus.

Lib. 3. de
Nat. Deor.

In Apolo-
gic.

Lib. 40.

Tertullianus iisdem Consulibus, de
quibus meminit Arnobius, hos Deos Ca-
pitolio motos affirmat. Deinde cum ir-
repsissent in Urbem, & in aliquorum ani-
mos dumtaxat fuisset hujus reverentia
superstitionis injecta, traditum est a Dio-
ne, jam Isidis fana, *quæ privatim nonnul-
li extruxerant*, Senatum demoliri jussisse.
Nondum enim tum erat, ut opinor, uni-
verso ea Religio excepta consensu, dum
Senatus, qui Reipublicæ nomen sustine-
ret, *eos Deos non magnopere inter Numina
numerabat*. Hæc autem Cn. Domitio
Calvino, & M. Messala Consulibus, hoc
est anno ab V.C. primo & septingentesimo

gesta sunt. Talibus tamen cæremoniis Romam intrusis Q. Fusio Caleno, & P. Vatinio gerentibus Consulatum, anno videlicet septimo ac septingentesimo, propter prodigia quædam fuerunt Isiaca delubra de medio Aruspicum jussu sublata. Triumviros postea certo scimus Isidi Serapidique templa decrevisse. Neque vero in urbe locum tam cito hos ritus habuisse credas, cum Augustus sacra hæc Ægyptia intra pomœrium fieri non sit passus; quamquam fana, quæ nonnulli privatorum erexissent, reliquit intacta. Huc accedit etiam Agrippæ edictum, quo cautum est, cum sedem appeterent Isiacæ in urbe cæremoniæ, ne quis illis intra quingentos passus in suburbanis operaretur. Adeo quæ Dio, Historicus diligentissimus scripserat, cum veritate consentiunt, similem nempe cultum, ubi eum cunctis centuriis probare, atque in usum revocare cœperunt, extra pomœria Romanos collocavisse. Qua quidem in re nescio an Ægyptiorum consuetudinem sint & ipsi imitati, a quibus perpetua constitutione sancitum erat, ut nunquam Saturni templa, aut Serapis intra oppida admitterent, sed quasi pervigiles atque excubitores Deos extra pomœrium

Id. lib. 41.

Id. lib. 47.

Id. lib. 53.

Id. lib. 54.

Lib. 40.

Macrob.
Saturn. lib.
1. cap. 7.

rium, & in suburbiis finerent habere sedes
 perinde ac illorum Numine, & favore
 validis septi præsidiiis forent, proque
 Aris focisque, Deorum templis ac so-
 lo in quo nati essent, excubarent; illo-
 rumque ministerio & opera ab hostili in-
 cursu, & clandestinis insidiis se tutos cir-
 cumspicerent. Jam vero satis tritum ac
 pervagatum illud reputo, quod Flavius
 Josephus in medium protulit de Paulina
 incorruptæ pudicitiae, nobilitatis matro-
 na lectissimæ, & Saturnini viri ornatissimi
 uxore. Circumfessam illam precibus a
 Mundo quodam, ut quo penitus mace-
 raretur, amor responderet, vi auri ma-
 gna tentatam in pudicitia permanuisse
 constanter, ac munus delatum despuisse:
 prius non expugnari passam non fractum
 largitionibus animum, quam Isidis Sa-
 cerdos pecunia oppugnatus causam præ-
 tendisset Anubis illam ad se vocantis in
 templum, ubi per summam fraudem at-
 que improbitatem ea sacra polluta sunt.
 Actum hinc est in Sacerdotes a Tiberio
 severe, everso funditus templo, atque
 Isidis in Tyberim injecto simulacro. Sed
 quamvis toties fuerit a viris principibus
 hæc dimota loco superstitio, Romam ta-
 men irrupit invitis, ut ita dicam, flam-

Antiquit.
 Judaic. lib.
 18. cap. 4.

mis, quibus Tito regnante una cum ædificiis aliis horum Numinum templa conflagrarunt. Liber vero postea illis est aditus patefactus, ac sine erroris imposito, certam in urbe sedem stabiliverunt. Dominabantur animis jam illa passim. Nam Commodum, ut de ceteris ante eum Imperatoribus conticescam, memoratum est, Isiaca coluisse sacra, atque Anubis statuam gessisse, qua, nescione magis impie quam fatue dicam, Sacerdotum capita graviter obtundebat. Apud Cuperum signum Ministræ Isis Harpocratem atque Anubim in pompa gestantis possumus intueri. Caracallæ tempestate habitavit Isis magnifice, quam cæremoniis augustioribus, opulentioribusque templis constat Romanos invocavisse. Verum satis hoc de genere verborum est, præsertim cum & Pignorius, & Cuperus, & doctissimus Bacchinus his de rebus multa disputaverint. Ego ad situm, unde Marmor effossum est, sermonem traduco.

Xiphil.
Epit. Dion.
in Tito.

Ael. Lam-
prid.

De Har-
pocropag.
165.

Spartianus

Mencl. Isiac.
de Harp.
de Isis.

CAPUT III.

*Situs in quo Marmor Isidis repertum. Reg-
nona pulcherrimis aedificiis illustris. I
Septis.V.Cl. Joannes Vignolius vera senti-
de loco Septorum.Septis vicinum templu
Isidis. Athanasius Kircherus notatur
Quid sentiat de Iseo, atque ejus situ. E
duobus templis Iseo ac Serapeo unum im-
pte facit.*

QUod attinet ad situm, ubi Marmo-
nostrum repertum fuit, equidem
existimo aut fuisse eum, aut pa-
rum certe remotum, ubi vetere memori-
Iseum conditum, quod in Campo Mar-
tio prope Septa antiqui auctores positum
docuerunt: Jam opinor fugere neminem
varia variis in Urbis Regionibus fuisse
Isidi templa constituta. Sed de illis nul-
la omnino hic mentio. Quidquid dice-
mus in posterum, ad Iseum Regionis ur-
bis nonæ referendum esse prænuntio. Ac-
que hac in re tum de Septorum loco, tum
maxime de Isei ambitu succurrunt mihi
multæ a multis Romanæ urbis Topogra-
phis agitatæ quæstiones. Ego vero qu-
tribus ab hinc mensibus Romam venerim
quique tot tantaque vix obiter fuerim

EXERCITATIONES CAP. III. 17

miracula contemplatus, quid certius ac
verius Blondo, Marliano, Boissardo, Ful-
vio, Panvinio, Donato, Nardino, &
Kirchero huc afferre possim, plane non
video. Quid igitur? Quanto est iniquius
& improbius injicere ungues in aliena,
tanto miseriùs arbitror atque arrogantius
his de rebus hominem me in urbe novum
ac rudem pronunciare sententiam. Di-
cam tamen quæ sentiam, & dicam meti-
culose, & magna semper cum eorum qui
ante me scripserunt, commendatione.
In quo si nihil aliud effecero, quam opi-
nionem illorum firmare, qui de Templo
fidis propiora veritati protulerint, sa-
tis certe officio meo fecisse videbor.

Regio nona, ~~cui~~ a Circo Flaminio di-
citur parit nomen, quemadmodum ait
Nardinus, *ampla fuit, & splendidis edificiis*
illustris. Inter alia, Villam Publicam, Se-
pta, Iseum, Serapeum, Bellonæ templum,
Minervium, Pantheum in hac Rufus ac
Victor collocaverunt. Fuit ista extra Ur-
bem Regio tota posita, & sub Capitolii
radicibus, qua vergit ad Septentrionem,
muro discreta. Itaque post Aurelianum,
si Romæ iconographiam intuemur, Ca-
pitolium, quod ante hunc Imperatorem
moenia ferme terminaret, Campo Martio,

Rom. Vet.
lib. 6. cap.
6.

De Region.
Vrb.

ceterisque ædificiis Urbi additis, in media situm Roma relinquebatur. Ad Septimio porro quod attinet, ut nihil jam de eorum officio dicamus, multi multis in locis posita tradiderunt. Nardinus Citatorio Monti vicina facit. Blondus, ac Fulvius, aliique, ubi nunc Area panditur Antonini Columna nobilitata, id spatium assignant. Marliano ultra viam Flaminiam prope fontem Trivium fuisse illa videntur. Donatus a Trivii fonte ad columnam Hortulorum proferre non dubitavit. Bellorius a Platea D. Marci usque ad Antonini forum produxit. Ut vero cum veteri quoque scriptore conemur aliquid vero proximum, quid & ipse Varro censeat, audire ne pigeat. Ille igitur hæc habet: *Comitiis Ædiliciis cum sole caldus ego, & Q. Axius Senator tribulis suffragium tulissemus, & candidato cui studebamus, vellemus esse præsto, quum domum rediret, Axius mihi, dum diribentur, inquit, suffragia, vis potius Villæ publicæ utamur umbra? Eccetibi Villa publica vicina Septis Varronis Romanorum doctissimi testimonio. Villam publicam idem Varro in Campo Martio extremo collocat. Extremus iste Campus Martius non videtur ea parte dimetiendus, quæ ad*

Rom. Instaur.

Topograph. Rom.

Rom. Vet. lib. 1. cap. 21.

Frag. Vestig. Rom. tab. X.

Lib. 3. cap. 2. de R. R.

Hortulorum collem pervenit, sed ad Capitolii radices, cum lamentationes militum Marianorum, quos Sylla in Villa publica congregatos cædi jusserat, in Æde Bellonæ exaudirentur. Ædem autem Bellonæ notum est ad Capitolii radices extitisse, nimirum juxta Monasterium, quod nunc *Speculorum turris* vocatur, adeo ut illinc non longe, post Circum nempe Flaminium, qui ad OFFICINAS quas OBSCURAS dicunt, terminabatur, Villa publica statuenda sit; inde ad dexteram ei proxima Septa, a S. Marci scilicet Area ad S. Ignatii templum usque fere producta, sint animo effingenda. Hæc est Viri eruditissimi Joannis Vignolii sententia, qui hac super re elegantissime verissimeque disseruit.

De Colum.
Anton. cap.
2.

Quod cum ita sit, quin nunc Septis vicinam Isidis Ædem animadvertamus profecto non dubito, ut merito Juvenalis & Martialis templum hoc Septis proximum appellaverint, ibique posuerint ubi Lapis repertus est, quo sane nunc de Isei situ videntur tolli posse quæstiones. Nimis evidenter apparet Iseum, Serapeum, ac Minervium Victoris testimonio fuisse vicina. Quod quidem fit apertius a Donato omnibus, ac testatius, cum Osiridis statuam, atque Ægyptiaca mul-

Sat. 6. v.
126.

Lib. 2.
Epig. 14.

Lib. 1. cap.
22.

ta alia signa, Patribus item Dominicani
ædificantibus, ibi dicat fuisse comperta

Atque hinc evenit, ut in Athanasio
Kircherii sententiam discedere nequeam
neque sanus quisquam discedat, dum
multa de Isei spatio, ut sibi uni satisfaciat
parum vera confingit. Ille igitur ubi de
Marliani ac Boissardi opinione in *Via lata*
Isidis templum collocantium disputavit,
hæc efferre non dubitat: *Erat Iseum, seu*
Serapeum non ipsum Deastrorum templum,
sed districtus longe lateque expositus cir-
ca templum, in quo & Septum, quo Apis
bos ingenti superstitione colebatur; ut cete-
ra omittam. Itaque hunc ingentem am-
bitum, quem Iseum vocat ille, quasi ve-
ro illud verbum Isidis templum non signi-
ficet, sed Isiacum dici debeat, hunc in-
quam ingentem ambitum commentus
templum Isidis in summam magnitudinem
longitudinemque produxit, omnibus as-
sentiens qui de Isei situ scripserunt, cum
jam, ut ille jactat, tam Platea, quæ Sciar-
ra dicitur, quam D. Marcelli Ædes, aut
S. Mariæ in Via lata eadem in planitie
collocaretur. Notum est autem omnes
ferme Romæ topographos Iseum no-
strum prope alterutrum templum posuif-
se. Atque hinc in sua Isei Iconographia

De Obe-
lisc. Ægy-
pti. inter
Isei rud.
effoss. cap.
2.

Serapeo nullum locum reliquit, imo vero plane exclusit. Sed hoc de genere Kircherum loquentem audiamus: *Vides igitur a Platea Sciarra usque ad Ædem S. Marcelli, & ab hinc usque ad S. Mariam in Via lata, & inde ad Templum Minervæ, & hinc usque ad templum Antonini Imperatoris, cujus columnæ adhuc Seminario Romano vicinæ spectantur, & hinc usque ad derelictam plateam Sciarram reditum fieri. Atque hoc nos dicimus Serapeum, seu Iseum, districtum intra quem Isidis templum, ut distinguamus contra auctores omnes Iseum ab Isidis templo. Omnia belle, quibustamen ipse unus plaudat. Ceteri autem auctores, contra quos sentit, hæc & ejusmodi alia ad Palæphati tribunal ableganda esse arbitrantur. Iseum enim seu Serapeum, pro spatio, quo Isidis Ædes cingeretur, ut quis vel mediocriter eruditus accipiat, nunquam certe obtinebit, cum de hac tanta planicie nondum simus a veteribus docti scriptoribus. Docti quidem contra eum sumus Iseum ac Serapeum duo fuisse templa ferme in eodem loco distincta. Victor in Regione Nona, atque illi qui sunt Victorem secuti post Iseum, Serapeum collocaverunt. Et Xiphilinus, cum* Lib. 66:

Lamprid.

sumpta recenset, *Serapidis ac Isidis fana*
 recenset. Cur non *fanum* potius si unum
 & idem fuisset? Præterea de Alexandro
 Severo scriptum est: *Isium, & Serapium*
decenter ornavit, additis signis & deliciis
& omnibus mysticis. Quidni igitur hic
 Scriptor *Isium & Serapium* conjunxerit?
 Videant eruditi. Ego ad Marmor expli-
 candum accedo.

CAPUT IV.

Quid sit Marmor. An Ara votiva? Ara Apollinis, Jovis Conservatoris. An basis? Est Marmor Votivum. Isis omnia feminina Numina continet. Dii apud veteres masculo-femina. Isis atque Osiris inter Signa Panthea relati.

Multi multa de nostro hoc Isiacō Marmore sentiunt. Sunt qui Aram Isidi sacram voti causā esse credant, dum jam, ut opinor, cum aliquo ex periculo veteres evasissent, aut cum res quam postularent, vertisset ad voluntatē, aut denique ut sibi propitios Deos redderent, illis similes Aras consecrare consueverunt. Ejusmodi fortasse censeo fuisse Aram Apollini ab Atheniensibus constitutam, cum peste laborarent: ejusmodi pariter, quam Jovi Conservatori dicavit Demosthenes, cum est ab exilio revocatus: eamque quam Jovi item Conservatori Domitianus a Vitellianorum furore servatus in periculi quod effugerat monumentum erexit in Capitolio, talem arbitror extitisse. Jam cum Aram votivam dicimus, non intelligimus Aram ad-

Bessar. in.
Apol Plat.

Tomaf. de
Donar.
cap. 3.
Plutarcho
ia Demo-
sth.

Tacit. Hi-
stor. lib. 3.
cap. 14.
Ryccius
de Capit-
cap. 36.

Antiquit.
Iudaic. lib.
18. cap. 4.

rium, & in suburbiis finerent habere sedes, perinde ac illorum Numine, & favore, validis septi præsidiiis forent, proque Aris focisque, Deorum templis ac solo in quo nati essent, excubarent; illorumque ministerio & opera ab hostili incursu, & clandestinis insidiis se tutos circumspicerent. Jam vero satis tritum ad pervagatum illud reputo, quod Flavius Josephus in medium protulit de Paulina incorruptæ pudicitia, nobilitatis matrona lectissimæ, & Saturnini viri ornatissimæ uxore. Circumfessam illam precibus a Mundo quodam, ut quo penitus maccraretur, amor responderet, vi auri magna tentatam in pudicitia permansisse constanter, ac munus delatum despuisse prius non expugnari passam non fractum largitionibus animum, quam Isidis Sacerdos pecunia oppugnatus causam prætendisset Anubis illam ad se vocantis in templum, ubi per summam fraudem atque improbitatem ea sacra polluta sunt. Actum hinc est in Sacerdotes a Tiberio severe, everso funditus templo, atque Isidis in Tyberim injecto simulacro. Sequamvis toties fuerit a viris principibus hæc dimota loco superstitio, Romam tamen irrupit invitis, ut ita dicam, flam

mis, quibus Tito regnante una cum ædificiis aliis horum Numinum templa conflagnarunt. Liber vero postea illis est aditus patefactus, ac sine erroris imposito, certam in urbe sedem stabiliverunt. Dominabantur animis jam illa passim. Nam Commodum, ut de ceteris ante eum Imperatoribus conticescam, memoratum est, Isiaca coluisse sacra, atque Anubis statuam gessisse, qua, nescione magis impie quam fatue dicam, Sacerdotum capita graviter obtundebat. Apud Cuperum ignum Ministræ Isidis Harpocratem atque Anubim in pompa gestantis possumus intueri. Caracallæ tempestate habitavisse magnifice, quam cæremoniis augustinioribus, opulentioribusque templis contat Romanos invocavisse. Verum satis hoc de genere verborum est, præsertim cum & Pignorius, & Cuperus, & doctissimus Bacchinus his de rebus multa disputaverint. Ego ad situm, unde Marmor flossum est, sermonem traduco.

Xiphil.
Epit. Dion.
in, Tito.

Acl. Lam-
prid.

De Har-
pocrate.
165.

Spartianus

Mens. Isiac.
de Harp.
de Isis.

CAPUT III.

*Situs in quo Marmor Isidis repertum. Reg-
nona pulcherrimis aedificiis illustris. 1
Septis.V.Cl. Joannes Vignolius vera senti-
de loco Septorum. Septis vicinum templum
Isidis. Athanasius Kircherus notatur
Quid sentiat de Iseo, atque ejus situ. Et
duobus templis Iseo ac Serapeo unum im-
pte facit.*

QUod attinet ad situm, ubi Marmo-
nostrum repertum fuit, equidem
existimo aut fuisse eum, aut pa-
rum certe remotum, ubi vetere memori-
Iseum conditum, quod in Campo Mar-
tio prope Septa antiqui auctores positum
docuerunt: Jam opinor fugere neminem
varia variis in Urbis Regionibus fuisse
Isidi templa constituta. Sed de illis nul-
la omnino hic mentio. Quidquid dice-
mus in posterum, ad Iseum Regionis ur-
bis nonæ referendum esse prænuntio. At-
que hac in re tum de Septorum loco, tum
maxime de Isei ambitu succurrunt mihi
multæ a multis Romanæ urbis Topogra-
phis agitatæ quæstiones. Ego vero qu-
tribus ab hinc mensibus Romam venerim
quique tot tantaque vix obiter fuerim

miracula contemplatus, quid certius ac verius Blondo, Marliano, Boissardo, Fulvio, Panvinio, Donato, Nardino, & Kirchero huc afferre possim, plane non video. Quid igitur? Quanto est iniquius & improbius injicere unguis in aliena, tanto miseriùs arbitror atque arrogantius his de rebus hominem me in urbe novum ac rudem pronunciare sententiam. Dicam tamen quæ sentiam, & dicam meticuloſe, & magna ſemper cum eorum qui ante me ſcripſerunt, commendatione. In quo ſi nihil aliud effecero, quam opinionem illorum firmare, qui de Templo ſiſidis propiora veritati protulerint, ſatis certe officio meo feciſſe videbor.

Regio nona, ~~cui~~ a Circo Flaminio dicitur partem nomen, quemadmodum ait Nardinus, *ampla fuit, & ſplendidis ædificiis illuſtris*. Inter alia, Villam Publicam, Septa, Iſeum, Serapeum, Bellonæ templum, Minervium, Pantheum in hac Rufus ac Viſtor collocaverunt. Fuit iſta extra Urbem Regio tota poſita, & ſub Capitoliî radicibus, qua vergit ad Septentrionem, muro diſcreta. Itaque poſt Aurelianum, ſi Romæ iconographiam intuemur, Capitolium, quod ante hunc Imperatorem mœnia ferme terminaret, Campo Martio,

Rom. Vet.
lib. 6. cap.
6.

De Region.
Vrb.

ceterisque ædificiis Urbi additis, in media situm Roma relinquebatur. Ad Septimio porro quod attinet, ut nihil jam de eorum officio dicamus, multi multis in locis posita tradiderunt. Nardinus Citatorio Monti vicina facit. Blondus, ac Fulvius, aliique, ubi nunc Area panditur Antonini Columna nobilitata, id spatium assignant. Marliano ultra viam Flaminiam prope fontem Trivium fuisse illa videntur. Donatus a Trivii fonte ad columnam Hortulorum proferre non dubitavit. Bellorius a Platea D. Marci usque ad Antonini forum produxit. Ut vero cum veteri quoque scriptore conemur aliquid vero proximum, quid & ipse Varro censeat, audire ne pigeat. Ille igitur hæc habet: *Comitiis Ædificiis cum sole calatis ego, & Q. Axius Senator tribulis suffragium tulissemus, & candidato cui studebamus, vellemus esse præsto, quum domum rediret, Axius mihi, dum diribentur, inquit, suffragia, vis potius Villæ publicæ utamur umbra? Eccetibi Villa publica vicina Septis Varronis Romanorum doctissimi testimonio. Villam publicam idem Varro in Campo Martio extremo collocat. Extremus iste Campus Martius non videtur ea parte dimetiendus, quæ ac*

Rom. Instaur.

Topograph. Rom.

Rom. Vet. lib. 1. cap. 21.

Frag. V. sig. Rom. tab. X.

Lib. 3. cap. 2. de R. R.

EXERCITATIONES CAP. III. 19

Hortulorum collem pervenit, sed ad Capitolii radices, cum lamentationes militum Marianorum, quos Sylla in Villa publica congregatos cædi jusserat, in Æde Bellonæ exaudirentur. Ædem autem Bellonæ notum est ad Capitolii radices extitisse, nimirum juxta Monasterium, quod nunc *Speculorum turris* vocatur, adeo ut illinc non longe, post Circum nempe Flaminium, qui ad OFFICINAS quas OBSCURAS dicunt, terminabatur, Villa publica statuenda sit; inde ad dexteram ei proxima Septa, a S. Marci scilicet Area ad S. Ignatii templum usque fere producta, sint animo effingenda. Hæc est Viri eruditissimi Joannis Vignolii sententia, qui hac super re elegantissime verissimeque disseruit.

De Colum.
Anton. cap.
2.

Quod cum ita sit, quin nunc Septis vicinam Isidis Ædem animadvertamus profecto non dubito, ut merito Juvenalis & Martialis templum hoc Septis proximum appellaverint, ibique posuerint ubi Lapis repertus est, quo sane nunc de Isei situ videntur tolli posse quæstiones. Nimis evidenter apparet Iseum, Serapeum, ac Minervium Victoris testimonio fuisse vicina. Quod quidem fit apertius a Donato omnibus, ac testatius, cum Osiridis statuam, atque Ægyptiaca mul-

Sat. 6. v.
126.

Lib. 2.
Epig. 14.

Lib. 1. cap.
22.

ta alia signa, Patribus item Dominicani ædificantibus, ibi dicat fuisse comperta

Atque hinc evenit, ut in Athanasio Kircherii sententiam discedere nequeam neque sanus quisquam discedat, dum multa de Isei spatio, ut sibi uni satisfaciat parum vera confingit. Ille igitur ubi de Marliani ac Boissardi opinione in *Via lata* Isidis templum collocantium disputavit, hæc efferre non dubitat: *Erat Iseum, seu Serapeum non ipsum Deastrorum templum, sed districtus longe lateque exporrectus circa templum, in quo & Septum, quo Apis bos ingenti superstitione colebatur; ut cetera omittam. Itaque hunc ingentem ambitum, quem Iseum vocat ille, quasi vero illud verbum Isidis templum non significet, sed Isiacum dici debeat, hunc inquam ingentem ambitum commentus templum Isidis in summam magnitudinem longitudinemque produxit, omnibus assentiens qui de Isei situ scripserunt, cum jam, ut ille jactat, tam Platea, quæ Sciarra dicitur, quam D. Marcelli Ædes, aut S. Mariæ in *Via lata* eadem in planitie collocaretur. Notum est autem omnes ferme Romæ topographos Iseum nostrum prope alterutrum templum posuisse. Atque hinc in sua Isei Iconographia*

De Obelisc. Ægypti. inter Isei rud. effoss. cap. 2.

Serapeo nullum locum reliquit, imo vero plane exclusit. Sed hoc de genere Kircherum loquentem audiamus: *Vides igitur a Platea Sciarra usque ad Ædem S. Marcelli, & ab hinc usque ad S. Mariamin Vialata, & inde ad Templum Minervæ, & hinc usque ad templum Antonini Imperatoris, cujus columnæ adhuc Seminario Romano vicina spectantur, & hinc usque ad derelictam plateam Sciarram reditum fieri. Atque hoc nos dicimus Serapeum, seu Iseum, districtum intra quem Isidis templum, ut distinguamus contra auctores omnes Iseum ab Isidis templo. Omnia belle, quibus tamen ipse unus plaudat. Ceteri autem auctores, contra quos sentit, hæc & ejusmodi alia ad Palæphati tribunal ableganda esse arbitrantur. Iseum enim seu Serapeum, pro spatio, quo Isidis Ædes cingeretur, ut quis vel mediocriter eruditus accipiat, nunquam certe obtinebit, cum de hac tanta planicie nondum simus a veteribus docti scriptoribus. Docti quidem contra eum sumus Iseum ac Serapeum duo fuisse templa ferme in eodem loco distincta. Victor in Regione Nona, atque illi qui sunt Victorem secuti post Iseum, Serapeum collocaverunt. Et Xiphilinus, cum* Lib. 66.

Lamprid.

sumpta recenset, *Serapidis ac Isidis fanum* recenset. Cur non *fanum* potius si unum & idem fuisset? Præterea de Alexandro Severo scriptum est: *Isium, & Serapium decenter ornavit, additis signis & deliciis & omnibus mysticis*. Quidni igitur hic Scriptor *Isium & Serapium* conjunxerit? Videant eruditi. Ego ad Marmor explicandum accedo.

CAPUT IV.

Quid sit Marmor. An Ara votiva? Ara Apollinis, Jovis Conservatoris. An basis? Est Marmor Votivum. Isis omnia feminina Numina continet. Dii apud veteres masculo-feminae. Isis atque Osiris inter Signa Panthea relati.

Multi multa de nostro hoc Isiacō Marmore sentiunt. Sunt qui Aram Isidi sacram voti causā esse credant, dum jam, ut opinor, cum aliquo ex periculo veteres evasissent, aut cum res quam postularent, vertisset ad voluntatē, aut denique ut sibi propitios Deos redderent, illis similes Aras consecrare consueverunt. Ejusmodi fortasse censeo fuisse Aram Apollini ab Atheniensibus constitutam, cum peste laborarent: ejusmodi pariter, quam Jovi Conservatori dicavit Demosthenes, cum est ab exilio revocatus: eamque quam Jovi item Conservatori Domitianus a Vitellianorum furore servatus in periculi quod effugerat monumentum erexit in Capitolio, talem arbitror extitisse. Jam cum Aram votivam dicimus, non intelligimus Aram ad-

Bessar. in.
Apol Plat.

Tomaf. de
Donar.
cap. 3.
Plutarcho
ia Demo-
sth.

Tacit. Hi-
stor. lib. 3.
cap. 14.
Rycquius
de Capit.
cap. 36.

hibitam in usum sacrorum, sed certa quadam extructam ratione, ut tantum erga Deos pro accepto beneficio, aut evitatis infortuniis gratus Ethnicorum animus per eam memoriam ostenderetur. Jam dubitandi locus nullus relinquitur, quin in talibus Aris verba etiam imprimerentur, ut a quo positæ essent, aut Numina, quibus essent positæ, & qua de causa, omnibus posset esse perspicuum. Tacitus de Ara Domitiani hæc literis consignavit: *Potiente rerum patre, disjecto editui contubernio, modicum sacellum Jovi Conservatori, Aramque posuit, casusque suos in Marmore expressit.* Qamquam satis patet cuique hunc morem ex illius Historici dictis non omnino comprobari, qui ait non *in Ara*, sed *in Marmore* Domitianum suos casus expressisse. Ex his potius tribus Inscriptionibus, quas refert Baudelotius manifeste percipimus, tum veteres Diis voti causa Aras erexisse, tum in illis verba insculpsisse.

De Vtil.
Peregrin.
nLaribus.

SILVANO
SANCTO SACRO
LARUM CAESARIS NOSTRI ET COLLEGI
MAGNI CN. TURPILIUS
TROPHIMUS VOTO SUSCEPTO
ARAM DE SUO
D. D.

JOVI REGI
GENIO DOMUS
ISIDORI
LARINATIS
ARAM
EX VOTO
L..... CASTOR
D. D.

I. O. M. D.
PRO SALUTE. AUGUS. N. N.
SEPTIMI SEVERI. PII.
PERTINACIS.
ET M. AURELII. ANTONINI.
PII. FELICIS. AUGUSTI. ET
JULIÆ. AUGUS. ET S. P. Q. R.
SENNIUS. AUGUS. N. N.
OPTIO. TABELLIORUM
STATIONIS MARMORUM
ARAM POSUIT.

An vero licuerit in Aris voti caussa decretis hostias immolare, hoc non ita facile affirmarem; nisi forte, cum votivæ Aræ in privatarum numero collocandæ sint, in illis quoque victimæ immolarentur, ac sacrificia cruenta fierent Pontificum, Sacerdotumque permissu, ut Gutherius & Guiranus demonstrant hoc in Aris privatis fuisse usurpatum. Verum satis de illis qui Marmor nostrum votivam Aram credunt. Qui vellet de Aris Veterum perfecte cumulateque doceri, adeat Petrum Berthaldum, qui omnia quæ in hoc genus conveniunt, diligentissime collegit.

De Iure
Pontif. lib.
3. cap. 15.
De Numif.
m. Nemausen.

Sunt qui velint Marmor nostrum Basim fuisse, quæ Isidis simulacrum sustineret. Statuas enim cum basi positas Numinibus docent tum multa inscripta saxa, tum hoc quod refert Baudelotius in libro, de quo superius meminimus.

In Diis La-
ribus.

SIGNUM

SYLVANI ET HERCULIS
CUM BASI IMPENSA SUA
POSUIT DEDICAVITQUE
vii. K. iiii. SURA. iiii. COS.

Sed si Marmor nostrum quomodo super-

ne desinat, attendemus, difficiliter credo in hanc opinionem nos descensuros. Nam in superiore parte ornamenta cernuntur, quibus tum veteres, tum recentes bases carere solent, in quibus statuæ collocantur. Simulacra præterea in plano loco & undique æquabili statuuntur. Noster vero Lapis ferme in pyramidem assurgit, nec vestigium ullum aut vetustate exesi, aut deturbati illinc simulacri vel lynceis oculis intuentibus præfert, ut vera dicere videamur, si nihil in Isiacο Marmore, quod ad justum pertineat monumentum, desiderari dicamus. Quare potius in eam sententiam devenirem, ut Marmor hoc Isiacum, si ex Aris voti causa erectis excludimus, nec basim merito putemus, votivum lapidem Isidi consecratum censeamus. Quod tamen ita pronuncio, ut suam cuique conjiciendi libertatem relinquam, cum jam quæ ad Marmoris explicationem a me congeruntur, illa omnia possint omnium conjecturis opportune inservire.

Quemadmodum igitur Lapis noster, siue Ara sit, siue basis, voti causa Isidi statutus videtur, ita non sine difficultate percipiemus, qua de causa hoc Isidi monumentum devotum fuerit, cum Isidis

nomine omnia feminina Numina , ut Osiridis masculina continerentur .

Atque hic animadvertendum opinor una cum Ethnicorum superstitiosæ Theologiæ peritis nisi unum Deum , unamque Deam non fuisse , quæ variis pro varietate officiorum nominibus appellaretur . Hinc Sol , Liber , Apollo , Osiris ac Serapis vocatur : hinc Luna , Ceres , Diana , Juno , Proserpina , Isidis nomine celebrantur .

De Sift.

Bacchinus quoque , quem iterum honoris causa nomino , hanc in sententiam videtur procedere , cum ait : *Non Isis , sed quæ per Isidem significantur , apud Ægyptios colebantur* . Isis enim , ut ab auctoribus circumfertur , in rebus universis dominabatur . In Sai Minervæ templo talis , teste Plutarcho , habebatur inscriptio . Minervam autem Isidem quoque constat fuisse creditam : *Ego sum omne quod fuit ,*

De Isid. & Osirid.

Lea. Antiq. lib. 5. cap. 12.

est , & erit : meum peplum mortalis revelavit nemo . Meus Cœlius Rhodiginus ex his verbis sensum allegoricum exprimit , quem potest diligens lector consulere .

Lib. XI. Metam.

Apulejus pariter Isidem ita loquentem inducit : *En adsum tuis commota , Luci , precibus rerum natura parens , elementorum omnium domina* . Addo Macrobius : *Isis juncta religione* , cum Serapide scilicet ,

Lib. 1. Sat. cap. 20.

celebratur, quæ est vel terra, vel natura rerum subjacens soli. Hinc est quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur, quia vel terræ vel rerum naturæ altum eritur universitas. Lycophronis Scholiastes de Iside ista pronunciat: Quin & Proserpina & Isis terra appellatur, nec non Rhea & Vesta, Pandora, multisque aliis nominibus quorum inire non est numerum. Itaque Isis Myrionima dicta, quia plurima nomina containeret. Apud Gruterum jam hæc legitur notissima Inscriptio. Te. Tibi. una. quæ. es. omnia. Dea. Isis. &c. Michael Angelus Causeus affert Dianæ signa creberrimis uberibus turgentia. Jam Diana eadem quæ Isis existimabatur. Claudius quoque Menetrejus Isidis aut Dianæ simulacra ad institutum nostrum opportuna in medium producit. Et apud Patinum, & Vaillantium multa multis in locis Numismata occurrunt, ubi similes imagines conspiciuntur.

Pagina
LXXXII. 2

De Simu-
lac. Tab.
XI.

In Symbol.
Stat. Di-
an.

Numisma
Imp.
Numisma
Græca.

Apparet ergo luculenter sapientiores ex veteribus unicum esse Deum credidisse, qui variis Deorum, Dearumque nominibus appellaretur: unumque fuisse Numen, quod multis in Regionibus multis Numinum appellationibus invocaretur. Id autem factum est, aut quia Ethni-

Baudelo-
tius de
Vtil. Pere-
grin. in
Larib. p.
145.

cis suorum Deorum numerus non constaret, aut quia ab illis eorum natura ac potestas ignoraretur. Id certe Sapientum plerique ab Ægyptiis perceperant, qui, ut ait Jamblicus, naturam Deorum infinitis rationibus nuncuparent. Hinc Athenagoras illos, qui sacris in Temple Ammonis operabantur, jubet dicere: nullum aliud esse nisi solum Numen, cuius sapientes cum potentiam populis indicare vellent, varias imagines commenti sunt, quæ omnes nisi solum Numen non exprimerent. Sed de causis quæ obrem Numina multis item modis vocata fuerint, quædam etiam in Capite Quinto a nobis dicentur.

Neque solum unum Deum tenuerunt Antiquorum sapientissimi quidam, verum prisca omnes Deos ἀρσενοδιήλεις esse, id est *masculo-feminas*, & utroque sexu præditos putaverunt. Occurrit hac super re doctissimi Episcopi Philippi a Turre testimonium, quem nimis cito defunctum fato nondum satis deflevit Urbs Rhodigina, quæ tum Sede a tanto ibi delecta viro, tum ejus jucundissimo aspectu non recreabatur modo, sed etiam magnopere honestabatur. Ille enim Tauri figuræ, quem in Tabulis Mithriacis observamus,

De Mithra
cap. 3.

Venerem contineri declarat, quam eam-
dem ac Lunam Philocorus apud Macro-
bium testatur, utramque non feminam
tantum, sed marem quoque veteribus re-
putantibus. Quare Calvus *pollentem*
Deum Venerem dixit, & Virgilius.

Lib. 8. Sa-
turn. cap. 8

Æneid:
lib. 2.

*Descendo, ac ducente Deo flammam in-
ter & hostes*

Expeditior.

Quo in loco Venus est intelligenda, quæ
se Æneæ dederat in conspectum, utque
domum rediret, eum ipsa monuerat.
Præterea eruditos non fallit apud Cy-
prum ejus barbatum cultum fuisse simula-
crum. Huc spectat pariter imago in Sy-
ria Deæ, quam Dercetam appellarunt,
quam sic effictam accepimus, ut hominis
haberet quidem caput, pars vero reli-
qua corporis in piscem desineret.

Macro-
b. lib. 3. Sat.
cap. 8.

Diod. Si-
cul. lib. 2.

Quod ad Lunam attinet, eam Lunum, &
Marem Deum mystice dictum Spartianus
est auctor: ubi quæ a celeberrimo Salma-
sio adnotantur, consulenda sunt, & quæ
a Sponio profertur, Tabula Palmyrena.
Jam Nummus Antiochenus Luni effi-
giem apud Patinum suppeditabit, ut
omittamus ferme innumeros, qui a Vail-
lantio passim recensentur. Imo ut fabulis
inveniendis nullus unquam fuit adhibi-
tus

In Caracal-
la.

Antiquit.
Erudit.
cap. 1.

In Antoni-
no.

Numism.
Græc.

tus modus, variisque rationibus variæ gentes sunt res naturales interpretatæ, Deosque plurimis nominibus ac signis veneratæ sunt, ita sub bovis, vel tauri figura repræsentabatur Isis, quæ eadem est ac Luna, & Terra, Plutarcho, Macrobio, atque omnibus mythologis aperte testantibus. Præterea Macrobius Ægyptios addit terram bovis simulacro significavisse.

Ibid.

Selec&. Numism. erudit. Antiqu. Se&. Prim. Artic. V. Tab. 39.

Quod igitur cum ita sit, jure optimo Isidem atque Osiridem inter Panthea Signa a Petro Seguino, & Jacobo Sponio legimus fuisse reposita. Signa vero Panthea illa erant, quæ omnes Deos, ut Græcum etymon indicat, aut saltem plurimos referebant. Itaque ille in suis selectis Numismatis Nummum in Ægypto cūsum producit, qui anteriore parte Antonini Pii caput præfert, caput vero barbatum in posteriore pluribus Numinum ornatum insignibus, in quibus Serapidis figura præsertim apparet ex Calathō qui est capiti impositus: cornu Arietinum Jovem Ammonem designat, ac serpens ad Æsculapium pertinet: Solem seu Osiridem corona radiata significat. Quis enim ignorat Serapidem apud Ægyptios Jovem, Ditem, Solem, Æsculapium, Nilumque

Tacit. Hist. lib. 4.

fuiffe. Causeus quoque exhibet signum, quo omnia ferme Numina continentur. Ex capitis ornamento indicatur Isis : ex Semicirculo Luna : ex radiis Sol: Cupido ex pharetra : ex alis victoria, & Nemesis: ex Cornucopia, unde Ifidis, atque Osiridis eminentia cernuntur capita, abundantia ex benigno Solis ac Lunæ tactu profecta: serpens brachio involutus Æsculapius & γυῖα, hoc est salus significatur. Baudelotius etiam de Pantheis signis longum sermonem instituit, & Harpocratem pariter inter ea collocat, ut certe apparet ex variis symbolis, quibus illæ imagines sunt ornatae. Ex eodem scriptore observamus, hujusmodi signa non tantum per simulacra, quibus hominis figura exhiberetur, sed etiam per serpentes exprimi. Profert enim Nummum Hadriani, in cujus postica parte Serpens conspicitur spicis, caduceo instructus, ut Cererem, Æsculapium, & Mercurium significaret. Sed vide simulacrum, quod cum Gemma Panthea Sponius producit.

Tab. 34. de
Simulac.

De Vtilit.
Peregrin.
Laribus.

Ibid.

tus modus, variisq; rationibus variæ gentes sunt res naturales interpretatæ, Deosque plurimis nominibus ac signis veneratæ sunt, ita sub bovis, vel tauri figura repræsentabatur Isis, quæ eadem est ac Luna, & Terra, Plutarcho, Macrobio, atque omnibus mythologis aperte testantibus. Præterea Macrobius Ægyptios addit terram bovis simulacro significavisse.

Selet. Numism. erudit. Antiq. Selet. Prim. Artic. V. Tab. 39.

Quod igitur cum ita sit, jure optimo Isidem atque Osiridem inter Panthea Signa a Petro Seguino, & Jacobo Sponio legimus fuisse reposita. Signa vero Panthea illa erant, quæ omnes Deos, ut Græcum etymon indicat, aut saltem plurimos referebant. Itaque ille in suis selectis Numismatis Nummum in Ægypto cūsum producit, qui anteriore parte Antonini Pii caput præfert, caput vero barbatum in posteriore pluribus Numinum ornatum insignibus, in quibus Serapidis figura præsertim apparet ex Calathō qui est capiti impositus: cornu Arietinum Jovem Ammonem designat, ac serpens ad Æsculapium pertinet: Solem seu Osiridem corona radiata significat. Quis enim ignorat Serapidem apud Ægyptios Jovem, Ditem, Solem, Æsculapium, Nilumque

Tacit. Hist. lib. 4.

fuiffe. Causeus quoque exhibet signum, quo omnia ferme Numina continentur. Ex capitis ornamento indicatur Isis : ex Semicirculo Luna : ex radiis Sol: Cupido ex pharetra : ex alis victoria, & Nemesis: ex Cornucopia, unde Iſidis , atque Oſiridis eminentia cernuntur capita , abundantia ex benigno Solis ac Lunæ tactu profecta: serpens brachio involutus Æſculapius & *ῥγία*, hoc est salus significatur . Baudelotius etiam de Pantheis signis longum sermonem instituit , & Harpocratem pariter inter ea collocat , ut certe apparet ex variis symbolis , quibus illæ imagines sunt ornatae. Ex eodem scriptore observamus, huiusmodi signa non tantum per simulacra , quibus hominis figura exhiberetur , sed etiam per serpentes exprimi . Profert enim Nummunum Hadriani , in cuius postica parte Serpens conspicitur spicis , caduceo instructus , ut Cererem, Æſculapium , & Mercurium significaret . Sed vide simulacrum, quod cum Gemma Panthea Sponius producit .

Tab. 24. de
Simulac.

De Vrilit.
Peregrin.
Laribus.

CAPUT V.

Queruntur cause quare hoc Marmor Isidi positum . Isis præerat navigationi . Item Dea salutis . Numina quare variis nominibus invocata .

EX illis igitur quæ sunt a nobis dicta superius , quoniam tot ab Iside imagines referebantur , patet intelligendi difficultas , qua de causa hoc illi Marmor fuerit erectum . Spicæ , quæ cernuntur Luna comprehensæ , ut in primo Saxi latere intuemur , nunquid significant votum pro segetum ubertate susceptum ? Isis enim erat eadem ac Ceres , ut postea omnibus patefaciam . Nunquid Lapidem a quodam constitutum credamus , cum Naufragii periculum vitavisset ? Fertur enim cum filium Harpocratem amisisset , atque illum quæriraret , vela navium excogitavisse . Hyginus hæc habet : *Velificia primum invenit Isis ; nam dum quærit Harpocratem filium suum , rate velificavit .* Et Cassiodorus inquit : *Hoc , velum nempe , Isis rati prima suspendit , cum per maria Harpocran filium suum audaci femina pietate perquireret .* Quid Juvenalis ? Ille

Fab. ult.

Lib. 5. Variar. cap. 17.

certe satis superque id ipsum comprobat, cum magnum votorum numerum adducit, quæ Isiacis templis suspenderentur.

pars dira quidem, sed cognita multis

Et quam votiva testantur sana tabella

Plurima; pictores quis nescit ab Iside pasci?

Ubi Camillus Sylvester Rhodiginus observat, a nautis in naufragiis fuisse Isidem invocatam, quippe quæ tamquam maritimæ artis inventrix agnosceretur. Ægyptii sane, teste Plutarcho, vehi navi Isidem finxerunt, aut ut Lunæ humidam naturam exprimerent, aut quia Luna cornuta cum sit, navim referre videtur. In Vossio hac super re suppetunt curiosis uberrima exempla. Eò igitur Lectorem mittimus.

In Not.
Ital.

De Isid. &
Osirid.

De Idolol.
Lib. 2. cap.
27.

Multa igitur de causis propter quas Saxum hoc fuerit Isidi consecratum, dici possunt; at illud quavis conjectura verius existimo, si ab aliquo, qui pristinæ incolumitati sit redditus, Isidi devotum esse censebimus. Nam hac ratione cultam Isidem accepimus, & tum varia variis in urbibus, tum Romæ præsertim templa splendidissima habuisse. Diodori Siculi verba a me adducuntur. *Afferunt Ægyptii plurimi inventricem ad morbos medicamentorum, & medicinæ arti maxime con-*

Lib. 1.

tulisse, eamque immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inque eorum valetudine præcipue versari. Sic & Apulejus Isidem loquentem inducit: Jam tibi providentia mea illucescet dies salutaris. Tibullus pariter id locutus de Iside declarat.

Lib. XI.
Metam.

Lib. I. Eleg.
gi. 3.

Nunc Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi

Picta docet templis multa tabella tuis.

Sat. 13. v.
93.

Sunt quoque hæc carmina Juvenalis, quibus res omnino firmatur.

Decernat quodcumque volet de corpore nostro

Isis, & irato feriat mihi lumina sistro.

Pagina
XLII 1.
LXXXII, 5

Propterea plurima id genus votiva marmora una cum verbis nostri Lapidis, nimirum ISIDI SACRUM apud Gruterum leguntur.

Antequam hæc typis committerem, legenda dedi V. Cl. Blasio Caryophilo, qui per illos dies fructu bonoque meorum studiorum incredibili in suam meam amicitiam recepit. Cum ille linguarum cognitionem penitiori eruditioni, gravioribusque scientiis ita adjungat, ut alterum Samuelem Bochartum optimo jure appellare possimus, docuit mæsis etymon, quo hæc a curando dicta videatur, dum

Ara-

Arabes, quorum linguæ affinis Ægyptia, *اسا*, *Afa*, curare dicunt; unde *اسي*, *asion* Medicus, *اسو*, *asuvon*, *medicamentum*. Sic etiam ope & auxilio linguæ Arabicæ facile vox *Χάμψαι* occurrit explicanda, qua Ægyptii *Crocodilos* denotabant. Arabes enim *Crocodilum* *تصليح* *tampfab* appellant. Hæc meæ sententiæ mirifice conveniunt, dum Isidem valetudini præsidere demonstravi. Sed id melius infra ostendendum est.

His omnibus constitutis, placet Saxonum, & quæ illud complectitur symbola, animadvertere attente, & quantâ possumus diligentia explicare. Ac primum quidem in anteriore lapidis parte tria illa signa, per quæ Dea Isis repræsentatur, observanda esse videntur, Vas scilicet, unde serpens in orbem extollitur: Luna, & Spicæ, quæ intra Lunam affabre insculptæ pulcherrime exurgunt. Cum unum, aut alterum posset esse satis ad Isidem indicandam, tria signa proferuntur.

Ut nihil veteres sine sua significatione commenti sunt, ita ne hoc quidem eos opinor temere fecisse. Tenuit enim consuetudo Romanorum, ut de Græcis conticescam, in quorum Poetis sunt hoc de genere testimonia quam plurima, Nu-

tulisse, eamque immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inque eorum valetudine precipue versari. Sic & Apulejus Isidem loquentem inducit: Jam tibi providentia mea illucescet dies salutaris. Tibullus pariter id locutus de Iside declarat.

Lib. XI.
Metam.

Lib. I. Eleg.
gi. 3.

Nunc Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi

Picta docet templis multa tabella tuis.

Sat. 13. v.
93.

Sunt quoque hæc carmina Juvenalis, quibus res omnino firmatur.

Decernat quodcumque volet de corpore nostro

Isis, & irato feriat mihi lumina fistro.

Pagina
XLII 1.
LXXXII, 5

Propterea plurima id genus votiva marmora una cum verbis nostri Lapidis, nimirum ISIDI SACRUM apud Gruterum leguntur.

Antequam hæc typis committerem, legenda dedi V. Cl. Blasio Caryophilo, qui per illos dies fructu bonoque meorum studiorum incredibili in suam meam amicitiam recepit. Cum ille linguarum cognitionem penitiori eruditioni, gravioribusque scientiis ita adjungat, ut alterum Samuelem Bochartum optimo jure appellare possimus, docuit me Isidis etymon, quo hæc a curando dicta videatur, dum

Arabes, quorum linguæ affinis Ægyptia, اسا, *Afa*, curare dicunt; unde اسي, *asfon* Medicus, اسو, *asuvon*, medicamentum. Sic etiam ope & auxilio linguæ Arabicæ facile vox χαμψαι occurrit explicanda, qua Ægyptii *Crocodilos* denotabant. Arabes enim *Crocodilum* تمساح *tampsah* appellant. Hæc meæ sententiæ mirifice conveniunt, dum Isidem valetudini præsidere demonstravi. Sed id melius infra ostendendum est.

His omnibus constitutis, placet Saxonum, & quæ illud complectitur symbola, animadvertere attente, & quanta possumus diligentia explicare. Ac primum quidem in anteriore lapidis parte tria illa signa, per quæ Dea Isis repræsentatur, observanda esse videntur, Vas scilicet, unde serpens in orbem extollitur: Luna, & Spicæ, quæ intra Lunam affabre insculptæ pulcherrime exurgunt. Cum unum, aut alterum posset esse satis ad Isidem indicandam, tria signa proferuntur.

Ut nihil veteres sine sua significatione commenti sunt, ita ne hoc quidem eos opinor temere fecisse. Tenuit enim consuetudo Romanorum, ut de Græcis con-
ticescam, in quorum Poetis sunt hoc de genere testimonia quam plurima. Nu-

men, quod precaretur, invocandi variis nominibus, iis tamen ad ejus officia pertinentibus, quo citius ac libentius assentatione illa quasi delinitum, & captum alienis precibus indulgeret. Passim hac de ratione apud Latinos autores argumenta suppetunt. Nos autem paucis erimus omnino contenti. Virgilius itaque id per verba illa *quisquis es* aperte declarat.

sequimur te sancte Deorum

Lib. 4.
Æneid. v.
175.

*Quisquis es, imperioque tuo paremus ovan-
tes.*

Carm. Sz-
cul.

Horatius Dianam ita precatur.

*Sive tu Lucina probas vocari
seu genitalis.*

Apud Martianum Capellam Philologia Junonem sic alloquitur: *Juno pulchra, licet aliud nomen consortium tibi cæleste tribuerit, at nos a juvando Junonem, sicut & Jovem dicimus, nominamus, seu te Lucinam, quod lucem nascentibus tribuas, ac*
Lucetiam convenit nuncupari. Quid Apulejus? Dianam ita certe apprecatur. *Regina Cæli, sive tu Ceres alma, seu tu cælestis Venus, seu Phæbi soror seu, nocturnis ululatibus horrenda Proserpina, & quæ*
sequuntur. Adeatur Catullus, & Ovidius. Si igitur variis signis in Marmore Isis si-

Lib. X. Mc.
tam.

Hymn.
Dian. lib. 4
Metam.

gnificatur, id factum esse adulandi causa existimo, cum fortasse crederent unum duntaxat titulum ei parum gratum even-
turum.

Aliquando etiam nullo invocato nomine sua Numina veteres Deorum, vel Dearum titulo tantummodo invocabant, cum ita illis magis placere crederent, quod absoluta hac appellatione eorum vim ac potestatem angustiis finibus non circumscriberent, sed latissime patere declararent. Id cum aliis Inscriptionibus, tum hac potissimum fieri apertum existimo.

Grut. pag.
I. num. 7.

SIVE. DEO
SIVE. DEAE
C. TER. DEXTER
EX. VOTO

CAPUT VI.

Conjectura de Vase unde eminet serpens in primo Marmoris latere. Isis eadem ac Ceres. Cereri serpentes tribut. De Cista. Bacchus idem atque Osiris. Καρπώσις quid.

DEGA. &
Osirid.
Diodor.
sic. lib. 1.

DE Vase e cujus operculo serpens in gyros educta attollitur, video plurima dici posse. Cum Plutarchus ac Diodorus non aliam Cererem ac Isidem dixerint, & Cereris sacra cum Isidis sacris conjunxerint, quia frugum inventio utrique Deæ tribuitur, fortasse conjicere nonnulli poterunt Vas illud ad Cereris cultum pertinere. Isidem eandem esse ac Cererem a multis scriptoribus declaratur. Herodotus ait: *Isis secundum linguam Græcorum est Ceres*: & postea: *Ægyptia lingua Isis est Ceres*. Apollodorus hæc habet: *Constituit autem, Io videlicet, Statuam Cereri, quam Ægyptii Isidem vocaverunt*. Sed vide D. Augustinum, cui adjunges eruditissimum Vossium, qui multa ad nostrum institutum opportuna diligenter collegit.

In Euterpe

Lib. 2.

De Civit.
Dei.
Lib. 8. cap.
22.
De Theol.
Gent.
Lib. 2. cap.
22.

Mirabitur hic fortasse aliquis, quod,
cum

cum de Romanorum Isiaco cultu differamus, auctoribus Græcis nostra confirmanda permittimus. Sed, quisquis est, desinet ille admiratione affici, quoniam, præterquamquod sunt omnia ad rem accommodata, percipiet hinc Isidem, Osiridem, atque Anubim in Græcia pariter cultos fuisse; quæ omnia ferme Numina, atque horum nomina ex Ægypto profecta sunt. Herodotus enim memoriæ prodidit

Lib. 2.

κεδὼν δὲ καὶ πάντα τὰ ἑνόματα τῶν Θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα *omnia fere Deorum nomina ex Ægypto in Græciam migrasse.* Et quidem Αἰγυπτίοις δὲ Ἀπόλλων μὲν Ὀφρύς, Δημήτηρ δὲ Ἴσις, Ἀρτέμις δὲ Βέβασις:

Ægyptiis Apollo erat Horus, CERES ISIS, Diana vero Bubastis. Hinc Coptice

Plutarch. in Isid. & Osir.

Βέβασις appellatur *Diana.* Minerva ab ipsis Σαῖς nominata vel Νηϊδα Ἀθήνη παρ' Αἰγυπτίοις.

Saturnum Ἀνέβιν dixerunt, ac Venerem nomine Ἀθώρ designavere, ut habetur in Etymologico magno: Τὴν Ἀφροδίτην Αἰγύπτιοι καλεῖσιν Ἀθώρ, quæ pariter Νέφθυς nuncupata. Priapum Palmyten Ægyptii nominarunt. Hefychius Παλμύτης Αἰγυπτίως

Ap. Plut.

Θεὸς Πριαπώδης; apud Plutarchum vero παμύλιος, cujus festum pro more celebrabant, τὴν τῶν Παμυλίων ἑορτὴν αὐτῷ τελεῖσθαι Φαλαγοροίς. Jovem etiam coluere, qui Ἀμὴν,

vel

42 IN MARMOR ISIACUM
 vel Ἀμμων nominatus . Plutarchus ἰδίου πατρὸς
 Αἰγυπτίοις ὄνομα ἐκ Δίος εἶναι τὸν Ἀμῶν . Quamo-
 bremDeorumDearumque cultus ab Ægy-
 pto in Græciam pervenit. Græci enim Ce-
 rerem pro Iside, Dianam pro Bubasti, Apol-
 linem pro Horo, Saturnum pro Anubide,
 Jovem pro Hammone uti Deos, Deasque
 venerati sunt, mutatis tantum nominibus:
 re ipsa tamen hisce Numinibus eadem
 ferme quæ Ægyptii tribuerunt . Ex quo-
 dam marmore, & ex Callimachi epi-
 grammate constat Græcos Isidi, Osiridi,
 Anubidi, quæ Numina & nomina sunt
 Ægyptia, vota solvisse . Marmor Græ-
 cum ita se habet .

Apud Pri-
 deaux pag.
 387.

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ
 ΦΙΛΑΙΝΕΤΟΤ ΙΣΙΔΙ
 ΟΣΙΡΙΔΙ ΑΝΙΟΥΒΙΔΙ
 ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

*Sacerdos Archidamus Philaneti filius Isidi,
 Osiridi, Anubidi donarium . Sic etiam
 apud Callimachum*

Epigr. 61.
 edit. Ultra-
 ge pagina
 238.

Ἰναχίης ἐποίησεν ἐν Ἰσίδος ἢ Θάλειω πατρὶ
 Αἰσχυλίδι Εἰρήνης μητρὶς ὑποσχισίῃ .

*In Isidis Inachiae templo posuit Thalys filia
 Aeschylis Irenae matris promisso . Itaque
 cum ex Marmore Græco, & ex Callima-
 chi epigrammate appareat tam Archida-
 mum Philaneti filium, quam Aeschylis
 filiam*

EXERCITATIONES CAP. VI. 43
filiam Thalim nomina esse Græcanica,
non immerito licet deducere a Græcis
Isin, Osirin, Anubin cultos fuisse, ac vo-
tis invocatos. Atque hæc pariter Blasio
Caryophilo accepta refero.

Verum ut ad Isidem, quæ Ceres est,
revertamur, Gruterus hanc inscriptionem
recenset.

Pagina
LXXXII.

**ISIDI
FRUCTIFERAE
POSUIT.**

Id quoque Nummus ostendit, qui prope
Cretam est cusus, in Insula videlicet
Ægialea, ubi in postica parte Isis spicas
manu tenet. Similium Numismatum ma-
gnum numerum affert Vaillantius. Phi-
lippus a Turre Tabulam Mithriacam pro-
ducit, ubi in Spicas caudam Tauri desin-
entem intuemur. Bovis autem, seu
Tauri figura. Venerem, Lunam, Terram,
quæ sunt res eadem ac Isis, significari in-
telleximus. Spicas ad fertilitatis symbo-
lum in nummis, aliisque monumentis vel
solas, vel cornucopiis insertas passim vi-
demus. Quibus in locis Isis certe nihil
aliud quam Cererem signat. Spicæ etiam,
quæ in medio vase nostri Marmoris cer-
nuntur, causam id profecto conjicien-
di præbunt.

Numism.
Græc.
De Mithr.
cap. 1.

Accedit huc etiam, quod Serpentes

Lib. XI.
Metam.

Cereri assignantur. Nam inquit Apulejus: *Dextra quoque sulcis insurgentium viperarum cobibita Spicis etiam Cerealibus desuper porrectis*. Ubi Julianus Floridus

Not. in
Apul.

hæc subjicit: *Isidi, quæ & Luna est, & Proserpina & CERES, vipers circa caput addit Apulejus, sive quod sulci interdum tortuosi vipers imitentur, sive quod frenatis curruque admotis Serpentibus Ceres*

In O&av.

sulcavit Cælum. Minucius pariter Cererem serpente cinctam tradidit. *Ceres facibus accensis, & serpente circumdata*.

In Cerere
cap. 14.

Ergo si signum illud Cereritribuendum esset, sibi persuadere posset fortasse aliquis, Vas nostrum ejus esse generis, quod frumento atque hordeo plenum in pompis Isidis, seu Cereris circumferretur, ut notat Natalis Comes insignis Mythologus, cum jam Ægyptii Isidi aut Cereri inter alia vitæ opportuna usum atque inventionem frugum referrent acceptam.

Lib. I.

Hinc messis tempore, oblatis spicarum primitiis juxta manipulos Isidem invocari solitam, tradidit Diodorus. Quare opinor hac de causa Modium Isidi esse assignatum, ut ex nummis percipitur: Isidemque credo Tertullianum voluisse nominare, cum in eo *Cereram Fariam* legimus.

In Apolog.

Existimare alii poterunt Vas nostrum appellari debere *Cistam Mysticam*, in qua sacra quædam arcana Cereris a mulieribus gestarentur, quæ propterea *Κισσοφόρος Cistifera* nempe sunt nuncupatæ. Ab Apulejo Cista hæc dicitur *secretorum capax*, *penitus celans operta magnificæ Religionis*. Hujus enim Sacra inter abditissima reputabantur, quemadmodum a Tomasino quoque memoriæ proditum fuit. Verum si Cistæ figuram ex Nummis potissimum petimus, Vas nostrum ab hoc Cistarum genere valde differre comperiemus. Profert Seguinus nummos duos, alterum sub nomine Apii Claudii Ap. Filii Pulchricusum, alterum M. Tullio M. Filio Ciceroni tribuendum, quorum in aversa parte Cista conspicitur, extra quam Serpens exilit. Patinus pariter tum aliorum, tum præsertim Alexandri Magni Nummum producit, in quo Cista evidentissime apparet, unde Serpens eodem modo erumpit. Interdum circa Cistam duo Serpentes observantur, ut spectari in L. Veri Nummo Vaillantius docet. Interdum in Cista spicæ inerant, ut idem in Numismate Alexandri Severi animadvertit, ubi Spicas quatuor videmus in Cista. Sed ex his & ex aliis, quæ in hanc

Meurfi
Eleusiniæ
cap. 25.

Lib. XI
Metam.

Cecrop.
Vot. cap. 6.

Sele&. Numism.
pag. 80.

Numism.
Imperat.

Numism.
Græca.

46 I N M A R M O R I S I A C U M
rem dici possint, nunquam obtinebimus,
ut Vas nostrum Cistam credere debeamus,
cum inter signum illud Isiacum, & Cistam
magnum discrimen intercedere facile videamus.

Ut vero rursus adeamus Patini, ac Seguini Nummos, ubi Cistæ & angues inde evadentes se se nobis ostendunt, attendi velim tria illa numismata in postica parte ad Bacchi cultum pertinere. Serpentes enim, qui ex Cistis exiliunt, mysteria Bacchi demonstrant, quod etiam apparet ex coronis hederæ baccis, & foliis contextis, quæ in Seguini Nummis manifeste cernuntur. In Bacchi enim Orgiis ejusmodi Cista terebatur, quæ arcana ipsius mysteria continebat; unde Catullus cecinit:

De Nupt.
Pel. &
Thet. ver.
279.

*Pars se se tortis Serpentibus incingebant,
Pars obscura cavis celebrabant Orgia Cistis,
Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani.*
Ex quibus etiam carminibus colligimus, Bacchantes in Orgiis Serpentes gestavisse. Cistis autem Orgia quoque celebrata fuisse, non est quod miremur. Nam si Isidem eandem esse ac Cererem probatum est, ita Bacchum eundem atque Osiridem, qui vir Isidis, & frater, auctores tradiderunt. Ausonius his verbis nobis fidem facit,

Epig. 39.

*Ogygia me Bacchum vocat,**Osirin Ægyptus putat.*Lib. 2.
Lib. 1.
De Isid. &
Osirid.

Idem pluribus testantur Herodotus, Diodorus & Plutarchus, qui in sacris Bacchi & Osiridis narrant easdem cæremonias observari, utrique vitem tribui, simul & hederam, quæ lingua Ægyptia vocatur *Chenofris*, hoc est planta Osiridis, utrumque Nisæ educatum, utrique denique comites Satyros, ac Panes adjungi. Imo Serpens ipsa, cum qua Osiris in Tabula Isiaca spectatur, fuit amica Bacchi, quem semper est prosecuta, ut Seguinus erudite ostendit. Sed vide Tibullum, qui multa in hanc rem elegantissime cecinit. Huc cadit opportune Nummus a Nicæensibus Juliæ Severi cusus, & quem idem producit, in cujus averfa parte Bacchus cum Iside sedet in curru.

Apud Pignor.

Ibid. p. 163

Lib. 1. Eleg. 8.

Observ. in
Numism.
Maximæ
formæ pag.
441.

Et ut magis magisque nostra firmentur, Philippi Bonorrotæ non minus in Re Florentina quam in literaria Senatoris præstantissimi est huc adducenda sententia. Ille enim pariter Isidem atque Osiridem eosdem esse asseverat ac Cere-rem, & Bacchum, quibus festa ac sacra communia fuerunt, quæ aut a Cadmo, aut Melampo, aut Orpheo, aliqua tamen facta mutatione, in Græciam delata,

48 IN MARMOR ISIACUM
cæremoniis Eleusiniis nomen dedere. Verum quidem est, ea ad Cererem sacra pertinuisse. Nihilominus Bacchus in eorum societatem vocatus est, ut vir ille eruditissimus fuse demonstrat.

Si, minus ad hoc caput, certe ad nostrum institutum maxime pertinet Gordiani Nummus ab eodem diligentissimo auctore productus, cujus in aversa parte Diana Ephesina & Serapis in trireme cernuntur. Factum hoc esse ait ex Ægyptiorum consuetudine, qui suis Numinibus navium custodiam demandabant, tanti illas, quanti sacra quælibet æstimantes, quibus Nili aquarum causa in pompis, atque in suis solemnibus ritibus sæpissime uti consueverant. Hinc apud Pignorium duo apparent navigia, in quorum altero Apis, & in altero duobus capitibus instructus Aries spectatur. In viridi Iaspide apud Sigismundum Radium, ut idem scriptor superius laudatus observat, Navis insculpta est cum multis Ægyptiis Numinibus, ubi festum celeberrimum, *Isidis* nempe vocatum *Navigium* comprobatur. Mitto quæ refert Plutarchus, Apim videlicet bovem cum mortuus erat, navi ductum, ut sepeliretur: mitto perjuriam

Mens. Isia-
ca.

De If. &
Osirid.

magica a Porphyrio consignata literis, inter quæ se navis cursam retardaturos minabantur, & Osiridis corpus Typhoni dilaniandum tradituros: mitto denique quæ a Diodoro memoriæ sunt prodita, vectum scilicet novum Apim tecto Navigio Memphim, ut in templo Vulcani educaretur. Videbor profecto extra chorum parumper salasse. Non diffiteor equidem. *Amœnitates tamen studiorum quarimus*, ajebat Plinius, *quas etiam*, ut addebat Philippus a Turre, *per occasionem in diverticulo captare licet, quemadmodum iter agentibus evenire solet, qui a via in splendidas aedes, aut pratum floribus constum defleunt.*

Lib. II.

in Præfat.
Hist. Nat.
In Epist. ad
Lect. ad
Monum.
Ant.

Quoniam de Cista in Cereris ac Bacchi sacris meminimus, placet de Virginibus Athenis in sacris Dianæ canistra gerentibus paucissima adjungere. Athenis igitur erant Dianæ festa, quæ ΚΑΝΗΦΟΡΙΑ dicebantur. Virgines Atticæ ingenuæ, & viro maturæ prioris vitæ ac virginitatis pertæsæ cupientes exauctorari in hoc festo *canistra ex auro facta* plena earum rerum, quas acu pulchriores laborassent, ad Dianæ templum deportare, ibique sacrificare

Ioan. Fa-
foldus de
Iest. Græc.

consueverunt. Ita enim putabant hujus
Deæ, in cujus adhuc tutela versaban-
tur, se iram evitaturas. Hoc a Græcis
Κανιστρίαι dicebatur, & hæ virgines Καν-
ιστρίαι, idest *canistrorum gestatrices*. Ve-
rum ad Urnulam explicandam accedo.

CAPUT VII.

Apulejus de Urnula quadam nostræ simili locutus est . Serpentes quare sacri . De Marmoris serpente . Ægyptii Thermutin præsertim colebant . Movere caput quid . Quare Isidi atque Osiridi sacri serpentes .

INter veteres auctores , qui de sacris potissimum Isiacis disseruerunt , is est profecto Apulejus , qui de illis perinde loquitur , ac si sæpissime interfuisset . Ille igitur , ubi multa ostendit , quæ ad Isidis cultum pertinerent , de Urnula quadam meminit , quæ ex hac nostra videtur parum omnino differre . Quod si discrimen aliquod apparet intercedere , quod certe exiguum est , tribuendum id omne sculptori censeo ; siquidem compertum est , hoc hominum genus simulacra atque alia signa pro libidine sæpe incidere , atque effingere , ut desint interdum multa , multa redundant . Verum Apulejum audiamus de cæremoniis loquentem , quæ in sacris Isidis celebrarentur : *Gerebat alius felici suo gremio summi Numinis venerandam effigiem , non pecoris , non avis ,*

Lib. XI.
Metaph.

*non feræ, ac ne hominis quidem ipsius
 consimilem, sed solerti repertu, etiam ipsa
 novitate reverendam, altioris utcunque
 & magno silentio tegendæ religionis argu-
 mentum ineffabile, sed & ad istum plane
 modum fulgente auro figurata. URNULA
 faberrime cavata fundo quam rotundo, mi-
 ris extrinsecus simulacris Ægyptiorum effi-
 giata. Ejus orificium non altiuscule leva-
 tum, in canalem porrectum longo rivulo
 prominebat. Ex alia vero parte multum
 recedens spatiosa dilatione adharebat ansa,
 quam contorto nodulo supersedebat aspis,
 squameæ cervicis striato tumore sublimis.
 In vase nostro sunt ferme omnia similia.
 Deest ansa, in qua contorto nodulo Aspis
 infideat. Sunt tamen externe Ægyptia-
 ca expressa signa, Spicæ videlicet, ac Lu-
 na: & vas, ansæ loco, pyramidis instar non
 altiuscule, ut ait Apulejus, sed per quam
 alte levatum operculum habet, unde as-
 pis illa bellissime extollatur. Verum de
 Vase postea dicemus, quam aliqua de Ser-
 pente disputaverimus.*

Multis de causis veteres in Serpenti-
 bus divinitatem quamdam inesse puta-
 runt. Cum illi non exteriorum membro-
 rum ope, ut mos est ceteris animalibus,
 sed virtute intra se impetus latentis cele-

riter incedant, ac in varias se torqueant partes: cum tempore verno positis exuviis quotannis instaurentur, ac ad magnam perveniant ætatem, quamdam in hominum animos sui venerationem ac cultum injecerunt. Pierius Valerianus, & doctissimus Vossius de divinis Serpentum symbolis disputarunt. Quare minime mirandum est, si Serpentes salutis, Victorix, Pacis, Abundantiæ, Felicitatis, Prudentiæ non tam imagines & figuræ, quam ipsa Numina existimarentur. Hinc comites Diis additi, & fere Dæmonum omnium credita symbola, ut refert Justinus Martyr, & testantur Mercurii, Palladis, Cereris, Æsculapii, & aliorum vetera in nummis simulacra, in quibus Mercurii caduceum Pacem, & Felicitatem: Palladis Ægis Prudentiam & Victoriam: Serpens in Cista Bacchi Vitem inventam: Cereris currus alatis serpentibus junctus frumenti semina copiose terris inspersa: anguis Æsculapii baculo involutus salutiferum gramen significant. Serpentes quoque certissimos viæ duces habitos, ac præsertim juvandis regibus missos crediderunt, ut de Alexandro Magno scriptum est, cui ad Hammonis oraculum per arenosas Libyæ solitudines proficiscenti,

Hieroglyph. lib. 4.
Physiol.
Christ. lib.
90 cap. 11.

Apolog. 2.

Arian. lib.
3.

Agathodæ-
mon.

ejusque exercitui per incerta locorum aberranti, prodierunt repente obviam duo angues, qui viam omnibus indicarent. Verum supervacaneum est, quæ de Serpentibus ab antiquis tum Poetis, atque Historicis, tum a nostris sunt tradita, repetere, atque hunc in locum congerere. Itaque consistam in Chiorum nummo, quem ait Seguinus in Thesauro Regio inveniri, in quo Serpens ingentibus spiris orbem terrarum amplectitur, & fovet, hac adhibita epigraphe: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ: *Æsculapii Servatoris*: Hic est ille anguis, quem Epidaurii raro quidem, sed nunquam sine maximo bono visum eodem quo Æsculapium cultu sunt venerati, quem lue pestifera grassante quasi unicum suæ remedium calamitatis amplissima ab Epidauriis impetratum legatione in Insula Tiberina Romani collocaverunt.

Hist. Anim.
lib. 8. cap.
12.Pausan.
Corinth. 2.

Tradit Ælianus serpentem Æsculapio dicatum, quamvis igneo colore præditum, acerrimo oculorum sensu, orolato nihil tamen, cum miti esset natura, mordendo nocuisse. Nec illi noxii, qui in Epidaurii agro nascuntur. Cujusmodi etiam erat ille, qui a Tristano exhibetur in Nummo Juliae Sabinæ illi adblandiens,

& ita mansuefactus, ut ex ore illius caperet cibum. Et Tiberio Imperatori *erat* Suet. cap. 72. *in oblectamentis Serpens*, quem manu sua alebat. Similiter auctor est Philostratus Junior, Ajaci Locrensi fuisse Draconem mansuetum pedum quindecim, quo ille convictore, atque instar canis utebatur. Igitur non est quod miremur ea, quæ de Lanuvinis Virginibus fingunt Poetæ, quæ quotannis in sacro Luco cibum ingenti Draconi præbebant, & eo modo, si eum attingeret, suam virginitatem probabant. Hac super re sunt hæc Propertii cultissima carmina, quæ non me piget describere.

Eleg. 8.
lib. 4. de
Cynth. &
Drac.

Lanuvium annosi vetus est tutela Draconis,

Hic ubi Tartaræ non perit hora mora.

Qua sacer abripitur cæco descensus biatu,

Qua penetrat [Virgo tale iter omne cave]

Jejuni serpentis honos, cum pabula poscit

Annua, & ex ima sibila torquet humo,

Talia demissæ pallent ad sacra puella,

Cum tenera anguineo creditur ore manus.

Ille sibi admotas a Virgine corripit escas,

Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.

Si fuerint castæ, redeunt in colla parentum;

Clamantque Agricola, fertilis annus erit.

Ursinus in tabulis gentis Mettæ, & Pappiæ

duos denarios exhibet, ex quibus

De fam.
Rom.

hæc facile colliguntur. Illi enim in aver-
 sis partibus Virginem Lanuvinum an-
 guem pascentem ostendunt. Trifanum in
 Nummis M. Aurelii, & Faustinae Minoris,
 Getæ, Elagabali, Gallieni multos num-
 mos describit, in quibus Dea Salus,
 aut Imperatores, vel Augustæ Draco-
 nibus mansuetis vel suapte natura, aut
 arte, ac industria hominum, cibum por-
 rigunt e disco. Vide Guiranum in
 Novo Thesauro Antiquitatum Romana-
 rum, quem V. Cl. Albertus Henricus de
 Sallengre maxima eruditione ac gravita-
 te præditus bono literarum incredibili in
 lucem edere aggressus est. Sed utcum-
 que de serpentibus perinde ac in ipsis
 certa quædam divinitas inesset, a variis
 gentibus statutum sit, non ulterius im-
 morabimur, cum intra Ægyptii supersti-
 tiosos omnium maxime ritus oratio con-
 cludenda videatur.

In Ægyptiorum cæremoniis igitur
 fuit Serpentibus res nulla frequentior.
 Hi enim per illos Isidem atque Osiridem
 repræsentare solebant. Vide Joannem
 Smetium, qui hoc de genere multa
 disputat. Inter Serpentes, quos cole-
 bant Ægyptii, aut, ut verius dicam,
 inter sexdecim Aspidum genera, Ther-

Tom. 1. 2.
3.

In 2. Nu-
mism. Ne-
maufensi.

Tom. 1.
pag. 1040.

Antiquit.
Neomag.
P. 114.

mutin veneratione prosequabantur. Hæc enim sola immortalis credita est Aspis: quapropter in sacris ædibus cellulas illos dicunt habuisse, ubi hujusmodi angues alerentur. Atque ideo Ælianus narrat, Aspides Ægyptios Reges in diademate pictas gessisse, ut ita firmitatem imperii ac potentiam significarent. Illis igitur etiam Isis coronata simulacra. Valerius Flaccus hæc canit.

lib. 6. cap. 38.

Lib. 4. Argonaut.

Et procul Io

*Speñat ab Arce Poli jam Divis addita,
jamque*

*Aspide cincta comas, & ovanti persona
fistula.*

Pignor. p. 26.

In Tabula Bembiana Serpente Isis caput ornatur: & nummus apud Oiselim duas Isides alatas aspidem in capite cum cauda sinuosa tergum versus habentes repræsentat. Imo in Isiaca pompa una cum Api Serpens circumferebatur. Ovidius:

Tab. 47. num. 6.

Lib. 2. Amor.

*Pigraque labatur circum donaria Serpens,
Et comes in pompa corniger Apis eat.*

Et prope Isis simulacrum serpentem argenteam statui consuevisse docet Juvenalis.

Et movisse caput visa est argentia Serpens.
Movere caput hoc in loco significat, Isi-
dem

Sat. 6.

dem se propitiam illi ostendisse, qui eam votis ac precibus invocavisset. Credebant enim veteres motu capitis Numina fausta omnia ac secunda portendisse. Tibullus hoc aperte indicat, cum die Cerinthis natalitio hujus Genio fingit se sacra facere.

Annuat, & Cerintbe, tibi quodcumque rogabis:

En age quid cessas? annuit ille, roga.

Ita quoque Ovidius.

Mota Dea est, operique favet.

Fortasse serpens noster motu quodam cum extolli in gyros videatur, bonum illi omen portendit, qui impetrandæ ab Ifidis valetudinis causa hoc Saxum constituit.

Quare autem Ifidi, quæ jam Luna est, ut ostendam, atque Osiridi qui Sol, Serpentes tribuantur, Macrobius aperte declarat cum inquit: *Simulacris Æsculapii & Salutis Draco subjungitur, quod hi ad Solis naturam, & Lunæ referuntur. Et est Æsculapius vis salubris de substantia solis subveniens animis, corporibusque mortalium. Neque ulli negotium faceffat, quod Macrobius Draconem, non Serpentem illis Numinibus assignet. Nam Serpentes, Angues, & Dracones quamvis proprie*

EXERCITATIONES CAP. VII. 59
sumpti inter se differant, apud auctores
tamen præclarissimos confunduntur, ut
synonyma videantur.

Ceterum nil frequentius in Nummis
ac ceteris monumentis observamus,
quam Serpentem Apollinem, qui Sol est,
& Isidem, quæ Luna est, comitari. Lege
Philippum a Turre. Gruterum, dunta-
xat hic addam, de Ara quadam memi-
nisse Isidi devota, quam *in Sancta Ma-
ria trans-Tiberim* nos ait posse intueri.
Ibi cernitur Orbis, cui serpens se se eri-
git circumductus, quo symbolo volunt
Genium terræ universæ significari. De
Serpentibus, & iis quidem ab Ægyptiis
coronatis, consule Ezechielem Spanhe-
mium transalpinarum regionum decus
nunquam interituum.

De Mithra
cap. 4.

Pagina
LXXXII. 4

De Præst.
Numism.
Dissert. 4.
Tom. 1.

CAPUT VIII.

*Isidem sub Urnulæ nostræ figura contineri.
De Diis informibus mentio.*

Restat ut nostram de Vase illo sententiam aperiamus. Equidem nec Citam crederem, nec Vas hordeo frumentoque plenum, quod in Cereris seu Isidis cæremoniis circumferebatur: sed illam opinor figuram ipsam Isidem significare. Verba Apuleji repeto: *Gerebat alius felici suo gremio summi Numinis venerandam effigiem, non pecoris, non avis, non fera, ac ne hominis quidem ipsius consimilem.* Ex his profecto simulacrum quoddam Isidis indicatur, non vero Osiridis, cum hujus caput in Marmoris nostri vertice evidentissime dignoscatur. Jam ex ejusdem Scriptoris verbis Urnulam nostræ fere similem vidimus fuisse descriptam. Quare autem veteres Isidem sub hac figura formare voluerint, conjicere quidem multa possumus, vera autem pronunciare non possumus. Mystice certe dicendum, ab antiquis facta esse omnia: mystice quoque hanc figuram inductam, quod per hanc Urnam fortasse Nili exundatio-

nem, atque omnium lacunarum affluentiam significarent, cum jam inde summa rerum ubertas in Ægyptum omnem corrivaretur. Bona vero omnia Isidi atque Osiridi accepta illos retulisse compertum est.

Atque ego cum Isidem illa specie significari dixerim, nolim hinc dubitandi causam aliquis arripiat, quin per hæc curiosa symbola, quæ humani nihil haberent, Deos suos Ethnici declaraverint. Ægyptii cum Osirim, quem Solem, & maximum Numinum appellant, effingere contendunt, sceptrum, in quo oculus insculptus inerat, effinxerunt. Sed iidem Ægyptii Canopi simulacrum formabant pedibus exiguis, contracto collo, ventre tumido in modum hydriæ, dorso æqualiter tereti, ut nulla hominis imago appareret. Phœnicibus Solis simulacrum Lapis est niger, qui ima in parte rotundus in cuneum tenuatur. Apud Pæones brevis Discus longo ligno oppositus pro Sole colebatur. Apud Arabes Lapis tetragonus pro Deo sumptus. Sed & Idæa Mater Pessinuntia sacer Lapis erat, quem Romani deducendum curarunt. Passim enim tum ab Ægyptiis, tum a Græcis Lapides pro Numinibus culti leguntur.

Macrobi.
Saturn. lib.
1. cap. 28.

Ruffin. Hi-
st. Eccles.
lib. 2. cap.
26.

Girald. de
Diis Gent.
Syntago 1.

Maxim.
Tyrius
sermo 38.

Arnobius
lib. 5.

Liv. Dec-
cad. 3. lib.
9.

In Achai-
cis cap. 22.

In Bæoti-
cis cap. 24.

Ibid. cap.
38.

Genes. ca-
pit. 28. v.
18.

Id. in Ar-
cad. cap. 42

Pausaniæ id verbis confirmo, qui scribit: *Prope ipsum Dei signum, Serapidis aut Mercurii, Lapides fere triginta erecti sunt quadrangula forma: singulos certis Deorum nominibus appellantes venerantur.* Idem ait in Hyetti Herculis delubro *signum esse non arte elaboratum, sed rudem prisco more Lapidem.* Denique, ut ille refert, *apud Orchomenios Liberi Patris templum extat, & quod maxime priscum est, Gratiarum: Saxa vero quadam præcipua colunt veneratione, quæ excepisse Eteoclem e Cælo delapsa ferunt.* Atque hic, qui legis, fata Lapidum quæso animadvertite. Jacobum prius accepimus *Lapidem*, quem capiti suo dormiturus suppo- fuerat, oleo insperso desuper, in ti- tulum Domino vero erexisse: tum *Lapi- dem* rudem nullo ornamento distinctum a Gentibus pro Numine sumptum: deinde in Deorum simulacra migrasse, atque in ea monumenta, quibus hominum memo- ria immortalitate donatur. Nunc ad Deos nostros informes redeamus. In Elajo monte Cereris Nigræ simulacrum celebratur, quod ita *Phigalenses fabrica- verunt, ut saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod equinum, atque adeo cum juba esset, Draconibus & aliis feris ad*

*caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato: altera manu delphinem, columbam altera præferente. De oraculo Jovis Hammonis traditum est illum fuisse umbilico simillimum. Tellerius vero in suis ad Curtium notis loco Umbilici, Umbriculum reponit, quod Umber spurium quoddam genus sit ex ove & musmone genitum, caprino villo, cornibus in anticam partem flexis ut plurimum geminis, nonnunquam quaternis, imo & senis instructum. Hac equidem super re nihil addam, an Tellerius recte sentiat. Dicam solum in Gallieni Imperatoris Nummo Arietem cerni, hac adhibita epigraphe: JOVI CONSERVATORI. In alio pariter Saloninæ extat Aries his verbis: AMMONI CONSERVATORI. Jam vero de Paphiæ Veneris simulacro & Tacitum audiamus: *Simulacrum Deæ non effigie humana, continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens*. Et ut ad Isidem atque Osiridem revertamur, Patinus inter alia Faustinae Numisma in Ægypto cufum vulgavit, quod in postica parte *Serpentem* ostendit capite flore decorato; de quo idem vir eruditissimus ita loquitur: *Serpens florem Isis capite gestans**

Curt.lib.4
cap.34

Hist.lib.2.

Numism.
Imperat.

Ment. Ifi-
ac.

Deam refert. Pignorius tandem, quod certe sine risu legi non potest, Gemmam *Molochiten* vocatam profert, ubi, commento fane perquam turpi, *Testes Oculati* cernuntur, qui pro Osiride colerentur.

Ex his igitur percipere quemque credo, quæ de Vase nostro coniecimus, ea proxime accedere ad veritatem. Si enim, ut vidimus, tum rudia Saxa, tum alia ridicula sunt veteres Deorum nomine venerati, Urnulam hanc nostram Serpente atque illis symbolis instructam loco Isidis citra ignominiam ac religionem habere potuerunt.

Eod. lib.
pag. 233.Deipnosoph.
lib. XI.
pag. 473.
edit. Lugd.
1612.Animadv.
in lib. XI.
cap. 6.

Sed dum super vas nostrum Serpentem illum positum tamquam Isidem contemplor, imperare mihi non possum, quin quædam pauca in Baudelotio animadvertam. Probat ille ex Vallesii auctoritate antiquorum consuetudinem Deos Penates super vasa collocandi, atque id Athenæi sententia confirmat, qui de Cadisco, in quo velut in vase, ut ait Anticlides, Græci custodiebant Jovem Ctesium, recordatur. Dabo Athenæi verba, prout a Casaubono emendantur. *Jovis Ctesii signa ita statuenda: Cadiscum novum utrinque ansatum operculo regen-*

EXERCITATIONES CAP. VIII. 65
*dum : simulacri auribus coronam e lana al-
ba imposito : ex humero ejus dextro lanam
suspendito coloris crocei : amicitio etiam , ut
erit tibi commodum : deinde ambrosiam illi
effundito . Est autem ambrosia aqua pura ,
oleum , & fructuum omnium genus . Ca-
saubonus scribit Cadiscum non esse Jo-
vis Ctesii signum, sed ipsius signi recepta-
culum , intra quod Deus ille asservaretur ,
quemadmodum Lares omnes in ar-
mariis collocari solebant ; ex quo patet
nihil in hoc Athenæi loco esse , unde a
Baudelotio sua opinio fulciatur ,*

CAPUT IX.

*De Luna quæ in Urnula nostra. Ea est Isis.
Multa de Luna ab Ægyptiis culta; &
quare. Luna in amatoriis rebus invo-
cata.*

DE Luna, quæ in media Urnula cer-
nitur insculpta, nunc mihi est dis-
putandum; quamquam nonnulla de ea-
dem sum visus superius attingere. Jam
eam eandem esse ac Isidem diximus, &
sub Lunæ figura Isidem Ægyptios co-
luisse. Deam hanc quoque, intellectum,
multis nominibus esse præditam, atque
ita non pro Luna tantum, sed pro aere
ac terra sumi, & vero pro natura univer-
sa. Propterea Diodorus suspicatur Isin
antiquam fuisse Reginam, quæ in Ægy-
pto regnavit; unde Isin *σαλαίαν* interpre-
tatur, forsitan ab *שש*, quæ vox He-
braice *antiquam* denotat. Alii vero ad
aliam vocem animum intendentes Isin ab
עס derivant, scilicet *a terræ succo*,
freti testimonio Plutarchi, qui Isin natu-
ræ matrem, ac nutricem facit: vel a voce
Samaritana *נסן*, quæ *nutrire, alere* so-

Diod. lib. 1.
Plutarch.
Macro-
b. ib. dem.

A Turre,
ib. d. V. ff.
Idol. Gent.
lib. 2. cap.
24.

Ibid,

nat. Hinc tum Isidis tum Osiridis naturam creditum est ad omnium generationem plurimum conferre, quorum alter ignis ac spiritus, humor altera ac siccitas sit, uterque vero polleat potestate, per quam gignantur omnia, & alantur. Omnino si Ægyptiorum physicum sensum attendimus, Isis atque Osiris nihil aliud quam Sol, & Luna: atque hac de causa horum templa fere semper fuisse conjuncta docemur, quamvis etiam constet hæc duo Numina in eodem templo sæpe habitasse. Quod quidem liquet ex templo, cujus pars adhuc extat in hortis Cœnobii Olivetanorum Romæ: quod templum Isidi & Osiridi sacrum, seu Lunæ, & Soli eruditi consentiunt. Luna insuper ab Ægyptiis bifaria ratione considerabatur: primum uti lumen a Sole mutuatur, & tum feminea est instructa virtute, Isisque appellatur: deinde ut lumen per aerem in terras, & aquas diffundit, unde arborum, atque animantium ceterorum facilius generatio proficiscatur: & hoc pacto jam illa viri partes obit, & Osiridis nomine nuncupatur.

Victor &
Rufus.

Veteres quoque opinor sub Sistri figura, cujus superior pars in circulum desinit, Isidem seu Lunam voluisse de-

De sist.

clarare. Quamquam Benedictus Bacchius alium ex Plutarcho sensum videtur eruere, meam tamen sententiam quodammodo firmat. Ille igitur ait : *Superiore ex Sistri parte LUNÆ circulum seu globum significari, sub quo omnia ob generationem atque interitum concutiantur, quod ea ad imaginem Cæli rotunda sit, seu circuli Lunaris portionem imitetur.* Sed etiam proferatur Plutarchi de Sistro sententia, ubi etiam redditur ratio, quamobrem illud instrumentum quatuor virgulas, seu chordas plerumque contineat : *Et sistri, inquit, superiore parte rotundi conspectus admonet de quatuor corporibus, quæ concutiuntur. Nam quæ pars mundi ortui & obitui est obnoxia, ea continetur globo Lune : inque ea omnia moventur ac mutantur ratione quatuor elementorum, ignis puta, terra, aqua, & aeris.* Verum Isis nomine, cum pro Luna intelligitur, video posse conjici multa, atque explicari. Ad Pierium Valerianum. Unum hoc addam, taurina cornua eam apud Ægyptios fingi gestantem, perinde ac Lunæ novæ speciem exhibeat : nigra amictam palla, per latebras atque obscura loca appetentem Solem, quem unum impense concupiscit. Unde factum est, ait Plutarchus, ut in

De Isid. & Olsid.

Lib. 39. in Iside.

EXERCITATIONES CAP. IX. 69
 amatorii Luna invocaretur. Consulatur
 Causeus, apud quem simulacrum specta- Deor. Si-
mula. Tab.
XIII.
 tur, ubi Isis, quæ jam est Diana, Cybe-
 le, Libera, Ceres, Proserpina, & quid-
 quid velis, Luna vero potissimum, prima
 crescente Luna veluti diademate corona-
 tur. Guiranus affert Inscriptionem, in
 qua Luna & Isis legitur. Eamdem Jaco- Numism.
Nemauf.
Antiq Ne-
mausen;
 bus Grasserus emendatiorem producit,
 sed emendatissimam omnium Gruterus. Pag. XLII.
8.

**LUNAE. ET ISIDI.
 AVG. SACR.
 C. OCTAVII
 PEDONIS. LIB.
 TROPHIMIO. SEVERI
 AVG. V. S.**

Equidem verba hæc, quæ jam solutum
 votum indicant, inscripta Isidi dun-
 taxat putarem, quæ jam Luna est, cum
 hoc epigramma, ut notat Gruterus pi-
 ætam Lunulam crescentem, & Sistrum
 ostentet e Scaligeri Schedis.

CAPUT X.

*De Osiridis Capite. Ipse cum Iside bonæ va-
letudinis Præses. Ægroti in templum Se-
rapidis ducti. De Ave, quæ in Mar-
moris fastigio spectatur. De Accipitre
atque Ansere Isidi atque Osiridi sacris.*

CApit Osiridis a læva parte in summo
Lapide intuemur insculptum, quem
Bovis specie, atque Apis nomine antiqui
sunt venerati. Jam Serapidem eundem
esse atque Osiridem ab auctoribus passim
InMarpoc. docemur. Scriptorum loca, quæ Cupe-
rus opportune adduxit, prætereo tacitus,
& in Plutarchi verbis tantum consisto:
*Præstat autem Osirim cum Baccho eundem
facere, & cum Osiri Serapin, sic dictum
postquam naturam mutavit, quia omnibus
communis est Serapis. Quomodo autem Osi-
ris sit appellatus, norunt, qui sacrorum
sunt facti participes. Et rursus idem ait:
eamdem facultatem, quæ præest conver-
sioni Solis Horum, Græcis Apollinem voca-
ri: quæ vento ab aliis Osirin, ab aliis Se-
rapin, Ægyptiace Sothi; Et paullo post:
Minime equidem de nominibus est contenden-
dum. Ego tamen Serapidis potius, quam*

Osiridis nomen *Ægyptios sibi vindicare sinam*. Illud enim peregrinum, hoc Græcum: ambo unius Dei, seu facultatis vocabula, censeo. Quæ quidem verba, ut existimat Fabrettus, omnem tollere videntur dubitationem, cur tot Serapidi templa, & vix unum Osiridi statutum legamus. Externum quippe Numen Serapidis peregrino, suoque patrio nomine vocari par fuit. Mitto alias Plutarchi, & aliorum sententias, Apim esse intelligendam, formosam animæ Osiridis imaginem, Apimque eundem esse atque Osiridem, id solum in Macrobio animadvertens eundem esse Serapidem ac Solem *Ægyptiis*, Persisque Mithram. Verum opponet mihi aliquis, quid Sol cum voto suscepto pro valetudine, quid Isis etiam cum Serapide collocatur?

Inscript.
cap.6.

Lib. 1. cap.
10 a Turre
de Mithra
cap. 2.

Opportune omnia sunt inventa a veteribus, atque instituta sapienter. Isis enim, ut jam cum Macrobio supra commemoravimus, *juncta religione*, hoc est cum Serapide, *celebratur*. Ergo hæc duo Numina nunc simul conjuncta rectissime dicendum est; nemoque certe repugnabit, cum utrumque bonæ valetudini præesse intellexerit. Jam alibi id leviter attigi. Nunc aliquanto latius res

72 IN MARMOR ISIACUM
patere debet ex Inscriptionibus , quas
tum a Grutero , tum a Fabretto deprom-
ptas studioforum oculis subjicio .

Pagina
LXXXII,5

ISI. SACR —
L. MAGIVS PHILEAS VI. VIR
AQVIL. OB
SALVT. GRATTIANI
FILII. ET GRATTIAE

Altera hæc indicat manifeste eadem de
caussa Serapidi simul atque Isidi votum
solutum .

Pagina
LXXXIV,
8.

ISIDI. SERAPIDI. LIBER
LIBERAE. VOTO
SVSCEPTO. PRO. SALVTE
SCAPVLAE. FILII. SVI
P. QVINCTIVS. PARIS
S. L. M.

Speñtat quoque ad Isidem hoc epigram-
ma , quod jam eam Lunam esse signifi-
cavimus ,

LVNAE. AETER. SACR,
 PRO. SALVTE
 IMP. CAES. L. SEPTIMI
 SEV. PII. INVIC. PRINC.
 PONT. MAX. P.P.
 JVLIVS. BALBILLVS
 ANVLLINVS
 PRAEF. VIGIL. V. S. L. M.

Pagina
 LXXXII. 3

Hoc pariter ad Serapidem pertinet, cum
 idem jam sit Serapis ac Sol.

SOLI. AETERNO
 SACR
 PRO. SALVTE. P. VALERI
 CRISPI. SEPTEMTRION
 SACERD. DEI. INVICTI
 M. ANTONIVS. M. F. LIBER
 MESOPYLVS
 AEDITVVS. LOCAVIT

Pagina
 LXXXII. 3

Sed & qui hoc Votum Terræ matri sol-
 vit,

6. vit, Isidem intellexit, quoniam satis
superius eam quoque Terram esse indica-
vimus.

TERRAE . MATRI
MAROGATANVS
PRO . SALVTE . SVA . ET
SVORVM
V. L. M. S.

Iter Ital.
Dalm. &c.
T.2.

Jacobus Sponius in finem suorum Itine-
rum duas Græcas Inscriptiones conjecit,
quas huc afferre placet, ut ex his melius
etiam Isidis, in Græcia cultum constabi-
liamus, sicuti antea declaratum est. Hanc
Sponium in nobilissima Marchionis Ri-
chardi domo Florentiæ reperisse legi-
mus.

ΙΣΙΔΙ ΧΡΕΣΤΗ ΕΠΙΚΟΛΙ
ΣΕΛΕΥΚΟΣ ΣΟΚΡΑΤΟΥ ΕΥΧΗΝ
ΕΠΙ ΙΕΡΕΩΣ ΔΙΟΚΛΕΟΥΣ
ΤΟΥ ΔΙΟΚΛΕΟΥΣ ΤΥΡΜΕΔΟΥ

*Hoc est, Isidi concedenti, obsequenti Se-
leucus Socratis filius votum posuit sub Pon-
tifice Diocle Dioclis filio Turmedo.*

Hanc vero , quæ aliqua verba desiderat,
ad Montis Cynthii radices se vidisse te-
statur .

ΠΟΠΛΙΟΣ

Tom. 2.

ΤΟΥΤΩ Ι

ΤΗΕΡ ΕΑΤΤΩΝ

ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΣΑΡΑΠΙΔΙ

ΙΣΙΔΙ ΑΝΟΥΒΙΔΙ ΑΡΠΙΟ

ΧΡΑΤΕΙ ΔΙΟΣΚΟΤΡΟΙΣ

ΕΠΗ ΙΕΡΕΩΣ

ΣΤΑΣΕΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟ

ΚΛΕΟΥΣ ΚΟΛΩΝΗΘΕΝ

Hoc in loco votum Ifidi , Serapidi , Anubidi , Harpocrati , Castori , & Polluci solutum legimus : quæ Numina ibi fortasse templum , aut saltem Aram in Apollinis delubro habuerunt , quamvis hanc nobis cognitionem antiqui historici inviderint . Ægyptii enim interdum Serapidem Jovem esse dicebant , atque Apollinem ; quare Serapidis caput radiis distinctum sæpissime exhibuerunt . Isidem autem ab ipsis pro Luna sumptam ad fastidium usque probavimus .

Ad nostrum præterea institutum magis comprobandum multum valet Num-

76 **IN MARMOR ISIACUM**
 mus æreus Imperatoris Claudii, ubi Isis
 sistro, Situla ornata cernitur hisce ver-
 bis: SALUS AVG. Atque hinc cum
 Philippo a Turre sentio Isidem SERVA-
 TRICIS, ac SALUTARIS nomen fuisse
 adeptam. Apud Fabrettum hæ le-
 guntur Inscriptiones.

De Diis
 Aquil. pag.
 314.
 Pauf. lib. 8
 Inscript.
 cap. 6.

**PROSERPINAÆ
 SERVATRICI
 SEX. VOLVMNIVS
 PRO. AEMILIA. PETE
 LINA. CONIVGE. SIBI.
 RESTITVTA
 EX VOTO SVSCEPTO
 ARAM. CONSECRAVIT**

In Iside. &
 Osirid.

Preparat.
 Buang. lib.
 4. cap. ult.

Nemini credo creaturum esse nego-
 tium *Proserpinæ* nomen in hac Ara votiva
 inscriptum, quasi vero nihil ad Isidem.
 Scribit enim Plutarchus: *Neque alium
 esse Serapidem quam Plutonem, aut Isidem
 quam Proserpinam*, ut superius est de-
 monstratum. Eusebii verba, quæ huc
 peropportune possent adduci, brevitatis
 causa omitto.

SAECVLO. FELICI
PHISIAS. SACERDOS. ISIDIS. SALUTARIS
CONSECRATIO

PONTIFICIS. VOTIS. ANNANT. DII. ROMANAE
REIP. ARCANAEQUE. VRBIS. PRAESIDIA. ANNANT
QVORVM. NVTV. ROMANO. IMPERIO. REGNA. CESSERE

Ceterum pedum potissimum curationes
Isidi acceptas veteres retulerunt. Hinc
figura Pedum non raro exculpta in his
monumentis invenitur, quæ tamquam
memoria curationis offerebatur.

Imo in Serapidis fanis solebant Ægyptii ac Romani ægrotos certis quibusdam
ritibus expiatis deponere, ut remediis
immixtis per somnium, quemadmodum
indicat formula EX VISU sæpe in ejus-
dem celebrata Inscriptionibus, doceret
eos Deus ille, quo adversus morbos pos-
sent uti medicamento. Hac de re pul-
cherrimum suppetit Ciceronis effatum:
*Quid convenit egros a conjectore somnio-
rum potius quam a medico petere medicinam?
An Æsculapius, an Serapis potest præscri-
bere per somnium curationem valetudinis?*
Est præterea illud de Vespasiano narra-
te Suetonio: *E plebe quidam luminibus or-*

Artemid.

Henric.
Kipping.
Antiq. Ro-
man. cap. 5.

De Divin.
lib. 2.

Cap. 7.

78 IN MARMOR ISIACUM
batus, item alius debili crure sedentem, Vespasianum videlicet, pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis demonstratam a Serapide per quietem; restitutum oculos, si inspuiisset; confirmaturum crus, si dignaretur calce contingere.
 Idem in Tacito legitur. Morem hunc immittendi ægris remedia per quietem hæc Inscriptio confirmat.

Lib. 4. Histor. prope finem.

Inscr. Ibid.

DEO . SERAPI
 M. VIBIVS
 ONESIMVS
 EX. VISV.

Quare Fabrettus addit: *Votum ab Onesimo pro salute Serapidi solutum EX. VISU. explicat vetustam illam superstitionem, a Serapide nimirum per Somnium curationem valetudinis expectandi.* Ex illis Cicero-
 nis verbis satis ab omnibus posse intelligi credo, ægrotos vel in Æsculapii templis incubare consuevisse, ut medelam in somniis expectarent. Omitto Inscriptiones, quia jam res est trita ac pervagata, cum antiquitatis studiosi Danielem Classen possint evolvere, in cujus libro omnia quæ in hanc rem a me dici
 queant,

De Orac.
 lib. 8. cap.
 10.

queant, rectissimo digesta ordine reperiuntur. Adjungam his tantum simile nescio quid de Hyetto Hercule tradere Pausaniam: *Hyetti Herculis Delubrum visitur, & ex eo morborum remedia expectantur*. In Grutero certe hoc extat monumentum.

Bæot. cap.

24.

Pagina
XLVI. 11.

HERCVLI
INVICT
PRO. SALVT
C. IVL. METRO
BIANI. ET
AELIAE. BO
NAE. CON
IVG. ADA
MAS. EX VOT

Verum quod ad Isidem ac Serapidem attinet, arbitror cuique esse persuasissimum, quam apte in nostrum Marmor cum Iside etiam Serapis conveniat, cum jam uterque hominum valetudini inferviret.

Fieri potuit, ut in dextera parte, quæ anteriore latere ac posteriore summo in

marmoris loco manca est, caput Isis, atque Hori existeret, ut hoc in monumento omnia tum Osiridis atque Isis expressa symbola haberentur, tum etiam effigies spectaretur.

In medio Lapidis fastigio Avis cernitur, cui vasculum adhæret, opinor, ut inde haberet alimenta, quibus foveretur. Multis in simulacris, atque ejusmodi monumentis, Aviculas ac Serpentes, apud quos talia vasa cernuntur, licet intueri. Quod autem genus sit Avis, quæ Saxum nostrum exornat, non video tam facile posse divinari. Illam equidem crederem esse Upupam, cum Ælianus in summam illam asserat apud Ægyptios præsertim veneratione versari, quod hæc species soleat se erga suos gratam ostendere. Pignorius in Tabula Bembiana jubet a nobis sceptrum observari, in cuius vertice caput Avis extollitur, quam ille Upupam vocat. Idem in Gemma affert Hori typum. Hæc Horum in Baride forsan jacentem ostendit, ac veste virgata indutum. Caput & pedes Upupa obsidet, cum Horus Osiridi patri suo mortem a Typhone illatam per summam pietatem sit ultus. Quoties enim gratum alicujus animum volebant Ægyptii signi-

lib. 10. cap.
17. lib. 26.
cap. 5. de
Hist. Anim.

Tab. 1. & 2.

Pag. 52.

ficare, Upupas legimus depinxisse. Itaque qui hunc Lapidem Isidi sacrauit, aut propter ab Iside bonam impetratam valetudinem, Upupa insculpta, se illi gratum prodere in animo habuit, aut Hori erga patrem pietatem ea ratione demonstrare. Similes Aves in Pignorio, & in Cupero signis ac Gemmis impressæ, cernuntur.

Si quis vero in eam opinionem inclinet animum, ut illum Accipitrem credat, quippe qui Soli quoque sit consecratus, cujus plumis nostra Numina sæpe ornata occurrunt, non repugnabo; quamquam Accipiter grandior est.

Quoniam de Upupa, atque Accipitre nostris Numinibus sacris meminimus, de Anserem quoque, quæ Isidi atque Osiridi devota dicitur, locus postulat ut recordemur. Anser enim in templis eorum alebatur, atque fuit sacrificium Isidi gratissimum. Isiacus enim apud doctissimum Spanhemium Sacerdos inter varias florum, & fructuum primitias etiam Anseres gerit. Illæ autem Soli dicatæ sunt, quia ut hic nil nisi ignis, ita hæ aves natura calidissimæ sunt. Sed de his Pignorius, Vossius, Cuperus, Smetius, & Spanhemius ad satietatem quemvis docebunt.

Dissert. 6.
de Præst.
Numis.

Mens. Isiacæ
passim.
Theolog.
Gent. lib. 9
cap. 11.
De Har-
roc. pag.
77. Antiq.
Neomag.
pag. 132.

CAPUT XI.

Alterum Lapidis Isiaci latus. Anubis. De Palma, & Situla quas gerit. Tertium latus explicatur, ubi Discus, Dolabra, vel Dolabrum, ut ait Boissardus; Vasculum, & Flos in eo; ubi quedam de Libationibus. Lucerna Isiaca.

IN altero Marmoris Isiaci latere, ecce tibi Anubis canino capite Osiridis, & Nephthys filius, quem e furtivo natum concubitu refert Plutarchus. Pedes sunt instructi talaribus, cum Mercurius sub ejus figura coleretur. Verum Apulejum audiamus: *Ille Superum commeator & inferum, nunc atra, nunc aurea facie sublimis, lava caduceum gerens, dextera palmam virentem quatiens.* In Cupero Signum observatur Harpocratis talaribus ad pedes adhibitis. Anubim caput canis tradiderunt ostendere, aut propter Mercurii sagacitatem, cum sit nihil cane sagacius: aut quia cum sit Anubis Osiridis filius, patrem secutus in bellis se probavit fortissimum, & Isis atque Osiridis fuit semper visus custos diligentissimus. Ceterum si quem nobis Cynocephalum

EXERCITATIONES CAP. XI. 83
 lum exhibet Apulejus, palmam dextera
 gestantem, non vero læva manu, ut in
 nostro Signo apparet, manifeste intuemur,
 hoc nemini facessere negotium debet.
 Tum enim in Gemmis ac Nummis, tum
 in ceteris antiquitatis monumentis effi-
 ctum arbitror Anubim ad voluntatem
 Sculptorum, quos interdum nihil, aut
 certe parum de rerum ordine laboravisse
 videmus in multis. Quamquam huc
 totam industriam collatam intelligimus,
 ut omnia, quæ aliquid significarent, ex-
 primerent. Chifletius varia Anubis si-
 mulacra exhibet. Inter alia signum unum
 illi, quod ab Apulejo describitur, pro-
 fert plane simile, in cuius dextera palma
 est, quam noster Anubis tenet sinistra. Si-
 nistrâ vero Chifletii Anubis caduceum
 tractat; noster dextera Caduceum, aut
 Sistrum fortasse gessit; quamquam id, cum
 ea pars desideretur, minime appareat.
 Sua enim etiam erat Sistro significatio,
 quoniam Isidem constat Ægyptii Genium
 habitam, qui per Sistri motum *Nili ac-*
cessum & recessum indicaret. *Quidam Deam*
quamdam esse dicebant, & Deam quidem
Dianam, aut ejus loci Genium Isim.

Gemm. Ab-
 rax. Tab.
 13.

Heliod. lib.
 1. init.

Atque hoc in loco illud mihi venit
 in mentem, quod Juvenalis dixit: Anu-

Sat. 15.

84 IN MARMOR ISIACUM
bim videlicet ab omnibus coli, Isidem
vero a nemine.

*Oppida tota Canem venerantur, nulla
Dianam.*

Lib. 2. Censeo hoc a Poeta potius satyricè
quam vere pronunciatum. Nam Saxum
nostrum Isidem, atque Anubim præfert.
Præterquamquod, teste Herodoto, in
Urbe Bubasti Dea hæc fuit cultu peculia-
ri honestata. Verum & Cynocephalum
nostrum *Situla* læva manu tenentem con-
templemur.

Ibid. Non solum Sistro, verum etiam *Situla*
frequenter Ægyptiorum Numina exor-
nabantur. Nam ex illorum sententia hu-
morem rerum omnium esse originem cre-
debant antiqui, quæ ut Ægyptii clarius
docerent, Hydriam, vel Situlam aqua
plenam in Osiridis, & Isis sacris cir-
cumferri jubebant, ut docet Apulejus,
cui Vitruvii verba omnino addenda vi-
dentur. Ex eo etiam, qui Sacerdotia ge-
runt moribus Ægyptiorum, ostendunt om-
nes res e liquoris potestate consistere. Ita-
que cum Hydriam tegunt, quæ ad Templum,
Ædemque casta religione refertur, tunc in
terra procumbentes, manibus ad Cælum
sublatis, inventionibus gratias agunt divi-
næ benignitatis. Neque illud memoriæ

In Præfat.
lib. 8. edit.
Elzeu. Am.
ß. 1649.

mandare neglexit Plutarchus ; cum inquit : *Non solum autem Nilum , sed omnem simpliciter humorem defluxum Osiridis vocant : & ante sacra in pompa semper praecedit Vas Aquarium in honorem Dei .* Ubi insignis iste Philosophus ex Ægyptiorum doctrina plurima disputat, unde comprobatur principium rerum ab humore profectum . Vide Servium , qui per situlam affluentiam omnium lacunarum significari demonstrat . Baudolotius tamen contra illum sentiens , scribit , per hanc Situlam non bene quod ait Servius , significari ; dum Vasculo illi nihil esse potest cum lacunarum cursu . Potius existimat per illas situlas fieri manifestum, omnia Ægyptiaca Numina inter Lares Deos sedem obtinuisse . Nummi autem , & alia Antiquitatis monumenta imagines referunt, ubi Palma , qualis nostra est , ab eruditis conspici potest . Sed ad tertiam Lapidis partem explicandam veniamus , in quo Discus , Dolabra, seu , ut ait Boissardus , Dolabrum , & Vasculum apparet, ubi etiam Flos est bellissime insculptus .

Fuit veterum consuetudo , ut postquam Diis sacra ac vota fecissent, in marmoribus sacrificii potissimum instrumenta , & interdum victimarum capita inscul-

8. Æneid.

In larib.

Gulielmus
Choul. de
VetoRelig.
Rom.

perent. Id certe tum ex aliis, tum ex nostro Marmore confirmatur, ubi quæ dicimus, possumus efficta spectare, Discum scilicet, Dolabram, & Poculum, quæ, ut jam constabit, in sacrorum usum antiquis temporibus cessere. Disco, teste Boissardo, ad ferendas carnes, aut sanguinem colligendum, qui una cum vino Aris inspergeretur, ubi delibassent Numinibus, Romani sunt usi. Quod si nonnullis non Discus, sed Patera videbitur, nihil ideo mihi esse laborandum censebo.

Voss Theol. Gent.
lib. 9. Alex.
ab Alex.
lib. 3. c. 12.

Dolabra fuit culter grandior ab Ethnicis in sacrificiis usurpatus, ut victimas, ubi malleo percussæ essent, aut jugulatæ, degluberent. Hoc a *dolando* dictum est instrumentum, hoc est ab æquandis carniū partibus, quæ Diis offerrentur. Isidi autem scimus Vitulam fuisse dicatam, atque adeo, cum illi aliquis operaretur, oblatam. Isidi quoque jecur Anseris sacrum erat, quia eo nihil delicatius crediderunt. Imo ait Artemidorus in Isidis templis anseres solitos esse servari.

Oncirot.
lib. 4.

Quodnam autem Vasis genus sit, quod medium tamquam fractum in saxo insculptum est, difficile mihi videtur ali-

quid

quid vero simile conjectura duce depro-
mere. Inter Vasa Libatoria Simpulum
fuit, sive Simpuvium, ex quo in Libatio-
nibus Sacrificiorum minutatim parum
vini sacrificantes desumebant. De Sim-
pulo quid sentiat Festus, audiat. Sim-
pulum, inquit, *Vas parvum, non dis-
simile cyatho, quo vinum in sacrificiis li-
babatur, unde & mulieres rebus divinis de-
ditæ, Simpulatrices dicuntur.* Verum,
si ex antiquis lapidibus, & nummis ejus
figuram metimur, nihil Simpulo cum
nostro Vasculo commune ac simile repe-
riemus, nisi vero sculptoris voluntati ac
libidini aliquid permissum velimus. Præ-
fericulumne illud esse dicemus, quo pa-
riter in sacrificiis antiquæ usæ gentes
feruntur? Verum cum hæc animo agita-
rem, ac scriberem, statui meos mihi ami-
cos consulendos, ac potissimum V. Cl. Bla-
sium Caryophilum, qui ut probe cogno-
scerem doctissimos quosque esse huma-
nissimos, quæ ad hoc meum institu-
tum pertinentia in sua Adversaria
conjecit, illorum mihi copiam libera-
liter fecit, atque, ut evulgarem, li-
benter permisit. Hæc igitur, quæ se-
quuntur ex Amici Schedis collecta
sunt.

Saubertus
de Sacrificiis
cap. 18,

In Etymol.
Magno.

Julius Pollux inter αἱαθήματα *oblato-*
nes vel *dona sacra*, numerat σιφάνας, φιάλας,
ΕΚΠΩΜΑΤΑ, θυμιατήρια, χρυσίδας, ἀργυρίδας,
δινοχόας, ἀμφορίσκους coronas, *phialas*, PO-
CULA, *thuribula*, *aureas*, *argenteasque*
phialas, *cyathos*, *ampphoras*, quæ in tem-
plis vel Sacellis reponerantur: hinc, ut

Ap. Athen.
l. 11. p. 479

φιᾶλαι ἀργυραὶ ἐκατὸν
τριάκοντα δύο, δινοχόαι ἀργυραὶ δύο, *argenteæ phi-*
alæ cxxxii. gutti argentei duo. Et in Sa-
cello Junonis vetusto φιάλαι ἀργυραὶ τριάκοντα,

p. 480.

κράβαντα ἀργυρὰ δύο *argenteæ phialæ triginta*,
argentea Cratanea duo. Vasa etiam sibi pro-
pria habuit mensa sacra Hebræorum.

c. 35. v. 39.

Hinc LXX. interpretes in Exodum
καὶ τὰς κυάδας αὐτῆς, ἢ οἷς σπείσεις. Sed quem
usum poculum nostrum habuerit,

Poll. l. 1. c. 10

nunc disquirendum. Antiqui Ethni-
ci præ aliis, quæ peragebant, cum ad
Deos accederent, solebant σπένδειν, vel
κατασπένδειν, σπένδειν idem ac λαβεῖν, hoc est

Eustath. in
Homer. p.
640.

libare, usi hac precandi formula, uti *bene*,
vos, *bene nos vivere* εὐχομαι *precor*: quod
expressit Ovidius

l. 2. fast.

Et bene vos, bene tu patrie pater optime
Cæsar,

Dicite suffuso per sacra verba mero.

Inter libationes & preces Deos rogare

EXERCITATIONES CAP. XI. 89
 soliti, ut quæ justa sunt, agere possent, Ap. Ath. 1.
11. p. 462.
 uti a Xenophane Colophonio traditum
 elegantissime.

Νῦν γὰρ δὴ δάπεδον καθαρόν κ' ἡεῖρες ἀπάντων·
 κ' κύλικες, πλεκτὲς δ' ἀμφοιτιδεὲς τεφάνες,
 ἄλλος δ' ἐὼδες μύρον ἐν φιάλῃ παρατίθει.
 κρατὴρ δ' ἔθηκεν μεσὸς εὐφροσύνης.

ἄλλος δ' οἶνος ἔτοιμος, ὃς ἔποτε φησὶ προδώσει
 μέλιχος, ἐν κεράμοις ἄνθεος ὁσδόμενος.

ἐν δὲ μέσοις ἀγνὴν ὁδμὴν λιβανωτὸς ἵησι,
 ψυχρὸν δ' ἐστὶν ὕδωρ κ' γλυκὺ κ' καθαρόν.

πάρκεινται δ' ἄρτοι ξανδοὶ, γεράρῃσι τράπεζα,
 τυρὲς κ' μέλιτος πόνος ἀχχομένη.

βαμὴς δ' ἄνθεσιν αὐτὸ μέσον πάντῃ πεπύκασαι,
 μολπὴ δ' ἀμφὶς ἔχει δώματα καὶ θαλὴν.

χρὴ δὲ πρῶτον μὲν θεὸν ὕμνῃς εὐφρονας ἄνδρας
 εὐφημοῖς μύθοις κ' καθαροῖσι λόγοις.

σπείσαντάς τε κ' ἐυξαμένους τὰ δίκαια δύνασθαι
 πρήσσειν. ταῦτα γὰρ ὦν ἐστὶ προχειρότερον.

*Nunc enim mundum solum est, puræ cunctis
 manus, atque etiam calices: est vero coro-
 na, quæ circumponitur, plicatilis. Alius
 in phiala suavis odoris unguentum porrigit:
 adstat autem plenum delectationis poculum:
 vinum aliis in promptu, quod nunquam se-
 deserturos ac prodituros ajunt, melliti gu-
 stus, in doliis flores olens. Horum in om-
 nium medio castum odorem thus spirat, ge-*

*lida, dulcis, & syncera aqua est. Adjacent
flavi panes, honorataque mensa, caseo, &
pingui melle onusta. Ara quaquaversus
media floribus stipatur: ades circumqua-
que cantu personant, & convivii. Est
autem hymnis laudandus primum sapienti-
bus viris Deus faustis verbis, mundoque
ac puro sermone: post Libationes, ac Pre-
ces, ut quæ justa sunt, agere possis: hoc
enim magis expeditum ac facile est. Cla-
rius tamen ex Ione Chio*

χαίρω ἡμέτερος βασιλεὺς, σωτὴρ γέ πατὴρ τε,
ἡμῖν δὲ κρατὴρ. ὀπιοχόοι δέρας πες

πινάντων προχοῶσιν ἐν ἀργυρέαις. ὁ δὲ χρυσὸς
οἶνον ἔχων χειρῶν νιζέτω εἰς ἑδάφος.

σπίνδοντες δ' ἄγνῳς Ἡρακλεῖ γ' Ἀλκμήνῃ γέ
Προκλείῃ Περσείδαις γ' ἐκ Διὸς ἀρχόμενοι,
πίνωμεν, παίζωμεν.

*Salve rex noster, pater ac servator: nobis
ad manum esto calix: pocillatores ministri
vinum misceant guttis argenteis: aurum
vino grave in manum solum veniat: liban-
tes caste Herculi & Alcmenæ, Procleo, Per-
sidis, & auspicati ab Jove bibamus, luda-
mus. Apud Romanos vinum in mensa
libatum. Virgilius*

*Æneid. 5.
737.*

*Dixit & in mensa laticum libavit honorem.
Quinimo aliquando cum Deos preca-*

EXERCITATIONES CAP. XI. 91
bantur, vini aliquid in mensam effunde-
re consueti, ut ex Virgilio constat.

In mensam lati libant, divosque precantur. Lib. 8. vi.
Hebræis in more positum, ut vinum 279.
totum Deo offerrent: contra vero
Ethnici vini parte aliqua Numini li-
bata, reliquam sacrificantibus ebiben-
dam distribuere, ut ex Pentateucho
deducimus: & dicit Dominus, ubi sunt
Dii eorum, in quibus habebant fiduciam,
de quorum victimis comedebant adipem, &
יִשְׂרָאֵל בִּינָם בִּיבְּיָם bibebant vinum libami-
num; quod vinum Græcis οἶνος ἀνὸς δι-
citur. Ægyptii למני ממנן Meni vi-
num mixtum libare soliti, κέρασμα a Græcis
Paraphrastis nuncupatum, ut ob præte-
riti, & futuri anni fertilitatem illi gratias
agerent. Menin Diodorus Ægyptio-
rum regem fuisse memorat, qui illos ad
victus, cultusque rationem traduxit, ac
multis beneficiis cumulavit; qua de caus-
sa inter Deos illum retulerunt; hinc apud
Strabonem Μενὸς ἱερὸν legimus. Hebræi
tamen vinum tantum purum & genero-
sum in sacrificiis effundebant; Locus
enim in altari erat, ubi שְׁנֵים כִּלְיִם
due conchæ fixæ, una in quam aqua, al-
tera in quam vinum immittebatur, prima
Occidentem, secunda vero Orientem spe-
cta-

Deut. c. 32.
v. 38.

Esther. c.
14. v. 17.

Ap. Isai. c.
64. v. 11.

1. 11.

1. 12. sub
fin.

Lev. c. 13.
v. 13. Num.
c. 15. v. 7.
& c. 28. v. 7

Misn. in
tract. Suc-
ca.

stabat: quæque Conchis excepta, in Chidron postea defluebant. R. Maimonides in Festo Tabernaculorum hoc tantummodo factum asserit, cum Hebræi Deum rogarent, ut per annum ingentes pluvias dmitteret. Sacrificiis vero, quæ singulis diebus peragebantur, vinum non per hæc conchas effundi solitum, sed per foramina sita in angulo altaris, qui Occidentem Austrumque respiciebat, in quem reliquum sanguinis post aspersionem parietibus altaris factam, emittebatur. Solenne etiam Ethnicis vinum poculis *κατασπίνσαι* hoc est, *inspergere fronti victimæ, ita enim explorabant victimas, ut si non exhorrerent, aptæ probarentur*; quemadmodum *κατασπίνδον* explicat Servius. Nunc ad Poculum nostrum deveniamus. Apud Gentiles vasa erant *τῶν ἀνθρώπων χεῖρας ἔνθα* ad hominum usum; alia vero *τῆς τῶν θεῶν τιμῆς* ad Deorum cultum comparata. Primi generis Eratothes Cymbia facit: phialas autem secundi: quamvis hoc verum non semper sit. Nam legimus Deorum cultui cyathos, amphoras, pleraque alia pocula designata, & constituta, quæ & hominibus inserviebant; sicut innumera alia ad hominum usum comparata, præter Cym-

In Man.
fort. & in
tract de
ministr.
Sacrific.

In lib. 6.
Æli.

Ap. Athen.
l. 11. p. 482

bia. Poculum igitur nostrum quin sacrificiis Isidis deserviverit, nullus dubito, cum sculptum marmori simul cum cultro, & disco inspiciamus. Poculis enim Gentiles utebantur in libationibus: hinc traditum tribuit Theophrastus, si, *ἐν θυχομένῳ ἐν σπενδόῳ ἐμβάλειν* (*ἐμβάλειν* legendum putat Casaubonus) *τὸ ποτήριον* dum vota libationesque sunt, poculum sibi e manibus elabi sinat. Poculum in marmore Isiacō positum poculum Alexandrinum reor esse nominandum multis de causis, maximeque, quod illi convenit delineatio, quam R. Maimonides facit his verbis *חוסות אלכסנדריא*

In charact.
p. 35. ed.
Casaub.

שפיהן רחב ושוליהן קצר pocula Alexandrina, quibus os latum, & fundus angustus; imo omnino eadem pocula videntur in nummis Samaritanis, quorum nummorum auxilio restitui potest poculum Isiacū injuria temporum corrosum. Non enim forma discrepant inter se; imo *γνώσια* esse videntur; eodemque modo Basim tornatam tenent, ac utrisque scaphus a basi tanquam fulcrum poculi adfurgit: fundum etiam ambo habent angustum, os vero latum. Ita & calices fuisse Argivos proditum a Simonide Amorgio, quibus *ποξαὶ ἴσαν τὸ χεῖλος* distorta enim labra, contra

In tract. de
sanctuariis
c. 3. 18.

Ap. Relan.
in dis. de
num. vet.
Hebr. p. 2.

Ap. Ath. 1.
11. p. 480.

94 IN MARMOR ISIACUM
 vero Atheniensium calices labris rectis
 ornati. Utrique tamen ἐπιήσιμοι *in pretio*.
 Accedit etiam, quod ex sculptura, quæ
 in poculo inspicitur, magis ac ma-
 gis sententia nostra confirmatur, illud
 ad exemplar Alexandrinorum fuisse ef-
 formatum. In Ægypto enim Strabo refert
 τινὰ βαγίην γῆν *quamdam terram vitrariam*
 gigni, quæ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τῶν ὑαλιγῶν
a vitrariis Alexandrinis ita tractabatur,
 ut sumptuosa quædam, & multorum co-
 lorum opera perficerentur. *Calices Ægy-*
ptios operis diversi vocavit Gallienus Im-
 perator; quique Hadriano exhibiti, do-
 noque dati a Sacerdotibus Ægyptiis, ut
 ex Epistola quadam ejusdem Hadriani
 refert Vopiscus. Qui vero illos perfora-
 bant, cælabant, sculpebant Artifices
Diatritarii appellati in Codice. Unde
 Ulpiano *calices diatretei*, Martiali *dia-*
tretea. Apud Græcos etiam in pretio fuisse
 vitrea pocula constat ex Aristophane

Ap. Treb-
 in vit. Cla.
 ud.

Lib. 12. ep.
 71.

In Acharn.
 v. 73.

ἐκπίνομεν

ἐξ ὑαλίνων ἐκπαμάτων, καὶ χερσίδων
 ἄκρατον οἶνον ἡδύν.

In dissert.
 de Mercat.
 Antiq. p. 67

Sed de his alibi Caryophilus locutus. In
 poculo nostro sculptam videmus arbo-
 rem,

rem cui fructus orbiculati ab extremis ramis pendent. Palmam suspicor esse, Dioscor. Lib. 1. c. 248.
 quæ ἐν Αἰγύπτῳ γίνεται in *Ægypto gignitur*;
 cuique Theophrastus fructus tribuit σφαί-
 ροειδὲς ὡς ἀπὸ μῆλα rotundos in modum malorum.
 Haftenus ex Schedis Amici.

1011. hist. plant. c. 6.

Sed quoniam de Poculo haftenus sumus locuti, extra propositum aberrare non videbor, si de Lucerna Isiaca pauca addam. Lucerna hæc erat instar Cymbii potorii efficta, seu Nucis amygdalinæ, in qua ellychnium medio in loco statui possit, cum utraque extremitas angusta sit, in acutum tantisper desinens, cujus medium sese latius aperit: quod de Antistite Sacrorum Isidis explicuit Apulejus: *Quorum primus lucernam præmicantem claro porrigebat lumine, non nostris consimilem, quæ vespertinas illuminant epulas: sed aureum Cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem.* Callimachus pariter de lucernis Isidis, λύχνοις Ἰσίδος meminit. Verum de his consule Casalium, Saubertum, &, ut omnia tibi occurrant, V. Cl. Samuelem Pitiscum in suo Antiquitatum Romanarum eruditissimo Lexico.

Ibid.

Epigr. 53. p. 227. Ed. Vltrajecæ.

Apparet quoque in superiore mar-
 moris parte in medio fastigio Manu-

96 **IN MARMOR ISIACUM**
quoddam, quod oculos sculptoris effu-
git. Fortasse aut caducei, aut fistri fi-
gura eo in loco spectabatur. In eodem
summo spatio dextrorsum Orbesemicant,
quos in Lunæ morem ductos intuemur.
De Luna satis superius verba fecimus.
Harpocratis Signum pulcherrimum ad se
nos vocat.

CAPUT XII.

De Harpocrate pauca. Lotus. Arbor Persica Isidi, & Harpocrati sacra. Clauditur Dissertatio.

AD quartum Isiaci Marmoris latus pervenimus, ubi Harpocratem Cornucopiam brachio sustentem elegantissime expressum contemplamur. Filius Isidis atque Osiridis habebatur, ut in Capite Quinto, quod vide, aperte demonstravi. Eum Ægyptiorum Numinum perpetuum comitem fuisse accepimus, atque ubi Serapis, atque Isis habitavit, ibi etiam Harpocratis simulacrum extitisse. Certe hinc factum est, ut in antiquis monumentis hæc Numina sæpissime jungantur, ut pariter in nostro hoc Marmore possumus facile animadvertere. Digitis, quibus os pulcherri-
me premit, Isidis, ac Serapidis, quibus-
cum colebatur, sacra indicat non esse
enuncianda: aut videtur, quemadmodum
alii interpretantur, monere, ne quis evul-
garet, Deos illos, Isidem scilicet, ac
Serapidem in hominum numero extitisse.
Alii, quod silentium quodammodo indi-

cat, silentio præesse dicunt, ut passim apud veteres, ac recentiores auctores percipere quisque potest. Id enim tam tritum est, atque in medio positum, ut tempus ulterius non esse mihi conterendum videatur.

Pag. 285. Plerumque nuda Harpocratis simulacra exhibentur, lævo brachio tantummodo, quod Cornucopiam sæpe tenet, velamentum nescio quod ad imos fere pedes demittente, ut in illis signis, quæ a Baudelotio, & a Cupero proferuntur, cuique licet observare. Harpocratis vero nostri imago id præ ceteris rectissime ostendit.

Pag. 255. Baudelotius, cum Harpocratem quoque inter Panthea signa, ut jam superius attigi, atque inter Deos Lares collocet, caninis pellibus protegi illum declarat aliquando, quod tegumentum *Velleris* etiam nomine intelligi posse contendit, ut apud eundem scriptorem curiosis licet perdiscere. Non omitтам tamen pulcherrimam Inscriptionem ab ipso allatam, unde fit palam, existimasse veteres Isidem sibi propitiam reddere, si illi signum Harpocratis aut muneris, aut voti causa obtulissent.

ISIDI
SIGNUM HARPOCRATIS
C. DIDIVS
ACVTIANVS
DON. DED.

In Harpocrate nostro duo solum perpendi debere censeo, foramen, quod in ejus capite apparet, & Persicæ Arboris folium, quod in summa cornucopia altius se extendit. Nihil aliud certe illud foramen significat, quam inibi Lotum Ægyptiacam collocatam, quippe quæ jam Soli consecrata dicitur. Lotus Ægyptiaca a me intelligitur, quæ Lilio similis; imo Lilium ipsum Ægyptiacum ex Herodoti sententia, a ceteris habetur auctoribus. Loti porro duo esse genera solo discreta colore docet Magnus Spanhemius. Alterum tradit rosacei coloris, quod idem sit cum *Colocassa*, seu *Faba Ægyptia*: alterum flore albo, & Lilio simili, quod nihil sit aliud quam *Nimphaa Nilotica*. Sunt tamen qui hæc misceant. Ceterum nihil magis vulgare est quam Lotus in Nummis Ægyptiacis. Sunt in-

Lib. II.

Dissert.
Sex p. 101.
post. edit.

Apud Tri-
stanum.

De Myst.
Ægypt.

De Isid. &
Osiride.

Lib. 4.

Lib. 13.
cap. 17.

ter reliquos duo insignes in Ægypto cu-
si sub Hadriano & Antonino, quorum
alter Harpocratem Loto insidentem ex-
hibet, digitumque ori admoventem: al-
ter Isidem Horo ubera præbentem. Aper-
te Jamblicus docet, Deum *super Lotum se-
dere*, additque eo symbolo denotari ejus
cum *eminentiam*, & *potestatem*, tum
etiam *facultatem præsidendi*, quod in Lo-
to omnia, flos nempe, & fructus, sint in
circuli morem efformata: Deumque per
se solum sedere expansum, quod in se
ipso penitus quiescat. Ita iidem Ægyptii,
teste Plutarcho, Solem infantem e Loto
prodeuntem fingunt, dum ita Solis ortum
exprimere in animo habent, significantes,
quomodo is ex humidis accendatur. Huc
spectant, quæ de Loto & a Dioscoride,
& a Plinio narrantur. Ille hæc habet:
*Est & in Ægypto Lotus, quæ in campis flu-
mine inundatis provenit caule fabæ, flore
parvo, candido, lilio simili, quem tra-
dunt, occidente Sole, comprimi, occludique,
ad ortum autem aperiri: adduntque caput
ipsum vespera aquis condi, & ad exortum
Solis emergere.* Hic eadem de eadem Lo-
to scribit, ac præterea illam Ægyptiis
usum panis præbuisse: *Est autem eodem
nomine & herba, & in Ægypto caulis in-*

palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis provenit similis faba, caule, foliisque densa congerie stipatis, brevioribus tantum gracilioribusque: cui fructus in capite papaveri similis incisuris; omnique aliomodo, intus grana, ceu milium. Incolæ capita in acervis putrefaciunt: mox separant lavando, & siccata tundunt, eoque pane utuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidente papavera ea comprimi, & integri foliis; ad ortum autem aperiri, donec maturefcant, flosque, qui est candidus, decidat.

Lotus apud Ægyptios insuper tanto in pretio erat, ut familiare illis insignis capitis extiterit, quemadmodum apud Græcos, ac Romanos Laurum, & Quercum accepimus. Hoc ex Heliodoro colligimus, qui tradit præconum capita *Nilotica Loto redimita*. Ad hunc locum pertinet Patini Nummus, in quo juxta Ægyptiorum symbola Canopi caput super Hydriam impositum cernitur simili ornamento distinctum.

Lib. 106

Numism.
Imperat.
p. 136. 1340

Nonnunquam vero floris loco, fructum ipsum Loti adhibitum videas inter duo folia collocatum. Loti enim fructus tanta a Theophrasto traditur magnitudo, quanta maximi papaveris esse consuevit.

Lib. 4. cap. 10.

Eodem capitis ornamento videmus Osiridem decoratum in quodam Ægyptiaco Trajani Numismate, quod Seguinus vulgavit. Regibus quoque, ac Reginis ab Ægyptiis ejusmodi honorem habitum passim Nummi testantur. Juncta enim cernimus Ptolemæorum una cum conjugibus capita, quæ florem illum in vertice gerunt, aut Diadema, quod in similem florem definit. Sed de Loto quid plura? In Gemmis etiam Basilidianis illa occurrit frequenter: nec tantum Isidi, ac Soli, & Harpocrati, verum etiam Diis Laribus consecratam existimat Baude-

Ibid.

In Cornucopia inter alia Persicæ Arboris folium bellissime attollitur. Persicam enim Isidi, atque Harpocrati dicatam scriptores retulerunt. Cuperus tamen Harpocrati uni Persicam tribuit, quippe qui linguæ præesset, & illi *lingua fortuna, lingua genius* acclamaretur. Ajunt præterea huic Numini hanc Arborem devotam quia fructus cordis, linguę speciem folia repræsentant. Pignorius profert signum Osiridis, cujus caput tegit Persicæ arboris pomum. Verum de Loto, Persica, Strobilo, seu Nuce Pineæ Ægyptiacis Numinibus sacra, atque aliis de

Symbol.
Epist. epist.
fol. 230

cæremoniis ad Isidem & Serapidem, Harpocratemque pertinentibus consule Salmasium, Saldenum, Pignorium, Spanhemium, & potissimum Cuperum, qui de Harpocrate tam diligenter disputavit, nullas ferme ut nobis spicas colligendas reliquerit.

Plinian.
Exerc. De
Diis Syris.

Hæc habui, Pater Reverendissime, quæ per maximos, qui tenuerunt Romæ calores de tuo Isiacō Marmore, deque illis, quæ in eo continentur, pro virili disputarem. Atque omnia, quæ ad meum hoc institutum firmandum produxi, Tibi ac Casanatensi celeberrimæ Bibliothecæ accepta refero libenter, cui quidem per exiguum admodum temporis spatium magnopere me obstrictum, cum profitear, utinam occasio mihi in posterum oboriatur alia, propter quam illi videar obstrictus impensius, oblata mihi opportunitate scribendi aliquid, unde major gloriæ seges, si tamen id per hanc meam tenuitatem licebit unquam, in eam proficiscatur. Velim hæc interim Tibi, ac ceteris, qui suam erga me, ac mea qualiacumque studia, cum primum huc perveni, sunt mihi polliciti egregiam voluntatem atque constantem, trimestris hujus otii mei rationem reddant, quod

tamen non ita in hoc uno collocavi, ut partem etiam alis non addicendam statuerim. Imo ut verum fatear, raptim hæc fere ac tumultuarie collegi, sperans, fore ut his Exercitationibus possim aliquando iterum admoveere calamus; dum in medio opere animadverti alia via de Isiacis cæremoniis fuisse mihi disputandum, atque explicandum Lapidem, Græcam videlicet cum Romana eruditione perpetuo consensu jungendo. Quod quidem sensi plane ita posse fieri, ut liceat, suis Pignorio, & suis Cupero relictis, atque omnibus, qui hunc campum diligentissime percurrerunt, adducere multa, per quæ lux clarior ad Deos illos Ægyptios accedere videatur. Atque hæc non perinde a me dicta velim, ac si per hanc excusationem belle petitam, nugas has meas tueri in animo habeam, atque ab illorum reprehensione defendere, qui in utraque laude, in Græcis videlicet ac Romanis literis, doctissimorum virorum sententia principatum sunt adepti. Liber enim seu raptim, seu mature conscriptus, cum semel in lucem est editus, debet judicia hominum justa atque injusta patienter sustinere, tamquam non amplius juris sui, sed om-

EXERCITATIONES CAP. XII. 105
nium, ac Reipublicæ factus ; quemadmo-
dum huic meo libello continget, quē imo
cum Scriptore suo subire velim alacriter
judicium eruditissimorum , quorum CLE-
MENTINA hac ætate tanta est Romæ
frequentia, ut florentissimis Augusti tem-
poribus invidere literæ nihil possint, cum
in præstantissimam hanc Urbem quasi in
suum Regnum Romana vere CLEMEN-
TIS XI. munificentia vocatæ , altæ, sum-
misque donatæ honoribus immigrasse
videantur. Propterea qui homines dediti
studiis ex oppidis præsertim exiguis pro-
fecti huc accedunt , si quam scientiæ opi-
nionem secum attulerint , statim depo-
nant oportet omnem , cum quæ alibi aut
propter librorum inopiam , aut erudito-
rum solitudinem , summa , rara , ac nu-
meris omnibus absoluta admiramur , hic
ea mediocria , pervagata , ac tironum in
disciplinis ore passim circumlata existi-
mentur . Hac certe de causâ mihi sem-
per esse duxi pertimescendam hanc tam
cito in Urbe tanta ad famam emergendi
celeritatem, cum a quovis genere erudi-
tionis huc ferme nudus advenerim , & in
opportunitissima studiis occasione modico
hoc tempore exiguum admodum fructum
sim consecutus . Quare notum ac testa-

tum velim omnibus, me hoc Opusculo in lucem producto, Apellis exemplo post siparium arrectis adstantem auribus vitia, quæ notabuntur, auditurum, & quæ juste reprehendi cognovero, secundis curis emendaturum, ne nimis hujus obscuri foetus amore peccasse videar. Non enim, ut ille ait, indignabor objectum quod nesciam, sed gaudebo oblatum quod discam. Equidem iisdem excitor discendi igniculis, quibus tot Viri Clarissimi; qui studiorum causa huc venientes non solum effusum MAXIMI PRINCIPIS in bonas artes amorem, sed luculentum doctrinæ, atque eloquentiæ, virtutumque omnium propositum ob oculos exemplum cum habeant, coguntur vel inviti æmulari tantum Suaforem, exaudiendum certe, cum faciat ipse quæ suadeat, cernamusque cuncti facientem. Nam quid ab eruditorum ordine desideretur, quod eorum studiis promovendis inservire possit, plane non video. SANCTISSIMI PONTIFICIS immortalis beneficio ac laudi debemus Typographiam Vaticanam instauratam, quam in Archigymnasio Sapientiæ tam magnifice habitantem intuemur, ut Magnus Rex, ac Princeps invisendam statuerint esse sibi, adeun-

damque statuant externæ gentes semel atque iterum; prælis elegantissimis, ac formis pulcherrimis instructas sedes, ornatasque admiratæ. Sed ne libri etiam doctrinæ ac sanctitatis omnigena copia exuberantes desiderarentur, proprio CLEMENTIS XI. consilio propriaque liberalitate factum est, ut ex remotissimis Regionibus, atque ex Ægypto præsertim per Viros peregrinarum linguarum scientia insignes innumeri ferme Codices huc asportarentur, quibus Bibliotheca illa Orientalis CLEMENTINO-VATICANA, quæ paucis ab hinc diebus in conspectum prodire cœpit, incredibili omnium fructu conficeretur. Præterea ne locus desit, in quem cohors studiosa, commodè convocaretur, Bibliothecam alteram, Casanatensem videlicet amplificandam decrevit, quo certe hoc potissimum tempore tot Romani, exterique accurrunt, ut Maximi Instauratoris imperio ac providentia rectissime utantur, dum subsellia abacique studiosis sæpissime deficiunt. Itaque cum multis in rebus Deo Optimo Maximo gratias agere debemus, quod Romæ, ac totis Christianis terris prudentissimum, atque amplissimum Pontificem hac tempestate præ-

præesse voluerit, qui pro ejus singulari sapientia, atque incredibili virtute Rempublicam Christianam bene gerendo, Divorum immortalium templa colendo, Sanctissimas Religiones observando, felicitatem quamdam universis, Sibi æternum nomen compararet; tum etiam quod barbarorum studiorum calamitatem, quantam superioribus annis pertulimus, per Eundem a nobis tandem everterit, veramque invexerit discendi laudem, ac rerum omnium, quæ ad literarum incrementa pertinerent, abundantiam intulerit. Non solum igitur ab omnibus, quibus curæ est, nequid Christiana Respublica detrimenti capiat, sed a Societate potissimum Eruditorum sunt Deo nunc & in posterum preces fundendæ enixe pro Optimi Principis incolumitate, ut nobis diutius servet ac sospitet studiorum ac vitæ nostræ eximium Rectorem, ac Magistrum, omnino CLEMENTEM XI. cujus vivere omnibus, sed literatis præcipue benefacere est.

A D D E N D A

- Ut in omnibus fere libris, ita hisce in
 Exercitationibus pauca quædam Sphal-
 mata reperientur, quæ vel sustineat
 patientissimus Lector, vel per se ipse
 libenter corrigat. Tantum moneo in
 Capite X. lin. 18. post verba *de Anser*
quoque quæ, supplendum esse *Avis*.
 Anser enim masculini generis est, ut
 equidem feci pag. 86. lin. 25. Et in Ca-
 pite XI. pag. 93. lin. ult. legitur *enim*
pro erant. Alia qui hæc legere potue-
 rint, eorum benignitati permittuntur.
- In Capite IV. pag. 25. Inscriptio tertia,
 quam ex Baudelotio dedi, observanda
 est, ubi legitur OPTIO. TABELLIO-
 RUM. Nusquam *Tabellius*, neque in
 Grutero invenire potui, Propterea
 Typographi Parisiensis potius errorem
 putarem, cum deberet TABELLIO-
 NUM fortasse ponere.
- In Capite VII. pag. 55. Ea Propertii car-
 mina scripsimus ex Beroaldi sententia,
 qui ita illa interpunxit. Verum in Pa-
 risiensi Editione 1683. ii priores tres
 versus hoc pacto sunt scripti :

Hic ubi tam raræ non perit hora mora.

cat, silentio præesse dicunt, ut passim apud veteres, ac recentiores auctores percipere quisque potest. Id enim tam tritum est, atque in medio positum, ut tempus ulterius non esse mihi conterendum videatur.

Pag. 285. Plerumque nuda Harpocratis simulacra exhibentur, lævo brachio tantummodo, quod Cornucopiam sæpe tenet, velamentum nescio quod ad imos fere pedes demittente, ut in illis signis, quæ a Baudelotio, & a Cupero proferuntur, cuique licet observare. Harpocratis vero nostri imago id præ ceteris rectissime ostendit.

Pag. 285. Baudelotius, cum Harpocratem quoque inter Panthea signa, ut jam superius attigi, atque inter Deos Lares collocet, caninis pellibus protegi illum declarat aliquando, quod tegumentum *Velleris* etiam nomine intelligi posse contendit, ut apud eundem scriptorem curiosis licet perdiscere. Non omitam tamen pulcherrimam Inscriptionem ab ipso al-
latam, unde fit palam, existimasse veteres Isidem sibi propitiam reddere, si illi signum Harpocratis aut muneris, aut voti causa obtulissent.

ISIDI
SIGNUM HARPOCRATIS
C. DIDIVS
ACVTIANVS
DON. DED.

In Harpocrate nostro duo solum perpendi debere censeo, foramen, quod in ejus capite apparet, & Persicæ Arboris folium, quod in summa cornucopia altius se extendit. Nihil aliud certe illud foramen significat, quam inibi Lotum, Ægyptiacam collocatam, quippe quæ jam Soli consecrata dicitur. Lotus Ægyptiaca a me intelligitur, quæ Lilio similis; imo Lilium ipsum Ægyptiacum ex Herodoti sententia, a ceteris habetur auctoribus. Loti porro duo esse genera solo discreta colore docet Magnus Spanhemius. Alterum tradit rosacei coloris, quod idem sit cum *Colocasia*, seu *Faba Ægyptia*: alterum flore albo, & Lilio simili, quod nihil sit aliud quam *Nimphaa Nilotica*. Sunt tamen qui hæc misceant. Ceterum nihil magis vulgare est quam Lotus in Nummis Ægyptiacis. Sunt in-

Lib. 112

Dissert.
Sex p. 108.
post. edit.

Apud Tri-
stanum.

De Myst.
Ægypt.

De Isid. &
Osiride.

Lib. 4.

Lib. 13.
cap. 17.

ter reliquos duo insignes in Ægypto cu-
si sub Hadriano & Antonino, quorum
alter Harpocratem Loto insidentem ex-
hibet, digitumque ori admoventem: al-
ter Isidem Horo ubera præbentem. Aper-
te Jamblicus docet, Deum *super Lotum se-
dere*, additque eo symbolo denotari ejus
cum *eminentiam*, & *potestatem*, tum
etiam *facultatem præsidendi*, quod in Lo-
to omnia, flos nempe, & fructus, sint in
circuli morem efformata: Deumque per
se solum sedere expansum, quod in se
ipso penitus quiescat. Ita iidem Ægyptii,
teste Plutarcho, Solem infantem e Loto
prodeuntem fingunt, dum ita Solis ortum
exprimere in animo habent, significantes,
quomodo is ex humidis accendatur. Huc
spectant, quæ de Loto & a Dioscorido,
& a Plinio narrantur. Ille hæc habet:
*Est & in Ægypto Lotus, quæ in campis flu-
mine inundatis provenit caule fabæ, flore
parvo, candido, lilio simili, quem tra-
dunt, occidente Sole, comprimi, occludique,
ad ortum autem aperiri: adduntque caput
ipsum vespera aquis condi, & ad exortum
Solis emergere.* Hic eadem de eadem Lo-
to scribit, ac præterea illam Ægyptiis
usum panis præbuisse: *Est autem eodem
nomine & herba, & in Ægypto caulis in-*

EXERCITATIONES CAP. XII. 101

palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis provenit similis faba, caule, foliisque densa congerie stipatis, brevioribus tantum gracilioribusque: cui fructus in capite papaveri similis incisuris; omnique alio modo, intus grana, ceu milium. Incolæ capita in acervis putrefaciunt: mox separant lavando, & siccata, tundunt, eoque pane utuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidente, papavera ea comprimi, & integri foliis; ad ortum autem aperiri, donec maturefcant, flosque, qui est candidus, decidat.

Lotus apud Ægyptios insuper tanto in pretio erat, ut familiare illis insignis capitis extiterit, quemadmodum apud Græcos, ac Romanos Laurum, & Quercum accepimus. Hoc ex Heliodoro colligimus, qui tradit præconum capita Nilotica Loto redimita. Ad hunc locum pertinet Patini Nummus, in quo juxta Ægyptiorum symbola Canopi caput super Hydriam impositum cernitur simili ornamento distinctum.

Lib. 106

Numism.
Imperat.
p. 156. 1340

Nonnunquam vero floris loco, fructum ipsum Loti adhibitum videas inter duo folia collocatum. Loti enim fructus tanta a Theophrasto traditur magnitudo, quanta maximi papaveris esse consuevit.

Lib. 4. cap. 10.

Eodem capitis ornamento videmus Osiridem decoratum in quodam Ægyptiaco Trajani Numismate, quod Seguinus vulgavit. Regibus quoque, ac Reginis ab Ægyptiis ejusmodi honorem habitum passim Nummi testantur. Juncta enim cernimus Ptolemæorum una cum conjugibus capita, quæ florem illum in vertice gerunt, aut Diadema, quod in similem florem desinit. Sed de Loto quid plura? In Gemmis etiam Basilidianis illa occurrit frequenter: nec tantum Isidi, ac Soli, & Harpocrati, verum etiam Diis Laribus consecratam existimat Baude-

Ibid.

In Cornucopia inter alia Persicæ Arboris folium bellissime attollitur. Persicam enim Isidi, atque Harpocrati dictam scriptores retulerunt. Cuperus tamen Harpocrati uni Persicam tribuit, quippe qui linguæ præesset, & illi *lingua fortuna, lingua genius* acclamaretur. Ajunt præterea huic Numini hanc Arborem devotam quia fructus cordis, linguæ speciem folia repræsentant. Pignoriis profert signum Osiridis, cujus caput tegit Persicæ arboris pomum. Verum de Loto, Persica, Strobilo, seu Nuce Pineæ Ægyptiacis Numinibus sacra, atque aliis de

Symbol.
Epist. epi-
stol. 23.

EXERCITATIONES CAP. XII. 103
cæremoniis ad Isidem & Serapidem ,
Harpocratemque pertinentibus consule
Salmasium, Saldenum, Pignorium, Span-
hemium , & potissimum Cuperum , qui
de Harpocrate tam diligenter disputavit,
nullas ferme ut nobis spicas colligendas
reliquerit .

Plinian.
Exerc. De
Diis Syris.

Hæc habui, Pater Reverendissime,
quæ per maximos , qui tenuerunt Romæ
calores de tuo Isiacò Marmore , deque
illis , quæ in eo continentur , pro virili
disputarem . Atque omnia , quæ ad
meum hoc institutum firmandum produ-
xi , Tibi ac Casanatensi celeberrimæ Bi-
bliothecæ accepta refero libenter , cui
quidem per exiguum admodum tempo-
ris spatium magnopere me obstrictum
cum profitear, utinam occasio mihi in po-
sterum oboriatur alia , propter quam illi
videar obstrictus impensius, oblata mihi
opportunitate scribendi aliquid , unde
major gloriæ seges, si tamen id per hanc
meam tenuitatem licebit unquam, in
eam proficiscatur. Velim hæc interim Ti-
bi, ac ceteris , qui suam erga me , ac mea
qualiacumque studia , cum primum huc
perveniri, sunt mihi polliciti egregiam
voluntatem atque constantem, trimestris
hujus otii mei rationem reddant , quod

tamen non ita in hoc uno collocavi, ut partem etiam aliis non addicendam statuerim. Imo ut verum fatear, raptim hæc fere ac tumultuarie collegi, sperans, fore ut his Exercitationibus possim aliquando iterum admoveere calamum; dum in medio opere animadverti alia via de Isiacis cæremoniis fuisse mihi disputandum, atque explicandum Lapidem, Græcam videlicet cum Romana eruditione perpetuo consensu jungendo. Quod quidem sensi plane ita posse fieri, ut liceat, suis Pignorio, & suis Cupero relictis, atque omnibus, qui hunc campum diligentissime percurrerunt, adducere multa, per quæ lux clarior ad Deos illos Ægyptios accedere videatur. Atque hæc non perinde a me dicta velim, ac si per hanc excusationem belle petitam, nugas has meas tueri in animo habeam, atque ab illorum reprehensione defendere, qui in utraque laude, in Græcis videlicet ac Romanis literis, doctissimorum virorum sententia principatum sunt adepti. Liber enim seu raptim, seu mature conscriptus, cum semel in lucem est editus, debet judicia hominum justa atque injusta patienter sustinere, tamquam non amplius juris sui, sed om-

EXERCITATIONES CAP. XII. 105
nium, ac Reipublicæ factus ; quemadmo-
dum huic meo libello continget, quē imo
cum Scriptore suo subire velim alacriter
judicium eruditissimorum , quorum CLE-
MENTINA hac ætate tanta est Romæ
frequentia, ut florentissimis Augusti tem-
poribus invidere literæ nihil possint, cum
in præstantissimam hanc Urbem quasi in
suum Regnum Romana vere CLEMEN-
TIS XI. munificentia vocatæ , altæ, sum-
misque donatæ honoribus immigrasse
videantur. Propterea qui homines dediti
studiis ex oppidis præsertim exiguis pro-
fecti huc accedunt , si quam scientiæ opi-
nionem secum attulerint , statim depo-
nant oportet omnem , cum quæ alibi aut
propter librorum inopiam , aut erudito-
rum solitudinem , summa , rara , ac nu-
meris omnibus absoluta admiramur , hic
ea mediocria , pervagata , ac tironum in
disciplinis ore passim circumlata existi-
mentur . Hac certe de causâ mihi sem-
per esse duxi pertimescendam hanc tam
cito in Urbe tanta ad famam emergendi
celeritatem, cum a quovis genere erudi-
tionis huc ferme nudus advenerim , & in
opportunitissima studiis occasione modico
hoc tempore exiguum admodum fructum
sim consecutus . Quare notum ac testa-

cum velim omnibus, me hoc Opusculo in lucem producto, Apellis exemplo post sipharium arrectis adstantem auribus vitia, quæ notabuntur, auditurum, & quæ juste reprehendi cognovero, secundis curis emendaturum, ne nimis hujus obscuri foetus amore peccasse videar. Non enim, ut ille ait, indignabor objectum quod nesciam, sed gaudebo oblatum quod discam. Equidem iisdem excitor discendi igniculis, quibus tot Viri Clarissimi; qui studiorum causa huc venientes non solum effusum MAXIMI PRINCIPIS in bonas artes amorem, sed luculentum doctrinæ, atque eloquentiæ, virtutumque omnium propositum ob oculos exemplum cum habeant, coguntur vel inviti æmulari tantum Suasorem, exaudiendum certe, cum faciat ipse quæ suadeat, cernamusque cuncti facientem. Nam quid ab eruditorum ordine desideretur, quod eorum studiis promovendis inservire possit, plane non video. SANCTISSIMI PONTIFICIS immortalis beneficio ac laudi debemus Typographiam Vaticanam instauratam, quam in Archigymnasio Sapientiæ tam magnifice habitantem intuemur, ut Magnus Rex, ac Princeps invisendam statuerint esse sibi, adeun-

damque statuant externæ gentes semel atque iterum; prælis elegantissimis, ac formis pulcherrimis instructas sedes, ornatasque admiratæ. Sed ne libri etiam doctrinæ ac sanctitatis omnigena copia exuberantes desiderarentur, proprio CLEMENTIS XI. consilio propriaque liberalitate factum est, ut ex remotissimis Regionibus, atque ex Ægypto præsertim per Viros peregrinarum linguarum scientia insignes innumeri ferme Codices huc asportarentur, quibus Bibliotheca illa Orientalis CLEMENTINO-VATICANA, quæ paucis ab hinc diebus in conspectum prodire cœpit, incredibili omnium fructu conficeretur. Prætereque ne locus desit, in quem cohors studiosa, commodè convocaretur, Bibliothecam alteram, Casanatensem videlicet amplificandam decrevit, quo certe hoc potissimum tempore tot Romani, exterique accurrunt, ut Maximi Instauratoris imperio ac providentia rectissime utantur, dum subsellia abacique studiosis sæpissime deficiunt. Itaque cum multis in rebus Deo Optimo Maximo gratias agere debemus, quod Romæ, ac totis Christianis terris prudentissimum, atque amplissimum Pontificem hac tempestate præ-

præesse voluerit, qui pro ejus singulari sapientia, atque incredibili virtute Rempublicam Christianam bene gerendo, Divorum immortalium templa colendo, Sanctissimas Religiones observando, felicitatem quamdam universis, Sibi æternum nomen compararet; tum etiam quod barbarorum studiorum calamitatem, quantam superioribus annis pertulimus, per Eundem a nobis tandem everterit, veramque invexerit discendi laudem, ac rerum omnium, quæ ad literarum incrementa pertinerent, abundantiam intulerit. Non solum igitur ab omnibus, quibus curæ est, nequid Christiana Respublica detrimenti capiat, sed a Societate potissimum Eruditorum sunt Deo nunc & in posterum preces fundendæ enixe pro Optimi Principis incolumitate, ut nobis diutius servet ac sospitet studiorum ac vitæ nostræ eximium Rectorem, ac Magistrum, omnino CLEMENTEM XI. cujus vivere omnibus, sed literatis præcipue benefacere est.

A D D E N D A

Ut in omnibus fere libris, ita hisce in
 Exercitationibus pauca quædam Sphal-
 mata reperientur, quæ vel sustineat
 patientissimus Lector, vel per se ipse
 libenter corrigat. Tantum moneo in
 Capite X. lin. 18. post verba *de Anser*
quoque quæ, supplendum esse *Avis*.
 Anser enim masculini generis est, ut
 equidem feci pag. 86. lin. 25. Et in Ca-
 pite XI. pag. 93. lin. ult. legitur *enim*
pro erant. Alia qui hæc legere potue-
 rint, eorum benignitati permittuntur.

In Capite IV. pag. 25. Inscriptio tertia,
 quam ex Baudelotio dedi, observanda
 est, ubi legitur OPTIO. TABELLIO-
 RUM. Nusquam *Tabellius*, neque in
 Grutero invenire potui, Propterea
 Typographi Parisiensis potius errorem
 putarem, cum deberet TABELLIO-
 NUM fortasse ponere.

In Capite VII. pag. 55. Ea Propertii car-
 mina scripsimus ex Beroaldi sententia,
 qui ita illa interpunxit. Verum in Pa-
 risiensi Editione 1683. ii priores tres
 versus hoc pacto sunt scripti:

Hic ubi tam raræ non perit hora mora.

*Qua sacer abripitur cæco descensus
hiatu,*

*Qua penetrat Virgo, tale iter om-
ne cave.*

Ubi Philippus Silvius, quem consules, improbat Beroaldi lectionem, qui putavit illac ad Orcum fuisse descensum. Ille vero antiqua verba secutus, quæ non *Tartarea*, sed *tam rara* habebant, temporis ait *moram* dici *raram*, quod nimirum raro spectaculum illius superstitionis videre liceret.

In Capite VIII. pag. 64. Adde. Isis etiam sub forma Leonis, & facie muliebri occurrit nonnunquam in Nummis Ægyptiorum, sicut in quodam Antonini Pii Numismate, quod servat Gaza Medicea, ut habet Magnus Spanhemius in Quarta Dissertatione *de Præstantia, & usu Numismatum*.

In Capite X. pag. 79. ubi de Hercule salutis Præsidi locutus sum, collocabuntur duo hæc carmina, ex lib. 5. Fab. 4. elegantissimi Phædri desumpta, quibus præclare sententia illa nostra statuitur.

*Quidam immolasset Verrem cum Sancto
Herculi,*

Cui pro salute Votum debebat sua.

EXERCITATIONES CAP. XII. 118
In Capite XII. pag. 102. lin. 25. ubi sermo
est de Persica Arbore, hæc etiam pone
ex Plinii Historia lib. 13. cap. 9. Simula-
cra ex ea, nempe Persica, falsitavero
Ægyptii.

FINIS,

AD JOANNEM OLIVAM

Hendecasyllabi

PANTALEONIS BORZII.

Nihil non series terit dierum ,
Nihil non fuga temporum vorabit ;
Ipsa Numina nesciunt tueri
Quas eis homines domos dicarunt .
Patrem Juppiter, Hercules novercam,
Typhonem Pharii timet Canopi
Custos Isis, & Isidis maritus ;
Quorum templa loco quod in priore
Post tot sæcula lapsa collocasti ,
Viso Marmore, quod tuo libello
In magnum decus evocasti amice ,
Quamvis Harpocrates premat labellum,
Te Gens inclyta Romuli loquetur .

